

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

Ungdomars tal om hot, våld och utsatthet

– ett försök till diskursanalys

Socionomprogrammet

C-uppsats VT 2010

Författare: Åsa-Lena Björk och Mikaela Törnqvist

Handledare: Stig Grundvall

Abstract

Titel Ungdomars tal om hot, våld och utsatthet – ett försök till diskursanalys

Författare Åsa-Lena Björk och Mikaela Törnqvist

Nyckelord Ungdomar, våld, hot, utsatthet, brottsoffer, diskursanalys

Syftet med vår studie är att belysa ungdomars uppfattningar och erfarenheter av våld, hot och utsatthet samt hur ungdomar hanterar dessa situationer. Undersökningen har haft för avsikt att se till ungdomarnas diskurser avseende våld, hot, utsatthet och hjälpsökande. Undersökningen är kvalitativ och utgår från ett socialkonstruktivistiskt synsätt med diskursanalys som angreppsmetod. Material har insamlats genom fokusgruppsintervjuer med ungdomar från två olika förortsområden till Göteborg. Vi har genomfört två fokusgrupper med killar och en fokusgrupp med tjejer, sammanlagt har sexton ungdomar intervjuats.

Ungdomarna ger olika bilder av vad våld och hot är för dem. Det är inte ovanligt att de både är offer och förövare. Ungdomarna har en relativt överensstämmande syn på risker och faror som kan inträffa när de vistas i miljöer som för dem är obekanta. De ungdomar som varit utsatta för våld och hot löser hellre situationen på egen hand, med hjälp av kompisar, genom att exempelvis ”backa upp” varandra och utöva hämnd. Ungdomarna uttrycker att de helst inte vill polisanmäla efter utsatthet av brott, de har bristande förtroende för polis- och rättsväsende. Ungdomarna har även svårt att identifiera sig själva som brottsoffer, vilket får till följd att de inte söker hjälp vid professionella verksamheter som riktar sig till just brottsoffer.

Förord

Under en föreläsning om vetenskapligt arbete använde Ronny Tikkanen, doktor och universitetslektor i socialt arbete en metafor. Han uttryckte att en C-uppsats kunde liknas med att ta ett ”moppekörkort” i vetenskapligt arbete. Genom vårt C-uppsatsskrivande skulle vi få tillfälle att prova olika metoder, våga göra fel och ta lärdom av resan. Denna metafor har ständigt varit närvarande under skrivandets gång. Vår resa har varit knagglig eftersom vi inte varit några erfarna mopedkörare i vetenskapligt arbete. Under resans gång har vi kört fel och varit tvungna att stanna för att återgå till kartan. Vi har varit osäkra på vägen men insett att det inte är hela världen om vi kör fel igen, vi måste våga försöka och göra vårt bästa för att komma fram till målet. Tillslut nådde vi målet med många erfarenheter rikare. I efterhand kunde vi se vilka vägar vi inte skulle ha tagit och de vägar vi borde ha valt för att vår resa skulle ha blivit mer följsam. Vi har efter vår förmåga gjort vårt bästa och är stolta över det ”moppekörkort” vi nu tagit. Vi anser att uppsatsen fyllt sitt syfte, kunskap har producerats som för oss själva varit berikande och som förhoppningsvis även kommer omvärlden tillgodo.

Vår resa hade inte varit möjlig om inte en betydande person stöttat oss på vägen. Vi vill tacka vår handledare Stig Grundvall för kloka råd, behagligt bemötande och tålmodighet vid läsning av massivt och rörigt material. Vi vill även tacka Glenn som haft en funktion av teknisk support med snabb service. Med denna hjälp har vi kunnat lägga vår energi på det som vi som blivande socionomer är bättre på. Vi vill även tacka Eva och Hans som tagit sig tid att läsa vår uppsats och bidragit med tips på förbättringar. För övrigt ser vi fram emot att kunna återgå till omvärlden och återuppta våra sociala liv med nära och kära. Tack för visad förståelse när vi under en tid både fysiskt och psykiskt varit frånvarande i det sociala livet.

Slutligen vill vi rikta ett stort tack till de fantastiska ungdomar som delat med sig av sina upplevelser och erfarenheter, det har varit mycket givande för oss. Utan er hade vi inte haft möjlighet att genomföra vår studie. Tack för ert deltagande i studien där ni gav både tid och hjärta. Vi vill även tacka personalen på de två fritidsgårdar vi fått lov att komma till, utan ert godkännande hade vi aldrig fått chansen att komma i kontakt med de fantastiska ungdomar vi mött. Tack för att ni öppnade portarna och hjälpte oss med insamlingen av material till vår C-uppsats.

Göteborg 2010-02-10

Åsa-Lena Björk och Mikaela Törnqvist

Innehållsförteckning

1. INLEDNING.....	1
2. SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR.....	1
3. BAKGRUND	2
3.1 STADSDELAR.....	2
3.2 VAD ÄR UNGDOM?	2
3.3 VAD ÄR UNGDOMSBROTTLIGHET?.....	3
3.3.1 <i>Två perspektiv av ungdomsvåld: objektivism och konstruktivism.....</i>	<i>3</i>
3.4 UNGDOMSVÅLD SOM SAMHÄLLSPROBLEM	4
4. TIDIGARE FORSKNING.....	5
4.1 UNGDOMARS BROTTsutveckling i Sverige.....	5
4.2 UNGDOMSBROTTLIGHETENS OMFATTNING	5
4.3 utveckling av skolvåld.....	6
4.4 SYNEN PÅ UNGDOMSBROTTLIGHET - FRÅN BEHANDLING TILL STRAFF	7
4.5 GÖTEBORGSUNGDOMARS TAL OM RÄDSLÅ FÖR VÅLD	7
4.6 UNGÅ MÅNS GESTALTNINGAR AV OFFERERFARENHETER.....	9
5. TEORETISKA PERSPEKTIV OCH TEORI.....	12
5.1 SOCIALKONSTRUKTIVISM.....	12
5.2 DISKURSANALYS SOM ANGREPPSMETOD.....	13
5.2.1 <i>Diskurspsykologi .....</i>	<i>14</i>
5.2.2 <i>Diskursordning.....</i>	<i>15</i>
5.3 TEORI	15
5.3.1 <i>Hur människor presenterar sig i det vardagliga livet.....</i>	<i>15</i>
5.3.2 <i>Det idealiska offret.....</i>	<i>16</i>
6. METOD	18
6.1 URVAL OCH AVGRÄNSNINGAR	18
6.2 TILLVÅGAGÅNGSSÅTT	19
6.2.1 <i>Fritidsgård 1 i Hallonbyn .....</i>	<i>19</i>
6.2.2 <i>Fritidsgård 2 i Grönborg.....</i>	<i>20</i>
6.3 VAL AV INSAMLINGSMETOD	20
6.3.1 <i>Fokusgrupper.....</i>	<i>20</i>
6.3.2 <i>Utformning av intervjuguide .....</i>	<i>21</i>
6.3.3 <i>Genomförande av fokusgruppsintervjuer .....</i>	<i>22</i>
6.4 BEARBETNING AV MATERIALET	24
6.5 ETISKA ÖVERVÅGÅNDEN	25
6.6 FÖRFÖRSTÅELSE.....	25
6.7 VÅR PÅVERKAN.....	26
6.8 VALIDITET, RELIABILITET OCH GENERALISERBARHET.....	26
6.9 KRITIK AV METOD	28
7. RESULTAT OCH ANALYS.....	29
7.1 VAD ÄR VÅLD OCH HOT?.....	29
7.1.1 <i>Fokusgrupp A med killar från Hallonbyn.....</i>	<i>30</i>
Diskurs: Måste ha bevisat att du kan göra verklighet av hotet, annars bara skämt.....	30
7.1.2 <i>Fokusgrupp C med killar från Grönborg.....</i>	<i>30</i>
Diskurs: Hot mest på skämt, men kan bli allvar om man inte känner personen.....	31
7.1.3 <i>Fokusgrupp B med tjejer från Hallonbyn.....</i>	<i>31</i>
Diskurs: Hot är en varning för att slippa slåss.....	31
7.2 RISKER OCH FAROR FÖR VÅLD OCH HOT	34

7.2.1 Fokusgrupp A med killar från Hallonbyn.....	34
Diskurs: Risker att träda in i andras områden.....	34
7.2.2 Fokusgrupp C med killar Grönborg.....	35
Diskurs: Risker finns i andra områden, tryggast på hemmaplan	35
7.2.3 Fokusgrupp B med tjejer från Hallonbyn.....	35
Diskurs: Risker i andra miljöer främst när mörkret faller på och när man är ensam, tryggast på hemmaplan	35
7.3 HUR HANTERAR UNGDOMARNA HOT OCH VÅLD I DET OFFENTLIGA RUMMET?	37
7.3.1 Fokusgrupp A med killar från Hallonbyn.....	37
Diskurs: Alltid "backa upp" varandra	37
7.3.2 Fokusgrupp C med killar från Grönborg.....	37
Diskurs: "Backup" beroende på hur allvarlig situationen är	37
7.3.3 Fokusgrupp B med tjejer från Hallonbyn.....	38
Diskurs: "Backup" som hjälp och vittne	38
7.3.4 Fokusgrupp A med killar från Hallonbyn.....	39
Diskurs: Hämnad - ge igen efter slagsmål.....	39
7.3.5 Fokusgrupp B med tjejer från Hallonbyn.....	40
Diskurs: Hämnad när något är orättvist	40
7.3.6 Fokusgrupp A med killar från Hallonbyn.....	41
Diskurs: Ej polisanmäla för då är du en mes och kan råka ut för hämnad.....	41
7.3.7 Fokusgrupp C med killar från Grönborg.....	42
Diskurs: Helst ej polisanmäla, ej förtroende för polis och rättsväsende – kan istället lösas genom hämnad.....	42
7.3.8 Fokusgrupp B med tjejer från Hallonbyn.....	43
Diskurs: Helst ej polisanmäla, beror på brottets allvarlighetsgrad.....	43
7.4 EGENA ERFARENHETER AV VÅLD OCH HOT SAMT HJÄLP ATT BRYTA VÅLDSLIGT BETEENDE	45
7.4.1 Jonnys erfarenhet av våld.....	45
7.4.2 Ottos berättelse - hjälp att bryta våldsligt beteende.....	47
7.5 SYNEN PÅ BROTTSOFFER.....	48
7.5.1 Från fokusgrupp A med killar från Hallonbyn.....	48
7.5.2 Från fokusgrupp C med killar från Grönborg.....	50
7.5.3 Från fokusgrupp B med tjejer från Hallonbyn.....	51
7.6 STÖD EFTER UTSATTHET AV BROTT.....	52
7.6.1 Ottos berättelse om stöd.....	52
7.7 SLUTORD AV RESULTAT OCH ANALYS	53
8. SAMMANFATTNING AV RESULTAT OCH ANALYS	54
9. SLUTDISKUSSION	57
REFERENSLISTA	59
BILAGOR	61

1. Inledning

Vi studenter fick under sommaren 2009 information om ett pågående projekt på Institutionen för socialt arbete och Sociologiska institutionen vid Göteborgs universitet. Projektet vid namn ”Brottsutsattas behov och erfarenheter av stöd” är ett samarbete mellan Göteborgs Stad och Göteborgs universitet. Projektet finansieras av Brottsofferfonden och Göteborgs kommun. Forskarna inom projektet efterlyste studenter som hade intresse av att skriva C-uppsats inom projektet under hösten 2009. Vi ansåg att projektet var spännande och att det var intressant att vara delaktig i ett större forskningsområde. Därav tog vi kontakt med forskarna och anmälde vårt intresse.

Forskningsprojektet är uppdelat i fyra faser. Den första fasen avser en kartläggning av verksamheter som kan antas komma i kontakt med brottsutsatta. Den andra fasen avser att kvalitativt intervjua och genomlysna verksamheter som till fullo eller till viss del är kommunalt finansierade. I den tredje fasen avser brottsutsattas behov och erfarenheter av stöd undersökas. I denna tredje fas kom vi studenter in i bilden genom att skriva C-uppsats inom ämnesområdet ”brottsoffer”. Projektet önskar information om brottsutsattas erfarenheter och upplevelser av stöd eller brist på stöd. Den fjärde fasen avser, att med insamlat material från tidigare faser, utmynta i konkreta förslag för att kunna utveckla och förbättra stödet till brottsutsatta i Göteborg.

Vi har i vår C-uppsats valt att undersöka målgruppen ungdomar. Vi avser att lyssna till hur ungdomar pratar kring hot, våld och utsatthet för brott. Om ungdomarna har egna erfarenheter av hot, våld och utsatthet vill vi veta hur de hanterar dessa situationer. Hur ser de på hjälpsökande efter eventuell utsatthet av brott? Hur talar ungdomarna kring dessa ämnen? Vi anser att det är angeläget att se hur ungdomar ser på ovanstående frågor. Genom att förstå hur ungdomar resonerar kan man bemöta dem bättre och anpassa verksamheter som riktar sig till brottsutsatta ungdomar.

Vi har i vår undersökning avgränsat oss genom att vända oss till två fritidsgårdar i två olika stadsdelar. Dessa stadsdelar är två förorter till Göteborg. På fritidsgårdarna har vi genomfört sammanlagt tre fokusgruppsintervjuer.

2. Syfte och frågeställningar

Syftet med vår studie är att belysa några ungdomars uppfattningar och erfarenheter av våld, hot och utsatthet för brott samt hur ungdomarna hanterar dessa situationer.

Våra frågeställningar är:

- Vad är våld och hot för ungdomarna?
- Hur ser ungdomarna på risker och utsatthet för brott?
- Hur hanterar ungdomarna situationer av brottsutsatthet?
- Har de brottsutsatta ungdomarna sökt hjälp och stöd i någon form? I så fall, vad ansåg de om hjälpen och stödet?
- Hur ser ungdomarna på brottsoffer, vad är ett brottsoffer för dem?

3. Bakgrund

Kapitlet om bakgrund har som syfte att beskriva begrepp och kunskap om området som ligger till grund för vår studie. Vi beskriver begrepp som ungdom, ungdomsbrottslighet, olika synsätt på ungdomsvåld samt ungdomsvåld som samhällsproblem. Kartläggningen av området tenderar att gå över till tidigare forskning och generell information. Vi har dock valt att lägga informationen under kapitel "Bakgrund" eftersom informationen inte är direkt kopplad till vår undersökning. Vi anser att informationen i kapitlet är av relevans för att skapa en förståelse för vår studie om ungdomar och ungdomsbrottslighet. Kapitlet inleds med en beskrivning av de stadsdelar som undersökningen utförts i.

3.1 Stadsdelar

Våra informanter, från två olika förortsområden till Göteborg, har i studien tillförsäkrats anonymitet. Vi har därför valt fingerade namn på områdena som i studien kommer att benämnas Hallonbyn och Grönborg. Hallonbyn och Grönborg utmärks av att de är två mångkulturella arbetarklassområden som ingått i miljonprogrammet¹. Hallonbyn förknippas ofta med och har en konstaterad större andel utrikesfödda än Grönborg.²

3.2 Vad är ungdom?

Det är svårt att definiera begreppet ungdom, dess innehåll inte är självklart. Det går inte att avgränsa ungdomsperioden åldermässigt mellan barndom och vuxen ålder. Ungdomsperioden kan avgränsas enligt fem olika synsätt:

Den *första* avgränsningen är fysiologisk och biologisk, det är den mest begränsade preciseringen. Den inbegriper perioden då individen genomgår puberteten som brukar inträffa kring 13-14 årsålder. Den *andra* avgränsningen är den känslomässiga och psykologiska utvecklingen där individen under perioden utvecklar sin självbild och identitet. Ungdomsåldern anses vara mellan 11 år till ungefär 20 år. Sociala kriterier utgörs av den *tredje* avgränsningen som innebär att ungdomsperioden ses som den tid då individen avskiljer sig från sin familj och växer in i en samhörighet med jämnåriga. Det är omgivningen som avgör om individen uppfattas som vuxen. Att individen har avslutat sina studier och har etablerat sig på arbetsmarknaden är en bedömningsgrund som kan användas. På grund av längre studietid och högre arbetslöshet är det svårare för ungdomar att uppnå detta än tidigare. Det leder till att ungdomar inte börjar söka arbete förens i början av 19-20 års ålder. Därutav har ungdomsperioden blivit ännu längre, enligt många. Den *fyjärde* avgränsningen av ungdomsperioden är kulturell. Unga individer handlar på ett speciellt sätt och har en stil som skiljer sig åt från vuxenvärlden och andra jämnåriga. Denna kulturella ungdomsperiod är förmodligen den längsta eftersom det anses positivt att uppträda "ungdomligt". Det är därmed ej begränsat till individer enligt ovanstående avgränsningar. Den *femte* och sista avgränsningen är "officiella" kriterier och syftar på den ålder individen har för att anses som vuxen, vad berör rättigheter och skyldigheter. I fokus är när individen blir

---

¹ Miljonprogrammet är en gemensam benämning på Sveriges bostads- och bostadsbyggnadspolitik under perioden 1964-75. Under miljonprogrammet producerades totalt 1 006 000 lägenheter Sverige (Nationalencyklopedin).

² Eftersom informanterna tillförsäkrats anonymitet kan vi inte hänvisa till exakt källa gällande andelen utrikesfödda i Hallonbyn och Grönborg. Statistiken vi grundar oss på är hämtad från www.goteborg.se.

myndighetsförklarad, det vill säga vid 18 år. Det finns även "rättigheter" som infaller vid 15 år såsom straffmyndighet, samt "rättigheter" som infaller vid 20 år såsom att inköpa alkohol på systembolaget. Sammantaget finns det således en svårighet att bestämma när individer ej längre anses vara ungdomar. Estrada och Flyghed har i denna framställning avgränsat ungdomar generellt i åldern 15-20 år (Estrada & Flyghed 2007).

3.3 Vad är ungdomsbrottslighet?

Ungdomsbrottslighet är "den brottslighet som ungdom begår". Begreppet brottslighet är precis som ungdom svårt att definiera. Det finns dock tre olika perspektiv på brottslighet:

Att definiera brottslighet utifrån ett *legalistiskt* perspektiv är vanligast förekommande. Brottslighet är enligt nationalencyklopedin en "sammanfattande term för begångna straffbelagda handlingar". Den legalistiska definitionen är kanske naturlig för de flesta men kan skapa problem, eftersom endast brott som bevisats inför domstol kan definieras som brott. Följderna utav detta blir att förtäckt brottslighet och lagöverträdelser som inte uppdragas ej kommer att finnas som brottslighet. Synen på vad som ska definieras som brottsligt förändras dessutom i takt med att lagar ändras. Ett annat perspektiv är att se till själva *handlingen* där avvikande beteenden ses som brottslighet. Den som bryter mot regler, som har accepterats av majoriteten av människor i samhället, uppfattas som brottslig. Dock har detta synsätt fått kritik då synen på brott mot lagar och avvikande beteende är något som förändras och varierar över tid. *Omvärldens reaktion* är ytterligare ett perspektiv på brottslighet. Det är sådant beteende som anses eller är stämplat som avvikande av andra, alltså finns brottet ej i sig självt. Detta stämplingsteoretiska perspektiv kan även som det legalistiska perspektivet skapa problem eftersom omvärldens reaktion ligger till grund för vad brott är (Estrada & Flyghed 2007).

3.3.1 Två perspektiv av ungdomsvåld: objektivism och konstruktivism

Det mest uppmärksammade ungdomsbrottet är sedan många år tillbaka ungdomsvåld. Estrada ställer sig undrande till vad det beror på. Har det blivit fler ungdomar som begår våldsbrott? Har våldet blivit allvarigare? Eller kan det vara så att synen på ungdomsvåld har förändrats? Estrada tar upp två olika perspektiv om ungdomsbrottslighet som samhällsproblem. Dessa synsätt är objektivism och konstruktivism (Estrada 2007).

Det är de konstaterade negativa och farliga konsekvenserna för samhället, som beskriver ett samhällsproblem enligt det *objektivistiska synsättet*. Det är viktigt att undersöka ungdomsvåldets reella utveckling för att kunna skapa en förståelse av upprinnelsen av ungdomsvåld som samhällsproblem. Enligt detta synsätt beror uppkomsten på att ungdomar idag gör någonting de ej gjorde förut. Det *konstruktivistiska synsättet* beskriver ett samhällsproblem som hur olika aktörer uppfattar fenomenet snarare än dess utsträckning eller följder. Om ett fenomen ska klassas som ett samhällsproblem eller inte, är ej beroende av utsträckningen av fenomenet. Viktigare är istället hur fenomenet ses utav omgivningen och om fenomenet tolkas som ett problem som måste åtgärdas. Det konstruktivistiska synsättet menar att uppkomsten av ungdomsvåld som samhällsproblem, inte behöver ha någon grund i att ungdomar gör något idag som de ej gjorde förut. Det som har betydelse är hur bilden av ungdomsvåldet har formats (Estrada 2007).

3.4 Ungdomsvåld som samhällsproblem

Människors uppfattning om ungdomsvåld varierar över tid och påverkas av media, politiker, myndigheter och organisationer. Estrada har studerat ledarartiklar och dess hantering av ungdomsbrottslighet. Estradas material påvisar tydliga variationer av uppmärksamhet gentemot ungdomsbrottslighet. Ett stort antal artiklar skriver om ungdomsbrottslighet mellan åren 1950-1968. En lägre nivå kan ses mellan åren 1969-1985. Därefter, mellan åren 1986-1994 sker återigen en ökning. Olika ämnen råder olika år, från och med 1986 handlar de flesta artiklar om vålds- och stöldbrott. Ser man endast till dessa brott har markanta förändringar skett. Skrivelser om ungdomars stöldbrottslighet dominerade fram till år 1965. Från år 1970 skrivs det knappt något om ungdomars stöldbrottslighet. Mellan åren 1950-1985 skrivs det sällan om ungdomar och våld. Det förändras dock hastigt år 1986 då ungdomsvåldet står i centrum för uppmärksamheten. Artiklarna om ungdomsbrottslighet har sedan 1980-talet i stort sett handlat om våldsbrott. Det var år 1986 som offentligt fokus riktades mot ungdomars våldsbrottslighet (Estrada 2007).

Under åren 1980-1985 tar artiklarna upp domar mot ungdomar som begått allvarliga våldsbrott. Artiklarna fokuserar på det hårda straffet istället för att rikta kritik mot den unga gärningsmannen. Förövaren framställs som ett barn med problem och företräder en minoritet av ungdomarna. Våldet beskrivs som grövre och ökande under sommaren 1986. Bilden av gärningsmannen har förändrats och gestaltas numera som väluppfostrad, hänsynslös och oförutsägbar. Det är för nöjes skull som förövaren misshandlar och den sociala bakgrunden läggs åt sidan. Under åren 1987-1992 ses utvecklingen av ungdomsbrottsligheten som mindre viktig eftersom det redan existerar. Inställningen till ungdomsvåldet har blivit ömtåligare. Ungdomsbrottsligheten ses inte som om den är sprungen ur ”normala” förhållanden utan att den företräds av en viss grupp ungdomar som begår allvarliga brott. Därmed minskar förståelsen för dessa ungdomar som ”väljer” brottslighet. Estrada drar slutsatsen, efter analys av ledarartiklarna om ungdomsbrottslighet, att Sverige vid år 1985 erfar en kritisk tidpunkt, vad avser synen som förändrats på vilken våldshandling som är ”anmälningsbar” (Estrada 2007).

4. Tidigare forskning

Kapitlet som följer presenterar tidigare forskning om ungdomar och våld i det offentliga rummet. Ungdomsvåld är ett ämne som ofta väcker starka känslor och förutfattade meningar. Vårt syfte i detta kapitel är att framställa material som kartlägger viktiga aspekter för att kunna bilda en objektiv mening om ungdomsvåld och öka förståelsen för fenomenet. Att tolka källor och finna en kompletterande bild kan vara vanskligt, men med en utvald rapport från Brottsförebyggande rådet (Brå Rapport 2008:23) kan vi presentera en kompletterande bild som bygger på kvantitativt material. Rapporten speglar forskningsresultat som kartlagt ungdomars brottsutveckling och ungdomsbrottslighetens omfattning i Sverige. Vidare följer kvalitativt forskningsresultat angående utveckling av skolvåld i Sverige, synen på ungdomsbrottslighet, en lokal studie av Göteborgsungdomars tal om rädsla för våld samt en studie av unga män som brottsoffer och dess konstruktioner av identitet. Vi har inte funnit liknande forskning som fokuserar på tjejer och dess konstruktioner av identitet i samband med begrepp som brottsoffer.

4.1 Ungdomars brottsutveckling i Sverige

Enligt Brå (Brå Rapport 2008:23) begår ungdomar ofta brott mot varandra. Ungdomar är den grupp som visat sig vara mest utsatt när det gäller stöld- och våldsbrott, en stor del av brotten begås av jämnåriga. En vanlig bild och uppfattning är att ungdomsbrottsligheten ökar, att den blir grövre och att allt yngre ägnar sig åt brottslighet. Dock är inte denna bild korrekt enligt forskning som Brå sammanställt. Utifrån kriminalstatistik³ och Brå:s Nationella trygghetsundersökning NTU⁴, ser det ut som om ungdomsbrottsligheten i Sverige har minskat sedan mitten av 1990-talet. Allt färre unga medverkar i stöld- och skadegörelsebrott, men utövandet av våldsbrott ser däremot ut att vara relativt oförändrat. Tolkningen kan vara vansklig eftersom det enligt kriminalstatistiken ser ut som om en ökning har skett, dock ej enligt NTU. Antalet fall av det grövsta ungdomsvåldet; fullbordat dödligt våld eller grov misshandel med kniv har ej ökat när man ser till antalet domar avseende grovt ungdomsvåld. Antalet ungdomar som dömts för dödligt och grövre våld ligger i stort sett på samma nivå på 2000-talet som på 1990- eller 1980-talet. En tolkning är att alltfler våldshändelser kommer till kännedom hos rättsväsendet i form av att ungdomar lagförs. Detta eftersom definitionen av vad som är ett allvarligt våldsbrott har ändrats och vidgats hos myndighetsutövande institutioner de senaste 20 åren (Brå Rapport 2008:23).

4.2 Ungdomsbrottslighetens omfattning

Enligt kriminalstatistiken är ungdomar den mest brottsaktiva *gruppen* i samhället. Kriminologisk forskning har under lång tid i både Sverige och internationellt, sett att det i ungdomsåren sker en tydlig topp i brottsaktivitet, men att den i 20-årsåldern avtar. För de flesta ungdomar, kan brottslighet ses som en övergående fas. Trots att ungdomar är den mest brottsaktiva *gruppen* i samhället, betyder det inte att flest brott begås av ungdomar. Vid majoriteten av registrerade brott står en vuxen gärningsperson (äldre än 20 år). I beräkningen får man ta med att vuxna som *grupp* utgör en större andel av befolkningen. Ungdomar (15-20 år) står i genomsnitt (för åren 2004-2007) för totalt 26 % av de brott som begåtts i samhället (Brå Rapport 2008:23).

---

³ Brotts som kommit till rättsväsendets kännedom.

⁴ Skolundersökning vid Sveriges högstadieskolor där 15-åringar i årskurs 9 fyller i en självrapporterings- och offerundersökning.

Vid analyser är användning av källor en knivig fråga, enbart resultat från kriminalstatistiken är otillräckligt eftersom olika brottstyper inte alltid upptäcks. Till exempel upptäcks kanske inte en cykelstöld men en bilstöld. En alternativ och kompletterande källa är den nationella skolundersökningen, en självdeklaration som 15-åringar fyllt i vart annat år sedan 1995. I resultatet har det visat sig att ungdomar begår fler brott än de misstänks för, men som helhet överensstämmer också vissa delar i kriminalstatistiken och den nationella skolundersökningen. Skillnader som dock syns är; grövre brottstyper som misshandel, rån och biltillgrepp syns mer i kriminalstatistiken eftersom de med sin karaktär har en högre upptäcktsrisk. Ungdomarna i den nationella undersökningen uppger själva, att vanliga gärningar är skadegörelse, cykelstöld och häleri, dessa brott har inte till sin karaktär lika hög upptäcktsrisk. Sammanfattningsvis kan butiksstöld, skadegörelse och cykelstöld ses som typiska ungdomsbrott. Dels för att ungdomar ”vanligen” någon gång begår dessa brott samt att de till relativt stor del misstänks för dessa brott. Misshandel och personrån kan också sägas vara typiska ungdomsbrott (Brå Rapport 2008:23).

I kriminologisk forskning beskrivs brottslighet ofta som ett manligt fenomen. Generellt sett har det visat sig att ju grövre brottet är desto större andel män begår gärningen. Kriminalstatistiken visar också tydliga skillnader mellan flickor och pojkar. Pojkar står ofta för skadegörelse, misshandel och olovlig körning. Flickor står ofta för snatteri, bedrägeri och narkotikabrott. Skillnaden mellan omfattning av brott är också stor mellan flickor och pojkar, flickornas andel minskar ju fler brott en misstänkt gjort sig skyldig till (Brå Rapport 2008:23).

Från 9:e klasserna i den nationella undersökningen har en stor andel, oavsett kön uppgett att de blivit utsatta för något slags brott under de senaste åren. Var tredje pojke och flicka uppger att de blivit bestulna och 5-6 % att de blivit utsatta för våld som krävt att de varit tvungna att uppsöka någon form av vård. Utsatthetsnivån för stöld- och våldsbrott är oförändrad mellan åren 1995-2005 (Brå Rapport 2008:23).

4.3 Utveckling av skolvåld

För att se hur våldshändelser inom skolan uppmärksammas har Estrada studerat en facktidning för anställda inom skolan. Det går att hitta en bild av våld i skolan sedan 1980-talet. Skolvåldet uppmärksammas särskilt mycket under tre perioder mellan åren 1980-1997. Skrivelserna handlar om mord som kunnat kopplas till skolan, ungdomsvåldets ökade uppmärksamhet och lärares rätt att ingripa när konflikter uppstår. Estrada menar att det är först efter att ovanliga händelser inträffat eller efter att företeelserna uppmärksammas som samhällsproblem, som problemen med skolvåldet har hanterats. Detta visar på att skolvåldet inte förstås som det viktigaste problemet som finns i skolan. Synen på inträffanden av våld i skolan och dess reaktioner har förändrats. Mellan åren 1980-1985 görs en tydlig åtskillnad mellan lindrigt och allvarligt våld. Det lindriga våldet skulle klaras upp inom skolan. Denna syn förändras efter år 1985 då skolan skulle kontakta polisen även vid lindrigare händelser. Denna inställning konkretiseras ytterligare under 1990-talet. Det var inte skolan som skulle avgöra vad som klassas som ett lindrigt brott utan det skulle avgöras av polisen. Estradas slutsats är därmed att reaktionen på våldshändelser inom skolan har förändrats mellan 1980- och 1990-talen (Estrada 2007).

Estrada har även analyserat misshandelsanmälningar i skolan. Dessa visar på en väldigt omfattande ökning under 1990-talet. Förklaringen till ökningen av antalet anmälningar beror främst på ökad anmälningsbenägenhet där rutinerna för anmälning inom skolan har

förändrats. Skolan började till exempel polisanmäla händelser mot målsägandens vilja och anmälde både misstänkta gärningsmän och offer i ett slagsmål. Att anmäla händelser via telefon och fax gjorde det smidigare att anmäla. Ökningen av skolvåldet förklaras med att ett större antal lindriga händelser anmäls (Estrada 2007).

4.4 Synen på ungdomsbrottslighet - från behandling till straff

Som nämnts varierar synen på ungdomsbrottslighet över tid. De åtgärder som genomförts i samhället har förändrats och beror på den allmänna uppfattningen om vad som bör göras vid en viss tid. Undersökningar som gjorts tyder på att det har skett en förändring av människors reaktion mot ungdomsbrottslighet. Reaktionerna kommer till uttryck i en omfattande ökning av polisanmälningar mot det våld som barn och ungdomar utövar samt medias skiftande rapporteringar kring ungdomsbrottslighet. Människors reaktioner får konsekvenser för hur ungdomarna behandlas i rättssystemet. Förändringen av synen på ungdomsbrottslighet har gått från behandling till straff (Estrada 2007).

4.5 Göteborgsungdomars tal om rädsla för våld

I rapporten "Ungdomars tal om rädsla för våld" intervjuar Sara Uhnoo ungdomar om rädsla för våld, hot och risker i en urban miljö som Göteborg. Ungdomsåren är en tid när ungdomar alltmer träder in i det offentliga rummet. Ungdomar har ofta en aktiv livsstil vilket resulterar i att de mer än andra åldersgrupper exponeras för risksituationer i samhället. Forskning om ungdomar och brott har i stor utsträckning mest behandlat ungdomar som förövare snarare än som offer. Ungdomar ingår inte sällan i rollen som både offer och förövare, denna rollblandning har ofta osynliggjorts. Våld drabbar ofta ungdomar, men erfarenhet av våld behöver inte för den delen resultera i rädsla för våld. Enligt "rädsloparadoxen" har grupper som inte anser sig utgöra en riskgrupp setts som otrygga i samhället, medan ungdomar främst yngre män, som enligt brottsstatistiken borde vara rädda för våld inte är det. Under de senaste tio åren har kvalitativa undersökningar på området gjorts men trots det vet man relativt lite om rädslans diskursiva kontext. Uhnoos syfte med rapporten "Ungdomars tal om rädsla för våld" är att fördjupa förståelsen. Rapporten kan inte ses som representativ för Göteborgs ungdomar generellt, men rapporten kan ge en bild av hur några ungdomar talar om rädsla för våld. Uhnoo ifrågasätter genom rapporten generella antaganden kring ungdomars rädsla för våld och dekonstruerar därför ungdomarnas tal genom diskurser. Eftersom det finns risk för stereotypisering är det viktigt att betona det särskiljande lika mycket som det gemensamma gällande Göteborgsungdomarnas tal om rädsla för våld. Istället för en generell bild vill Uhnoo istället fånga en mångfasetterad bild (Uhnoo 2009).

Ungdomarna säger sig delvis vara rädda för olika typer av våld, våldsutövare och platser. Gemensamt hos ungdomarna är att rädsla för våld begränsas till manliga främlingar som utövar våld i det offentliga rummet, särskilt när mörkret fallit på och inte många människor antas vara ute. De flesta, oavsett kille eller tjej var rädda för oprovocerat våld. Ungdomarna uttrycker sig genom två diskurser. Diskursen om *oprovocerat våld* och *slumpmässigt våld* samt diskursen om *provocerat och strukturerat våld*. Enligt diskursen *oprovocerat våld* och *slumpmässigt våld* säger ungdomarna att det är ett slags våld som kan drabba vem som helst. I diskursen *provocerat och strukturerat våld* säger ungdomarna att det inte bara händer vem som helst, det begränsas till vissa grupper som betar sig på ett visst sätt. Ungdomarna menar att de kan undvika att råka ut för *provocerat och strukturerat våld* eftersom situationen kan kontrolleras genom rätt bemötande, till exempel genom att inte "kaxa sig". Ungdomarna anser därför att den sortens våld känns mindre skrämmande. Tjejerna antas och säger själva att de är

rädda för enskilda mäns våld i form av sexuellt våld. Killarna antas och säger själva att de istället är rädda för andra unga män i det offentliga rummet på fester, för gäng och om någon bär vapen. En stark heteronormativ diskurs framkommer där tjejers utsatthet sexualiseras och killars utsatthet avsexualiseras. Män anses inte hotade av andra mäns sexualitet liksom kvinnor inte anses hotade av kvinnors sexualitet (Uhnoo 2009).

Ungdomarna pratar också om farliga platser vilket har en betydelse för deras upplevelse av trygghet. De nämner till exempel vissa stadsdelar, torg eller busshållsplatser. Vilka platser som är farliga varierar för vem och för vilka det gäller. De säger att det beror på vilken anknytning de har till platsen och människorna som befinner sig där samt sociala aspekter som klass, kön och etnicitet (Uhnoo 2009).

Uhnoo kunde av studien se fyra olika grupper av ungdomar och kategoriserade dem utefter följande diskurser:

1. *"Alltid rädda och begränsade"* säger att de ofta eller alltid är rädda. De säger sig inte kunna kontrollera och hantera sin rädsla och påverkas därför av den i vardagen. Ungdomarna säger att de använder sig av undvikande strategier och ständigt känner sig misstänksamma mot omgivningen. De säger att deras rädsla för våld är ett resultat av erfarenheter från utsatthet. Resultatet för dem har som nämnts visat sig genom misstänksamhet mot andra samt även bristande tro till egen förmåga att försvara sig.
2. *"De som sällan är rädda men försiktiga"*. De säger att de kan undvika eller hantera eventuella situationer med rädsla och/eller våld genom olika strategier. De säger också att de inte känner sig speciellt påverkade och begränsade av sina känslor och eventuella risker i vardagen, de beskriver situationen som normal i ett urbant samhälle samt som villkoren för att vara ung och figurera i det offentliga rummet.
3. *"Orädda med beredda"* utmärker sig från de andra grupperna genom att de inte tillfullo eftersträvar att undvika eventuella våldssituationer. De säger sig vara gatusmarta och vana vid våld samt vid somliga tillfällen inblandade i bråk. De menar att de genom sin fysiska kapacitet inte kan bli allvarligt skadade. Ungdomarna säger att även om de inte undviker våld så ger de sig i alla fall inte in i bråk som de vet att de inte kan vinna. Till exempel om motståndaren är fysisk överlägsen, bär vapen eller om de själva saknar beskyddare i närheten. De säger sig veta hur de ska bete sig eftersom de känner till koderna och att de känner både eventuella fiender och vänner, alltså hur de ska parera och bete sig i dessa sammanhang.
4. *"Orädda, trotsande och tänkande"*. Dessa ungdomar är orädda på grund av att de tycker att de inte kommer i kontakt med våld. Istället för främst undvikande strategier säger de sig använda sig av trots mot förväntad och egen rädsla genom kognitiva strategier. De talar om mod och frånvaro av rädsla för motstånd mot rädslo diskurser, de menar normer som säger att de borde vara rädda.

Majoriteten av de intervjuade ungdomarna uttryckte sig som rädda för våld ibland och menar att de kan kontrollera rädslan genom olika strategier. Till exempel att undvika vissa platser, ej visa värdesaker, vara beredd genom att hantera självförsvarsteknik eller inte gå ensam på kvällen när det är mörkt. Gemensamt är betoningen på att kunna ta sig hem tryggt vid mörker på kvällen. De uttrycker att de är beroende av vuxenvärlden i form av att bli hämtade, få pengar till taxi eller våga åka kollektivt. Ungdomarna känner sig tryggare i socialt sällskap då

de tar hand om varandra, men mer otrygga om de är själva. I ungdomarnas diskurser framkommer att de tycker att vuxna har ett generellt ansvar att ingripa om någon ungdom utsätts för våld och brott. Det framkommer att ungdomarna vill klara sig utan vuxna men tycker samtidigt att vuxna har ansvar att skapa trygghet för dem. Detta uttrycks med en ambivalens gällande hur det ska gå till på rätt sätt, så att vuxna inte lägger sig i för mycket och därmed får en roll som till exempel kontrollanter och poliser (Uhnoo 2009).

Hur ska rädsla, trygghet och oro definieras? Om majoriteten säger att de kan hantera sin rädsla genom att använda strategier, är det ett problem då? Ska resurser istället riktas till de ”ideala offren”? Uhnoo menar att hon ser ”responsibilization strategies” vilket den brittiska sociologen David Garland talar om, där staten flyttar över ansvaret till medborgaren genom att uppmana människor att uppträda på rätt sätt. Är detta önskvärt undrar Uhnoo? Ska ungdomarna verkligen ta ansvar för trygghet själva? Många tänker och antar att om våldsnivån i samhället minskar så kommer tryggheten att öka. Rädsla för våld handlar också om andra faktorer än ”bara” våld, det hänger inte alltid samman. Rädslan kan finnas utan att brottsligheten är speciellt stor i praktiken, liksom att det kan finnas en avsaknad av rädsla där brott faktiskt förekommer i en större utsträckning. Troligt är att medias bilder samt stadsmiljön påverkar människors upplevelser av otrygghet, vilka är faktorer som till viss del är frikopplade från brottsproblemet i realiteten. Åtgärder kan vara kontraproduktiva och leda till motsatt effekt. Trygghetsskapande arbete med ungdomar är därför komplext beroende på vilka grunder som tros vara roten till otrygghet, samt vilka grupper av ungdomar som insatser riktar sig till (Uhnoo 2009).

4.6 Unga mäns gestaltningar av offererfarenheter

Veronika Burcar behandlar i sin avhandling ”Gestaltningar av offererfarenheter” *unga män* som *brottsoffer*. Hon vill genom att studera tio unga män (i åldrarna 17-22 år) uppmärksamma den sociala konstruktionen av mannen som brottsoffer. Forskningsstudien undersöker hur *identiteter* skapas i samtal med unga män som utsatts för misshandel eller rån (Burcar 2005).

Vad är ett offer?

I vårt samhälle finns inte en klar och tydlig bild av vad ett *offer* är, *offerbilder* har diskuterats på olika sätt. Det finns dock en tendens att idealisera offret med allmänna uppfattningar om vem som kan klassas som ett offer. Allmänhetens schablonbild av ett offer, är ofta att offret är en sårbar, vanmäktig, oskyldig och försvarslös individ som blir utsatt. Sociologen Nils Christie har formulerat en välkänd teori om det *idealiska* och *icke-idealiska offret*. När Burcar talar om offerbilder i resultat och analys grundar hon sig främst på Christies teori om det *ideala offret*⁵ som sammankopplas med svaghet, passivitet, värlöshet, skyddsbehov och lidande. Ett idealt offer ska vara oskyldig och inte delaktig i brottet (Burcar 2005).

Vad är manlighet?

Förutom en schablonmässig bild av vad ett offer är finns det likväl schablonbilder av vad *manlighet* är, det är liksom *offer* en *social konstruktion*. När Burcar diskuterar och analyserar manlighet grundar hon sig bland annat på och utgår från teoretikern R.W Conell som

---

5 För grundligare beskrivning av det ideala offret; se Christies beskrivning under ”teori” på sidan 16.

diskuterar olika typer av manlighet. Manliga egenskaper anses vara att visa på aktivitet, styrka och handlingskraft. Det ideala offrets allmänna kriterier matchar inte med vad manlighet anses vara, eftersom att vara offer associeras med att förlora kontrollen, vara passiv, svag, sårbar, lidande och i behov av hjälp. Mannen och offret blir därmed varandras motsatser, det är precis vad Burcar ämnat undersöka. Hon undersöker hur unga män konstruerar en *identitet* genom att kombinera *manlighet* och *offerskap*, hur hanterar männen dessa motsatser? (Burcar 2005).

Manlighet och offerskap

De unga männen presenterar sig i sina historier som den handlande aktören där den egna styrkan framhävs, vilket bättre överensstämmer med "manlighet" än med en "offeridentitet". Männen visar ett motstånd mot offerskapets kriterier samtidigt som de konstaterar en *offerstatus*. Männen avdramatiserar sina berättelser när de talar om skador och våld i vardagen. De konstaterar att våld är vanligt, vilket kan tolkas som prestation på kompetens, männen vill göra sken av att de kan hantera våldet i "vanliga fall". Männen säger att det var annorlunda vid det tillfälle som de råkade ut för misshandeln eller rånet, de blev vid detta tillfälle överraskade och förvånade. Männen pratar dock inte i termer av "misshandel" utan använder ordet "slagsmål" vilket istället ger en bild av att båda var aktörer, "bli misshandlad" präglas av passivitet. Gärningsmännen får inte heller stor plats i berättelserna, de neutraliseras eller förlöjligas. Männen framhäver att de själva inte varit passiva, de har agerat i form av ett aktivt val och bemötte gärningsmannen oprovocerat med självförsvar eller i försök att avleda med verbal kommunikation. Männens syn på sig själva som *brottsoffer* präglas av ambivalens. De verkar acceptera en *offerstatus* men inte en *identitet* som *brottsoffer*, eftersom de har svårt att se sig som ett idealiskt offer (Burcar 2005).

Omgivningens signaler - ej tala om känslor samt att ge hämnd

Männen använder sig inte överlag av traditionella termer när de i sina berättelser beskriver känslor, de talar dock om känslor men på ett nedtonat och indirekt vis. Till exempel kritiserar männen polis- och rättsväsendet, vilket kan ses som emotionella uttryck då de visar en besvikelse, som kan tolkas som en eventuell sårbarhet. Männen beskriver att de från omgivningen får signaler om att "som man" inte visa eller tala om känslor, de förväntas istället att vara starka, bita ihop och gå vidare. Männen tycker själva att idéerna är förlegade, men de existerar ändå och framkommer som generella ideal genom kompisars förväntningar. Likaväl finns det bland kompisar en idé om att man som brottsutsatt ska känna sig kränkt och vilja hämnas, eftersom man blivit besegrad av gärningsmannen. *Hämnd* handlar främst om vedergällning, kamrater vill hjälpa varandra genom hämnd som en konfrontation. Hämnd handlar om att ta händelsen i egna händer. Männen säger att om man inte själv vill hämnas kan ändå omgivningen förvänta sig hämnd som handling (Burcar 2005).

Polisanmäla

Det är inte självklart att polisanmäla ett brott, det krävs eftertanke och övertalning. Samtliga intervjuade män gjorde en polisanmälan. Dock tvekade de på grund av att de tvivlade på polisens möjligheter att gripa gärningsmannen, samt att de ansåg att de inte hade blivit utsatta för ett tillräckligt allvarligt brott. Att "vara brottsoffer" kopplar männen samman med brottets allvarlighetsgrad. Vid större skada är "man" ett tydligare *brottsoffer* liksom vid ett grövre brott bedömt utifrån ett rättsperspektiv. Brottsoffer har enligt männen att göra med gradskillnad (Burcar 2005).

Identitet - en offerstatus, ej offeridentitet

Identiteterna som framkommer i intervjuerna med de unga männen är inte enkla och entydiga. Varken den stereotypa mannen eller idealiska offret framträder klart. Männen *konstruerar offerbeskrivningar* med *manliga egenskaper* för att *inte förknippas med det ideala offret*. I en verklig våldssituation kan en människa sättas på prov och agera som denne inte trodde att den skulle, men i en berättelse kan situationen upprättas. Vi kan därför själva välja hur vi vill presentera våra berättelser. Männen skapar i sina berättelser en mer gynnsam *identitet* än vad ett idealiskt offer ger dem. Männen framställer situationen som tillfällig och fråntar gärningsmannen makt, de framstår därigenom inte som ett *idealiskt offer* utan som en kompetent och handlingskraftig man. Utsattheten som varade för tillfället med en förlorad kontroll återtas i berättelserna, samtidigt som möjlighet att skapa en *offerstatus* finns. Sårbarhet som förknippas med offerskap blir inte självklar. Märk väl att det i berättelserna inte görs några *offeridentiteter* men däremot hävdelse på *offerstatus*. Ingen av männen visade på att hävda en offeridentitet. Burcar tolkar det som om de unga männen inte motsätter sig en offerstatus, men det ser ut som om de har svårt att komma överens med den bild som ett offerskap associeras med, alltså sårbarhet och lidande (Burcar 2005).

Burcar har problematiserat de generella offerdiskurserna. De berättelser Burcar lyssnat till och analyserat stämmer inte med de offerdiskurser som betonar skador, lidande och svaghet. Männens berättelser bidrar med en nyansering av den traditionella bilden av offret och utmanar ”sanningarna” i vårt samhälle (Burcar 2005).

5. Teoretiska perspektiv och teori

I följande kapitel presenteras övergripande synsätt till följd av angreppsmetod och teori. I vår undersökningsstudie betraktar vi världen utifrån ett socialkonstruktivistiskt perspektiv. Som angreppsmetod använder vi oss av en avgränsad form av diskursanalys, vilket kan ses som en förgrening av socialkonstruktivism. Som teori använder vi Erving Goffmans socialpsykologiska synsätt och sociologen Nils Christies definition av det idealiska offret. Vi har valt nämnda perspektiv som våra ”glasögon” vid tolkning av ungdomarnas samspel och uppfattningar i deras livsvärld.

5.1 Socialkonstruktivism

Perspektivet socialkonstruktivism har fått en framträdande position på grund av det postmodernistiska synsättet, man kan säga att perspektiven har vuxit fram parallellt. Postmodernismen kritiserar med ”förnuftskritik” den moderna filosofiska traditionen som menar att vi med tilltro till förnuft och vetenskapliga metoder kan finna en grund till sanning och vetande. Det postmoderna synsättet problematiserar det moderna synsättets självklarheter (Thomassen 2007).

Socialkonstruktivism tar inte det vi ser vid första anblicken som självklart och givet, utan menar att en annan och den faktiska verkligheten finns där bakom. Med socialkonstruktivism kan vi ifrågasätta det som uppfattas som naturligt och normalt i vår kultur. Många sociala handlingar och reaktioner hos människor kan ses som naturliga, men enligt det socialkonstruktivistiska synsättet bör vi vara kritiska och akta oss för att se dem som naturliga. Det är först i jämförelse med andra kulturer som vi kan se om våra handlingar och reaktioner är naturliga eller socialt konstruerade. Socialkonstruktivismens uppgift är att avslöja till synes naturliga fenomen som egentligen uppstått av komplicerade sociala processer. Vår kunskap och uppfattning om omgivningen påverkas av vårt sociala sammanhang och språk, därför är kunskapen socialt konstruerad, vi får vår kunskap genom språket med dess begrepp (Wenneberg 2001). Kunskapsprocessen är därmed inte individuell utan sker i en interaktion med omgivningen (Thomassen 2007). Det socialkonstruktivistiska perspektivet är därmed anti-essentialistiskt⁶. Våra uppfattningar är en produkt av föreställningar från ett historiskt och kulturellt skede, inte en reflektion av världen i sig själv. Våra uppfattningar upprätthålls genom social interaktion i sociala sammanhang. Denna verklighetsuppfattning grundar sig på tron om att människor inte har inre essenser som skulle vara oföränderliga och givna på förhand (Winter Jørgensen & Phillips 2000).

Det socialkonstruktivistiska perspektivet har utvecklats i kontrast till teorier som menar att socialitet kan härledas utifrån individen. För socialkonstruktivisterna byggs världen upp och konstrueras i medvetandet, medvetandets innehåll ses som ett skapat ting av sociala interaktioner. Människan är social och beroende av sociala interaktioner för att bilda kunskap och uppfattningar om världen. Människan föds inom en viss kultur och lär sig dess språk och koder. För att kunna studera människan måste vi förstå det system av språk och koder som hon/han interagerar inom (Helkama, Myllyniemi, Liebkind 2000). Vi uppfattar verkligheten olika eftersom vi ser den ur olika perspektiv och synvinklar. Vår verklighetsuppfattning går att demaskera, det vill säga avslöjas genom att studeras. Socialkonstruktivismen kan också

---

⁶ ”Icke essentialistiskt/anti-essentialistiskt förhållningssätt”. Människor har inte inre essenser som är beständiga. Vår själ är istället formad utefter språket och kulturen som förändras över tid (Börjesson 2003).

användas som ett komplement till traditionella perspektiv och teorier. Socialkonstruktivismen kan ses som ett perspektiv som kan låsa upp och bryta rigida traditionella föreställningar. Därmed kan socialkonstruktivismen ses som en ”konservöppnare” när ett kritiskt förhållningssätt till traditionella perspektiv önskas. Forskaren dekonstruerar verkligheten genom att tränga bakom det som vid första anblick ses som naturligt (Wenneberg 2001). Det är främst filosofen Derrida som står bakom begreppet ”dekonstruktion”. Kunskap och uppfattningar som konstruerats mellan människor hade lika gärna kunnat konstrueras på ett annat sätt. Genom en dekonstruktion synar forskaren vad konstruktioner i samhället består av, genom att se på hur konstruktionerna är uppbyggda. Vilka motsättningar finns, vad lyfts fram och vad utelämnas? Genom att granska och ställa frågor till rådande diskurser kan vi med hjälp av socialkonstruktivismen upptäcka fenomen som kulturen håller på att glömma eller uttradera (Thomassen 2007). Ett av de angreppssätt som kan användas med utgångspunkt från perspektivet socialkonstruktivismen är diskursanalys (Helkama m.fl. 2000).

5.2 Diskursanalys som angreppsmetod

Begreppet diskurs kan på ett enkelt vis förklaras med att vårt språk är uppbyggt och strukturerat genom olika mönster, som vi rättar oss efter i sociala interaktioner och inom olika institutioner i samhället. En diskurs är ett bestämt sätt att tala på. När man studerar diskurser och sociala konstruktioner innebär det att man ser till vad som sägs, hur det sägs och hur det på ett annat sätt hade kunnat sägas. Diskurser markerar gränser för det som är socialt och kulturellt accepterat. Det vill säga det som inom den specifika diskursen och kulturen anses vara till exempel sant, trovärdigt, förnuftigt och gott. Diskurser markerar och styr alltså reglerna för hur man kan presentera sig och föra sig i både tal och gärningar. Olika sociala institutioner och kulturer har specifika traditioner som genom diskurser antyder hur man bör tala och uppträda. I var sammanhang och var diskurs finns också talordningar, vilket innebär att någon eller några anses vara de som är mest kapabla och har störst trovärdighet att yttra sig. Omgivningen ifrågasätter talaren och benämner dess legitimitet genom språket som till exempel lekman eller expert (Börjesson 2003).

Det är genom diskurser som vi människor förstår världen omkring oss, vi är dock inte bara mottagare av budskap, vi är samtidigt med och skapar världen genom verbal respons och social interaktion. Vår bild av världen växer fram i sociala interaktioner genom att motivera, rättfärdiga och förhandla om våra handlingar och åsikter. I dialog speglas och markeras våra moraliska gränser. Utsagor som till synes är individuella är egentligen en skapelse från ett kulturellt, ideologiskt och historiskt sammanhang (Abrahamson 2005).

Foucault var den som skapade grunden till diskursanalysen genom att utveckla teori och begrepp, de flesta diskursanalytiska riktningar som bildats senare ser Foucault som en central gestalt, även om de tar avstånd från vissa delar i hans teori (Winter Jørgensen & Phillips 2000). Centralt i Foucaults arbete är synen på relationen mellan makt och vetande som hänger samman. Han talar om ”sanningseffekter” och menar att olika diskursiva formeringar styr vad som är sant (Börjesson 2003). Genom diskurser verkställs ”utestängningsprocedurer” där regler för vem som får tala är tydliga samt vad för sorts kunskap vi godtar. Språket för med sig och innehåller makt. Foucault menar att alla diskurser är invävda i maktrelationer som utestänger vissa grupper av människor. Syftet är att avslöja denna språkliga makt (Thomassen 2007). Med utgångspunkt i socialkonstruktivismen menar Foucault att kunskap inte är en spegel av verkligheten, utan att sanningen är en diskursiv konstruktion med olika variationer av olika kunskapsregimer i samhället (Winter Jørgensen & Phillips 2000).

En strategi i genomförande av diskursanalys är att studera och analysera mönster av olika diskurser och dess brytpunkter som rör sig mot gränserna i diskurserna. Det vill säga gränserna för vad som är tillåtet eller vad som är tabu, genom studier av gränserna kan man få en förståelse för det centrala inom diskursen. Diskurser skapar mening, sammanhang och förståelse för människor. Diskursanalys är ett redskap för att skapa en förståelse för dessa meningssammanhang, genom att synliggöra det som "tas för givet". Det för givet tagna är ofta det som är så pass normativt att det inom kulturen är dolt (Börjesson 2003). Börjesson hänvisar till Ingrid Sahlin som uttrycker sig på följande vis: "*Diskursanalysen gör det möjligt att se det märkvärdiga i något som framstår som naturligt /.../*" (sid. 23 Börjesson 2003).

5.2.1 Diskurspsykologi

Diskurspsykologi är ett av de socialkonstruktionistiska synsätten till diskursanalys. Det traditionella socialkonstruktionistiska förhållningssättet utvecklades inom socialpsykologin som kritik av kognitivismen. Kognitivismen ser texter och talspråk som återgivningar från världen medan diskurspsykologin ser texter och talspråk som konstruktioner av världen som inriktas mot sociala handlingar. Det är genom social aktivitet som mentala processer bildas istället för att betraktas som inre processer vilket kognitiv psykologi och psykoanalys gör (Winter Jørgensen & Phillips 2000).

Enligt diskurspsykologin är människors sätt att förstå och kategorisera världen historiskt och socialt förankrat och ej universellt. Sammanhanget där språket utvecklas är det centrala inom diskurspsykologin. Att människor är motsägelsefulla är väldigt vanligt och beror på den sociala situationen, samt på individen om något uppfattas som konsistent eller inkonsistent. Människor använder sig alltså av olika diskurser beroende på socialt sammanhang eftersom språket är handlingsorienterat. Meningen är inte att kategorisera människor, utan istället att se till hur diskurser skapar kategorier. Människor är således inte konsistenta utan tal varierar eftersom de grundas i olika diskurser i olika sammanhang. Konsistens eller inkonsistens är föränderliga tillstånd och diskurspsykologin intresserar sig för hur dessa variabla tillstånd kan användas som retoriska tillvägagångssätt. Diskurspsykologin bygger delvis på retorik där man analyserar hur människor kan dra fördel av sina handlingar genom hur människor behandlar varandra (Winter Jørgensen & Phillips 2000).

Det mest användbara kognitiva angreppssättet anses inom diskurspsykologin vara social identitetsteori. Social identitetsteori framhäver att en konflikt mellan grupper vilar på socialt och historiskt bestämda sammanhang. Det är i grupsituationer som människors kognitiva processer förändras. Människor uttrycker en social identitet när de kategoriserar sig som medlem av en grupp snarare än en personlig identitet. En individs självuppfattning grundas på gemensamma idéer och individen ska trivas med gruppen för att trivas med sig själv (Winter Jørgensen & Phillips 2000).

Enligt diskurspsykologin är människor inte endast bara bärare av diskurser utan använder dem aktivt som resurser. Jaget är socialt och vikten läggs på hur identiteter uppkommer och förändras. Identiteter är diskursiva och att tala är därmed detsamma som att konstruera en identitet. Genom att positionera sig inom diskurser konstrueras människors identitet. Identiteter är relationella, ofullständiga och osäkra eftersom de skapas av olika varierande diskursiva möjligheter. Det innebär att identiteter skapas i relation till andra människor i olika utsträckning. Genom att välja en version av "mitt jag" formar man en självförståelse och skapar en identitet. På så sätt kan man skapa kollektiva identiteter som vilar på en föreställning om en förenad identitet. Dock kan man inte ta gemenskapen för given eftersom

människors uppfattningar och identifikation med gruppen är tillfällig. I och med det kan gemenskapen upplösas och nya gemenskaper bildas. Identiteten är således öppen för förändring (Winter Jørgensen & Phillips 2000).

5.2.2 Diskursordning

Fairclough (i Winter Jørgensen & Phillips 2000) definierar diskursordning som olika diskurser, som delvis är på ett och samma område, som konkurrerar om att ge sitt innehåll till området. Begreppet diskursordning kan kopplas till bestämda institutioner samtidigt som diskurser och diskursordningar även kan fungera över institutionsgränserna.

Diskurser och diskursordningar är inte endast tal och text, därför är det viktigt att ta reda på diskursordningens materiella och institutionella förankring. Där diskurserna konkurrerar inom samma område kan man undersöka vilken eller vilka diskurser som är rådande, vilka diskurser som kämpar om utrymme och vilka diskurser som är eniga. De områden, där alla diskurserna inom en självklar diskursordning är eniga, är stabila. De områden, där diskurserna konkurrerar om att ge sitt innehåll till området, är instabila (Winter Jørgensen & Phillips 2000).

Diskursordningen är som en ram och en gemensam plattform där diskurserna uppenbarar betydelsemönster inom diskursordningen. Genom att använda sig av diskursordning i en undersökning kan man samla en grupp diskurser för analys. Man kan även se vad som är i motsättning och vad man är överens om som tas för givet. Det går även att se på fördelningen av diskurser inom diskursordningen där alla inte har möjlighet att utnyttja alla diskurser. Det kan, mellan olika diskurser, vara ett ojämnt förhållande och individer har olika tillgång till diskurserna. Därav är det användbart att analysera diskursordningen för att på så sätt kartlägga förhållandet mellan diskurserna inom ett område. Då kan man följaktligen förstå varför individer bygger på en diskurs och ej en annan i faktiska situationer. Det finns alltså flera olika diskursordningar och förändringar inom dessa sker framförallt när diskurser förflyttas mellan dessa olika diskursordningar. Det grundläggande med diskurser är att klargöra hur omvärlden konstrueras och vilka de sociala konsekvenserna blir. Det är genom diskurser världen framställs på ett visst sätt, därutav är diskurserna grundläggande för det sociala (Winter Jørgensen & Phillips 2000).

5.3 Teori

5.3.1 Hur människor presenterar sig i det vardagliga livet

Utifrån ett socialpsykologiskt perspektiv talar Erving Goffman om hur människor agerar i olika situationer och hur vi presenterar oss själva i vårt dagliga liv. Goffman har ett *dramaturgiskt* perspektiv på samhället, han menar att vi alla spelar *teater* och att vi vill göra intryck på vår *publik* som är människor i vår omgivning. Det är i de *roller* vi spelar, som vi känner varandra och som man känner sig själv (*jaget*). Individen framträder på en *scen*. Det finns olika sociala scener i olika sociala miljöer. Individen framträder och agerar på olika sociala scener samtidigt som publiken observerar (Goffman 1959).

Vi väljer vår fasad genom att sätta på oss olika *masker* för olika framträdanden. Ett framträdande ser olika ut beroende på situation och anpassas efter de förutsättningar och förväntningar som finns där framträdandet äger rum. Individen som står på *scenen* försöker styra informationen som han/hon förmedlar till publiken. Individen försöker således

framställa sig själv på bästa möjliga sätt i interaktionen med andra människor, utefter de normer och regler som finns i den bestämda situationen. Vi människor anpassar oss alltså och spelar olika *roller* i olika sociala situationer. *Jaget* som en framställd rollgestaltning är en dramatisk effekt som uppkommer när en scen visas upp. Allting hänger på om individen har fått publiken att anse att uppträdandet är trovärdigt eller ej. Goffmans dramaturgiska synsätt handlar om att vi bygger upp våra ”jag” och bekräftar ”jaget” och våra identiteter genom interaktion med andra på olika scener. Människor agerar och framträder också inom ett team. Ett *team* är en grupp, men inte en grupp som samarbetar på grund av till exempel en organisation, utan en grupp som interagerar med varandra för att upprätthålla en situation. För att ett team ska övertyga publiken måste samarbetet döljas och hållas hemligt, ett team har en karaktär av ett ”hemligt sällskap”. Teamet har som uppgift att bevara stabiliteten inom teamet, de döljer eller förringar fakta för att övertyga publiken (Goffman 1959).

När vi rör oss över olika scener gäller olika slags beteenden för olika situationer, vi försöker i samspel med andra att inrätta oss i olika betydelsesystem, vilka Goffman kallar *ramar*. När ramen förändras innebär det att handlingar tolkas på ett annat sätt. Djur som människor förstår oftast skillnaden mellan lek och allvar, i skiftning av dessa tillstånd byts *referensram*. Att vara införstådd i vilken ram som gäller för situationen är en viktig del i vårt samspel på scenen. Människor kan välja att acceptera ramen eller motarbeta den (Helkama m.fl. 2000).

Att stå på scenen i en roll och mask kan vara påfrestande, människor behöver emellanåt vila upp sig för att samla kraft till nästa uppträdande. Det är i *främre regionen* på olika scener som framträdandet äger rum. *Bakre regionen* är vårt hem där vi kan vila upp oss, oftast kommer ingen obehörig till den bakre regionen, vi kan för en stund ta av oss masken och slappna av (Goffman 1959).

Om individer avviker från den sociala normen kan individen tillskrivas ett *stigma*. Stigma är en benämning på en egenskap hos en individ som är djupt misskrediterande. Den stigmatiserade individen måste ständigt fundera över om han/hon ska avslöja sitt stigma och då eventuellt bli avvikande och bortstött eller om han/hon ska dölja stigmat i största möjliga utsträckning för att på så sätt anpassa sig till de normala i samhället. Om en stigmatiserad person döljer sitt stigma försöker denne passera som normal för de människor han kommer i kontakt med. Personen behöver då ständigt förhålla sig till sin situation och kontrollera identitetsinformationen om honom/henne (Goffman 1963).

5.3.2 Det idealiska offret

Sociologen Nils Christies definition av det idealiska offret är den person, som efter att ha varit utsatt för brott, får lagenlig status som offer. Det idealiska offret karaktäriseras vanligen med sex egenskaper:

1. Offret kan vara äldre, sjuka eller unga människor som anses svaga
2. Offret är sysselsatt med något som är aktningsvärt
3. Offret befinner sig på ett ställe som inte kan ifrågasättas
4. Gärningsmannen är hänsynslös och storvuxen
5. Gärningsmannen är främmande och har inget samband till offret

6. Offret måste vara inflytelserikt för att göra sig hörd och begära att bli sedd som ett idealiskt offer. Dock kan offret inte visa sig alltför starkt, utan måste även visa sig svag för att inte allmänhetens medkänsla ska ifrågasätta individens status som offer.

Ett offer som ej uppfyller dessa egenskaper kan ha svårt att få status som ett offer. Villkoren för att klassificeras som ett offer är alltså att gärningsmannen är starkare, de har ingen relation till varandra och han/hon har försökt att undvika att bli ett offer. Ett exempel på ett icke-idealisk offer är frun som misshandlas av sin man (Christie 2001).

Det icke-idealiska offret och den icke-idealiska gärningsmannen

Det idealiska offret hänger tätt samman med den idealiska gärningsmannen, dessa två är bundna av varandra. Desto mer idealiskt ett offer är desto mer idealisk blir gärningsmannen och omvänt. När det inte finns någon tydlig skiljelinje mellan att vara ett offer och en gärningsman är personen i fråga en ”dålig gärningsman” och ett ”dåligt offer”. Situationen kan vara oklar hur våldet uppstod och vem som påbörjade händelsen vilket är ett vanligt förekommande mönster. Exempelvis är det vanligt att våld mellan män sker på offentliga platser och när både offer och gärningsman är påverkade. Bilden av gärningsmannen blir på så sätt opassande eftersom gärningsmannen alltför mycket påminner om offret. Gärningsmannen är med andra ord inte en idealisk gärningsman (Christie 2001).

Christie uttrycker att de verkliga idealiska offren finns i liten utsträckning men det är snarare de icke-idealiska offren som är de verkliga offren. Dock finns det en rädsla hos de idealiska offren att utsättas för brott vilket gör dem passande som just idealiska offer. De verkliga offren vet vilka risker som faktiskt finns och på vilka platser genom att de rör sig i områden där det är vanligt att brott förekommer. De vet att det finns annat som händer inom området än bara brottsliga incidenter. Detta gör dem således mindre rädda för att utsättas för brott. De icke-idealiska offren som många gånger inte anses vara offer borde ses som just offer (Christie 2001).

Den idealiska gärningsmannen är en person som befinner sig på avstånd och är främmande för offret. Synen på gärningsmannen som en ”omänsklig” person frambringar oro. Det är oftast inte ”omänskliga” personer som utför brottsliga handlingar utan de flesta gärningsmän är ”vanliga” människor. Således är majoriteten av gärningsmän icke-idealiska (Christie 2001).

6. Metod

Vi har valt att utgå ifrån en kvalitativ forskningsansats eftersom vi anser att metoden lämpar sig bäst för att besvara vårt syfte och frågeställningar. Kvalitativ forskningsstrategi ser till aktörers verbala utsagor och observerbara handlingar. Vi har använt oss av kvalitativa intervjuer och lyssnat till ungdomar som beskrivit uppfattningar och tankar kring vårt undersökningsområde (Larsson 2005). I en kvalitativ intervju interagerar intervjuare och intervjupersoner tillsammans med varandra, båda parter är medskapare i samtalet (Patel & Davidsson 2003). Kvalitativ forskning kan utgå från olika sorters angreppsmetoder vilket har betydelse för intervjuarens bemötande och fokus i interaktionen med intervjupersonerna. Eftersom vi utgår från ett diskursivt perspektiv är det i vår intervjusituation extra viktigt att vara känslig för skillnader mellan våra egna och intervjupersonernas diskurser, samt definitionen av diskurserna. En diskursiv intervjuare bör vara uppmärksam på och stimulera konfrontationer mellan olika diskurser (Kvale & Brinkmann 2009). Diskursanalys är en förgrening av konstruktivism som lägger fokus på den sociala konstruktionen av verkligheten som framkommer i intervjun. Utifrån detta synsätt betonas intervjuns språkliga utbredningar och de berättelser som skapas via intervjun. Det är alltså kunskapens språkliga, kontextuella och relationella karaktär som betonas i den kvalitativa ansats vi valt att genomföra (Larsson 2005).

I vår studie har vi använt oss av en induktiv kvalitativ metod. En induktiv forskningsmetod innebär att forskaren följer upptäckandets väg och att upptäckten slutligen kan formuleras i en teori (Patel & Davidsson 2003). I början av vår forskningsprocess bestämde vi oss för att använda diskursanalys som angreppsmetod. Vi har låtit vårt insamlade material tala och teorier har applicerats utifrån empirin. Kvalitativ forskning har fördelen att induktivt studera ett särskilt fenomen utan förutfattade hypoteser, där begrepp och teori växer fram ur den insamlade empirin (Larsson 2005).

6.1 Urval och avgränsningar

Till en början hade vi för avsikt att beakta ett klassperspektiv gällande ungdomar i den undersökning vi ämnat genomföra. Vi vände oss till en fritidsgård i ett förortsområde och fick tidigt besked om att vi var välkomna för att genomföra vår undersökning. För att spegla ett klassperspektiv kontaktade vi gymnasieskolor i innerstadsområden i Göteborg. Vi tog kontakt med ett flertal gymnasieskolor i Göteborgs centrum. Vi fick besked från samtliga skolor att eleverna var mycket upptagna och att möjligheterna till att få intervju dem var tämligen begränsade. Vi upplevde att lärare, rektorer och övrig personal vi kom i kontakt med agerade ”grindvakter” för oss att närma oss ungdomarna. Ungdomarna fick därmed inte möjligheten att själva svara på vår förfrågan om att delta i studien. Vi beslöt oss istället för att vända oss till ytterligare en fritidsgård för att finna informanter. De två fritidsgårdar vi fann våra informanter vid ligger i två olika förortsområden till Göteborg, därav har vi ej möjligheten att spegla det klassperspektiv vi tänkt belysa till en början. Istället har vårt material insamlats från två arbetarklassområden som ingått i miljonprogrammet under 1960-och 70-talet. Vi benämner förorterna med fiktiva namn som Hallonbyn och Grönborg.

Vi har genom våra förfaringssätt gjort strategiska val när vi kontaktade fritidsgård 1 och fritidsgård 2. Material från informanter valdes att samlas från fokusgruppsintervjuer med killar och tjejer för sig. Urvalet av informanterna till samtliga fokusgruppsintervjuer med tjejer och killar har därmed skett strategiskt. Informanter tillkom även genom snöbollsmetoden. Metoden innebär att en person förslår någon/några från hans/hennes nätverk

som kan tänkas delta i studien. Dessa deltagare kan sen i sin tur fråga någon de känner, för att intervjuaren på så sätt kan få fler kontakter vid behov (Billinger 2005).

Vi satte en åldergräns på 15 år för att få medverka i undersökningen. Enligt Vetenskapsrådets forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning måste ungdomar under 15 år visa upp målsmans underskrift för att medverka i en undersökning (www.codex.vr.se). Vi ville undvika insamling av målsmans underskrift eftersom vi ansåg att dessa samtycken kunde försvåra och fördröja insamlingen av materialet. Vi resonerade oss också fram till att minimum 15 år var en lämplig ålder med tanke på att ungdomar i den åldern börjat röra sig ute med kompisar, därmed kan de lättare relatera till våra frågeställningar, än ungdomar under 15 år.

Ungdomarna benämns som ”tjejer” och ”killar”. Detta gör vi för vi anser det främmande att kalla dem ”flickor och pojkar” eller ”kvinnor och män”. Vi uppfattar det som att ungdomar benämns som ”tjejer och killar” och att det är en allmän vedertagen diskurs bland ungdomarna själva.

Vid studiens inledande skede genomförde vi en sökning av tidigare forskning och litteratur inom valt undersökningsområde. Vi har använt oss av sökmotorer som Gunda och Libris vid Göteborgs universitetsbibliotek. Vi har sökt på begreppen ungdomar, våld, hot, ungdomsbrottslighet, utsatthet och brottsoffer. Resultatet av sökning vid Gunda och Libris gav ett tillfredställande och omfattande material. Vår avsikt var att finna lokalt och nationellt material, därav har en avgränsning medvetet gjorts, vi upplevde också att materialet var mättat för vår studie.

6.2 Tillvägagångssätt

6.2.1 Fritidsgård 1 i Hallonbyn

För att finna informanter till vår studie var vår tanke och önskan att få hjälp med denna process genom anställd personal på fritidsgården. Personalen rekommenderade istället att vi själva skulle finna informanter genom att besöka fritidsgården och presentera vår studie. Vid två tillfällen under kvällstid var vi på fritidsgården för att finna informanter. Vi valde att besöka fritidsgården under kvällstid eftersom ungdomarna under denna tid vistas där på sin fritid. Vid det första besöket var det denna kväll så kallad ”tjejkväll”. Vi hade för avsikt att finna informanter till en fokusgrupp bestående av tjejer. Inför det första besöket på fritidsgården hade vi förberett oss med en muntlig presentation för att presentera oss och ge information om vår studie. När vi väl var på fritidsgården kändes det lämpligare att presentera oss mer informellt. Vi ”minglade” runt bland tjejerna, berättade om vår studie och tilldelade dem informationsbrev (se bilaga 3) vid visat intresse att delta i en fokusgruppsintervju. Vi fann två tjejer som visade intresse av att delta. Under kvällen var det många tjejer som var under 15 år, de kunde därmed ej delta i undersökningen. Övriga tjejer kände inget intresse av att medverka i undersökningen.

Kvällen därpå besökte vi återigen fritidsgården för att finna ytterligare informanter. Fritidsgården var denna kväll öppen för både tjejer och killar. Vid detta tillfälle presenterade vi oss kortfattat och delade ut en ”annons” om undersökningen med koncist och enkel information (för ”annons”, se bilaga 2). Därefter lät vi ungdomarna, i lugn och ro, läsa igenom ”annonsen” för att senare återknyta till dem för att fråga vad de ansåg om undersökningen. ”Annonsen” var från början tänkt att sättas upp på en anslagstavla på

fritidsgården, men kom bättre till användning när den delades ut direkt till ungdomarna. Tillvägagångssättet var således mer effektivt. Vid visat intresse att medverka i undersökningen delades informationsbrev ut. Samtidigt berättade vi kort om vad som stod i informationsbrevet och framhöll att de skulle läsa igenom informationen före fokusgruppsintervjuernas genomförande. Vi fann vid detta tillfälle ytterligare tre informanter till tjejgruppen.

Totalt fann vi under dessa två kvällar fem informanter till tjejgruppen. Den sjätte tjejen kontaktade vi på telefon efter rekommendation från en fritidsledare, hon tillkom alltså genom snöbollsmetoden (Billinger 2005). Till killgruppen fann vi åtta informanter under den andra kvällen.

6.2.2 Fritidsgård 2 i Grönborg

Eftersom vårt tillvägagångssätt på fritidsgård 1 var passande följde vi samma metod på fritidsgård 2 för att komma i kontakt med ungdomarna. Vi var även på fritidsgård 2 vid två tillfällen under kvällstid för att finna informanter. Vi hade även här för avsikt att finna informanter till fokusgrupper bestående av tjejer och killar för sig. Liksom vid fritidsgård 1 presenterade vi oss kortfattat och delade ut ”annonsen” (se bilaga 2) med information om undersökningen till ungdomarna. Därefter lät vi dem, i lugn och ro, läsa igenom ”annonsen” för att senare återknyta till dem för att fråga vad de ansåg om undersökningen. De som visade sig intresserade av att medverka i undersökningen tilldelades ett informationsbrev (se bilaga 3) om vår studie. Vi berättade kort om vad som stod i informationsbrevet och framhöll att de skulle läsa igenom informationen före fokusgruppsintervjuernas genomförande.

Under första kvällen på fritidsgård 2 fann vi fem killar och tre tjejer till fokusgrupperna. Den andra kvällen fann vi endast en kille som ville delta i undersökningen. Under den andra kvällen var det särskilt många tjejer som var under 15 år, de kunde därmed ej delta i undersökningen. Det var även en del som inte hade intresse av att medverka i undersökningen, vi uppfattade det svårare att ”locka” informanter på denna fritidsgård i jämförelse med fritidsgård 1.

När vi var på fritidsgård 1 och fritidsgård 2 för att söka kontakt med ungdomar och informera om vår undersökning visste vi inte när fokusgrupperna skulle ske. Vi avtalade tider med fritidsledarna först efter visat intresse från ungdomarna. Vi bad om ungdomarnas telefonnummer för att senare kunna kontakta dem och meddela tid, vi informerade dock ungdomarna om att fokusgrupperna skulle ske på fritidsgården inom ramen för cirka en vecka. Efter avtalad tid med fritidsledare kontaktade vi därmed ungdomarna per telefon för att meddela tid för fokusgruppsintervju. Vi skickade även sms för att påminna ungdomarna om tid och plats ett par dagar innan och samma dag som genomförandet av fokusgrupperna på fritidsgård 1 och 2 skulle ske.

6.3 Val av insamlingsmetod

6.3.1 Fokusgrupper

Lämpligt val av insamlingsmetod för vår studie anser vi är fokusgruppsintervjuer. I fokusgrupper sker en interaktion mellan informanterna där en kollektiv och kulturell uppfattning skapas. De individuella åsikterna justeras i en gruppdiskussion genom att deltagarna tillsammans värderar åsikter, därmed kommer gruppen fram till en allmän mening.

Genom samtal med andra skapas individers subjektiva uppfattningar om världen. Detta eftersom människor i dialog hjälps åt att diskutera fram den gällande uppfattning och sanning som råder, alltså reder gruppen tillsammans ut osäkerheter. Att använda sig av fokusgrupper är därmed lämpligt när forskaren vill ta reda på hur en grupp förhåller sig till ett visst ämne. En fördel med fokusgrupp, i jämförelse med en individuell intervju, är att forskaren har möjlighet att ta ett större steg tillbaka och med större distans undvika att påverka informanternas utsagor. Istället för att intervjuare och individ interagerar med varandra interagerar fokusgruppen med varandra med hjälp av lätt styrning av en moderator (Billinger 2005). Moderators roll är att introducera diskussionsämnen och se till att ett lämpligt klimat med meningsutbyte råder i gruppen och att alla kommer till tals. Vårt ämnesval tror vi kan uppfattas som känsligt, dock kan en gruppinteraktion med fördel ha en positiv effekt eftersom gruppen ger stöd åt varandra, gruppen ger näring till varandras berättelser (Kvale & Brinkmann 2009).

Eftersom vi var nybörjare av att leda fokusgrupper var det viktigt att kunna hantera gruppen och materialet. Vi satte därför en maxgräns på cirka 7 personer med rekommendationer från Billinger, som förespråkar fokusgrupper med deltagare om 4 till 7 personer (Larsson 2005). En fokusgrupp bör ha en gemensam nämnare och känna varandra sedan tidigare, gruppen är därmed konstruerad på ett naturligt vis. Våra informanter hade fritidsgården som en gemensam nämnare samt att de bodde i samma stadsdel där de flesta kände varandra sedan tidigare. Därmed är gruppen naturlig och har på så sätt ett ”kollektivt minne” (Abrahamsson 2005). Fokusgrupper med unga människor kan med fördel genomföras med killar och tjejer för sig eftersom kön är en gemensam nämnare (Billinger 2005). Vi valde att genomföra fokusgrupper med tjejer och killar för sig eftersom vi tror att gemensamma nämnare i form av kollektiva minnen kan skilja sig åt mellan tjejer och killar. Om inte gruppen är homogen finns det en risk att erfarenheterna från en del av deltagarna blir osynliggjorda (Billinger 2005). För att skapa ett tryggt klimat valde vi därför att genomföra undersökningen i könsseparerade grupper.

6.3.2 Utformning av intervjuguide

Vid utformning av intervjuguide avsatte vi ett antal teman som vi ville undersöka. Temana är förenade med studiens syfte och under varje tema följer underliggande frågor. Våra teman är: ”Våld”, ”Hot”, ”Risker och faror”, ”Erfarenheter och hantering av situationer” samt ”Brottsoffer/brottsutsatt” (för intervjuguide, se bilaga 4).

Vi har använt oss av en allmän intervjuguide som stimulansmaterial vid samtliga fokusgruppsintervjuer (Billinger 2005). Larsson (2005) menar att frågorna inte behöver ställas i en viss ordning eller att den exakta formuleringen av frågorna behöver ställas på samma sätt till alla intervjupersoner. I våra intervjuer var det på detta vis. Intervjuguiden hade en funktion av en checklista, där vi kunde kontrollera om vi berört de teman och frågor vi avsett att undersöka. Utöver frågorna i intervjuguiden ställdes följdfrågor i ett mer informellt samtal (Larsson 2005). Denna utformning av intervjuguide tenderar att styra fokusgruppen till ett mellanläge av en strukturerad och ostrukturerad gruppintervju. Detta mellanläge innebär att deltagarna diskuterar med varandra och har möjlighet att diskutera andra ämnen, men moderatorm styr diskussionen i introduktionen och kan komma att styra under tidens gång (Billinger 2005).

Vi använde oss även av ett stimulansmaterial i form av ”skyltar” på vilka vi hade skrivit det aktuella ämnet som för närvarande diskuterades. Denna ”skylt” med till exempel ordet ”våld”

visades så länge ämnet diskuterades. Syftet med denna metod av stimulansmaterial var att påminna deltagarna om det aktuella ämnet som diskuterades utan inblandning av oss som intervjuare. Abrahamsson skriver att moderatorns påverkan på diskussionen minskar genom att använda sig av stimulansmaterial i fokusgrupper (Abrahamsson 2005).

6.3.3 Genomförande av fokusgruppsintervjuer

Vid genomförande av samtliga fokusgruppsintervjuer satt vi och informanterna kring ett bord för att på så sätt få en bättre interaktion och kunna höra samtliga deltagares röster. Vi har spelat in samtliga intervjuer med ljudupptagare i form av AMR-filer⁷. Innan intervjuernas genomförande kontrollerade vi att ljudupptagningen fungerade och att ljudkvaliteten var bra (Billinger 2005). Vi använde oss även av extra ljudupptagare i form av bandspelare och mp3-spelare⁸ för att garantera att materialet spelades in.

Vid samtliga tre fokusgruppsintervjuer försökte vi till en början ”småprata” för att lätta upp stämningen och erbjöd samtidigt fika. Därefter presenterade vi oss ännu en gång och gick igenom information om syftet med undersökningen. Vi bad informanterna att skriva ett aliasnamn på varsin namnskylt som placerades framför var individ, detta för att undvika förvirring under intervjun.

Vi använde oss främst av en moderator vid samtliga tre fokusgruppsintervjuer. En utav oss hade en större roll som moderator, men den andra kunde likaväl ställa frågor till informanterna. Detta eftersom vi har olika uppfattningsförmågor, därmed ser vi olika infallsvinklar till följdfrågor. Vi förklarade vår rollfördelning för ungdomarna för att undvika förvirring bland gruppdeltagarna (Billinger 2005).

Fokusgrupper på fritidsgård 1 i Hallonbyn

Fokusgrupp A med killar

Vår första fokusgrupp bestod av killar. Vi hade skickat sms och bett dem att komma en kvart innan utsatt tid, vi kände en tidspress och ville komma igång eftersom fritidsgården skulle stänga vid en viss tidpunkt. Ingen av killarna dök upp vid utsatt tid, vi ringde dem cirka fem minuter efter utsatt tid. De flesta var på väg och infann sig strax men vi fick ett bortfall.

Av åtta killar som anmält intresse från första skede meddelande två killar att de ej kunde delta i studien. Strax innan genomförandet av fokusgruppsintervjun med killar tillkom ytterligare en kille som informant. Han hade hört talas om gruppen genom sina vänner och ville delta i fokusgruppsintervjun. Fokusgruppen genomfördes alltså med sju killar varav en kille tillkom genom snöbollsmetoden (Larsson 2005).

När killarna väl anlänt tog det cirka 40 minuter innan alla var på plats i samtalsrummet på fritidsgården. För en stund trodde vi inte att vi skulle lyckas att genomföra fokusgruppen med alla killar samlade utefter den tidsram vi hade att gå efter. Intervjun med fokusgrupp A varade i två timmar. På grund av oerfarenhet hade vi bitvis svårt att styra gruppen och sätta gränser för sidospår, eftersom vi var osäkra på om de kunde leda till betydande information. Vi föreslog paus efter ca 45 minuter, men killarna uttryckte att de hellre ville fortsätta

---

⁷ ”Adaptiva multi-rate codecs”, ljudkomprimering anpassat för tal.

⁸ MPEG-1 Audio Layer 3.

intervjun. Att inte insistera på paus var ett misstag, några killar avbröt intervjun. Vi tror att det endera berodde på att diskussionsämnena inte intresserade dem, att gruppdiskussionen blev för lång samt att killarna hade tider att passa. Dock stannade en engagerad skara kvar och diskuterade våra teman bitvis intensivt och ivrigt.

I efterhand insåg vi att man som intervjuare behöver en paus för att checka av intervjuguiden och för att behålla en vakenhet för respons och följdfrågor. Vi upplevde att fokusgrupp A var något rörig men att den fyllde sitt syfte. Kvale (2009) uttrycker att fördelarna som intervjuaren får med gruppinteraktioner, får intervjuaren i ett senare skede betala för, eftersom det finns en risk att livliga diskussioner kan leda till en kaotisk transkribering, vilket vi erfor (Kvale & Brinkmann 2009). Vi tror att vår upplevda kaotiska transkribering var ett resultat av oerfarenhet att leda fokusgrupper samt betalning för de positiva aspekter som kommer med intensiva gruppdiskussioner.

Fokusgrupp B med tjejer

Liksom till killarna skickade vi sms till tjejerna som skulle medverka i fokusgruppen och bad dem att komma en kvart innan utsatt tid. Ingen av tjejerna var på plats vid utsatt tid, vi ringde dem cirka fem minuter därefter för att höra om de fortfarande hade intresse att medverka. Vi fick inte tag i två tjejer som hade anmält intresse, ytterligare en tjej meddelade att hon inte kunde delta och resterande tjejer meddelade att de var på väg. Sex tjejer anmälde från början intresse av att delta i studien, varav tre uteblev genom bortfall. Vi genomförde alltså en fokusgrupp om tre tjejer.

Tjejgruppen var på plats i samtalsrummet cirka 30 minuter efter utsatt tid. Efter 45 minuters gruppintervju tog vi en paus, det sista temat behandlades under resterande 15 minuter. Tjejgruppen varande alltså i en timme. Vi upplevde att vi tillsammans med tjejerna hade lyckats att mäta de temaområden som fanns i intervjuguiden.

Fokusgrupper på fritidsgård 2 i Grönborg

Fokusgrupp C med killar

Den första fokusgruppen vid fritidsgård 2 bestod av killar. Liksom i fokusgrupp A och B skickade vi sms till killarna i fokusgrupp C och bad dem att komma en kvart innan utsatt tid. Endast en deltagare var på plats vid utsatt tid. Efter cirka 15 minuter ringde vi de övriga killarna som visat intresse att delta, för att höra om de avsett att vara med i fokusgruppsintervjun.

Av sex killar som anmält intresse från första skedet fick vi ett bortfall på fyra killar. Av dessa fyra killar hade tre på förhand meddelat att de inte kunde delta, den fjärde killen uteblev vid tidpunkten för fokusgruppsintervjun. Det kvarstod endast två killar som blivande informanter. Dock tillkom fyra killar genom snöbollsmetoden strax innan fokusgruppsintervjun skulle äga rum (Larsson 2005). Alltså genomfördes fokusgruppsintervjun slutligen med totalt sex killar.

Fokusgruppsintervjun kunde genomföras först efter en och en halv timme efter utsatt och planerad tid. Redan i början av intervjun var det två killar som utmärkte sig genom att skratta och svara på våra frågor på ett skämtsamt sätt. Vi uppfattade att dessa killar inte var särskilt intresserade av undersökningen och meddelade att det var okej att avbryta deltagandet. Dessa killar uttryckte dock att de ville vara med. Under intervjun fortsatte dessa killar att uppträda

på liknande vis, vi märkte att övriga deltagare påverkades av deras förhållningssätt. Det var dock två killar som kunde urskiljas ur mängden som tog fokusgruppsintervjun på allvar och delade med sig av sina åsikter och erfarenheter. Efter cirka 45 minuter tog vi en paus, därefter uteblev två killar. Dessa killar meddelade att de hade tider att passa. Fokusgruppsintervjun fortsatte med de kvarvarande deltagarna och varade i cirka en timme.

Vi uppfattade att fokusgrupp C bestod av två läger inom gruppen, en del som var mer skämtsamma och en del som var mer allvariga. Vi upplevde att dessa två läger påverkade interaktionen och ansåg till en början att det insamlade materialet inte var lika rikt och fylligt som övriga fokusgrupper. Med kunskap om diskurser och dess ordningar har vi senare fått en insikt om att två olika diskursordningar framträdde i grupp C, därmed betraktar vi nu materialet som rikt och fylligt. Under genomförandet upplevde vi dock att fokusgrupp C var rörig. Vi funderade i efterhand på om vi kunde ha gjort något annorlunda för att situationen ej skulle bli stökig som vi bitvis upplevde den. Vi sa till killarna som ”skrattade” att det var okej att avbryta intervjun men de ville stanna kvar. Hade vi kunnat be dessa killar att lämna rummet? Det skulle kännas märkligt att be dem att gå när de valt att ställa upp i vår undersökning. Interaktionen hade kanske blivit annorlunda om dessa killar valt att avbryta intervjun. Eftersom vi använder oss av diskursanalys som angreppsmetod ser vi killarnas agerande som deras sätt att svara på våra frågor, det säger trots allt någonting.

Fokusgrupp D med tjejer

Vi hade för avsikt att ha en andra fokusgrupp på fritidsgård 2 bestående av tjejer. Vi fann första kvällen på fritidsgården tre tjejer som visade intresse av att delta i undersökningen. Vid påminnelse via sms till tjejerna ett par dagar innan planerad fokusgruppsintervju fick vi till svar att de ej kunde medverka. Alltså fick vi ett bortfall på samtliga tre tjejer. Därutav blev det ingen tjejgrupp på fritidsgård 2 och den planerade fokusgruppen med tjejer uteblev. Anledningen till att fokusgrupp D uteblev tror vi var på grund av att tjejerna inte hade ett uttalat intresse att diskutera de frågor vi ämnat tala kring. Vi uppfattade också som om dessa tjejer prioriterade andra göromål än att delta i fokusgruppsintervjun.

Det är anmärkningsvärt att endast totalt tre tjejer till slut medverkade i en fokusgruppsintervju, i jämförelse med killarna som totalt var tretton stycken. Det finns tyvärr inget utrymme att analysera skillnaden mellan killars och tjejers intresse att medverka i vår undersökning. Det är dock mycket intressant och tåls att fundera på.

6.4 Bearbetning av materialet

Efter att var och en av intervjuerna var genomförd transkriberade vi materialet så fort som möjligheten fanns. Detta gjorde vi för att kunna återge fokusgruppsinteraktionerna så exakt som är möjligt. Det transkriberade materialet om 62 sidor har lyssnats igenom ett antal gånger för att tillförsäkra oss att vi uppfattat samtalen korrekt. Därefter försökte vi urskilja olika teman ur materialet och placerade intervjuцитat under de teman där de passade in. Vi har återgått till det utskrivna materialet för att se om vi kunde se något nytt som vi inte upptäckt tidigare. Vi har haft för avsikt att se budskapet i intervjumaterialet under var tema, för att på så sätt kunna urskilja dominerande diskursordningar, och välja ut de mest talande och representativa citaten.

Vi har valt att skriva ut samtliga fokusgruppsintervjuer ordagrant, med ytterst få undantag av information vi ej ansåg användbar för vår studie. Vi har till viss del använt oss av

meningskoncentrering i våra intervjuer. Meningskoncentrering innebär att intervjupersonens citat kortas ned till mindre formuleringar där huvudinnebörden i citatet omformuleras i ett fåtal ord (Kvale & Brinkmann 2009). I ett fåtal citat har vi även tagit bort enstaka ord för att sammanhanget i citatet ska bli tydligare. Det material vi valt att utelämna och korta ned har inte påverkat innebörden i citaten utan har genomförts för att göra citat tydligare och mer lättförståeliga.

6.5 Etiska överväganden

Vi har under arbetet med vår studie utgått från forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning från Vetenskapsrådet. Det finns fyra huvudkrav på forskning som ska följas. Dessa är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet samt nyttjandekravet och presenteras närmare nedan (www.codex.vr.se).

Informationskravet

Informationskravet innebär att vi har informerat deltagarna om vårt syfte med studien och att deltagande i undersökningen är frivilligt och att individen när som helst kan avbryta undersökningen. Vi har framhävt deltagarnas betydelse att medverka i studien för att på så sätt bidra till ökad kunskap. Vi har informerat deltagarna om att vår studie ingår i ett större forskningsprojekt och att det insamlade materialet kommer att användas i vår studie samt kan komma till användning till strikt reglerat forskningsändamål. Vi har även givit deltagarna information om att den färdiga uppsatsen kan läsas elektroniskt på Gupea vid Göteborgs universitet.

Samtyckeskravet

Samtyckeskravet innebär att vi har inhämtat muntligt och skriftligt samtycke från samtliga deltagare i vår studie (se bilaga 3). Deltagarna fick innan intervjun påbörjades fylla i ett skriftligt samtycke att delta i undersökningen. De fick även muntligt samtycka till att delta i studien genom att lämna ett röstprov genom våra ljudupptagare. Vi valde att sätta en åldergräns på 15 år för att få medverka i studien. Detta för att ta hänsyn till deltagarnas ringa ålder samt undvika insamling av målsmans underskrift då vi ansåg att dessa samtycken kunde försvåra insamlingen av materialet.

Konfidentialitetskravet

Konfidentialitetskravet innebär att deltagarna har informerats om att deras medverkan i studien kommer att aidentifieras och det insamlade materialet ej kommer obehöriga tillkänna. För att deltagarna lättare skulle kunna aidentifieras fick de hitta på ett aliasnamn. Vi framhöll att vi har tystnadsplikt och att deltagarna även kunde komma överens om att det som sagts i rummet skulle kvarstå där och ej spridas vidare.

Nyttjandekravet

Nyttjandekravet innebär att vi har informerat deltagarna om att det insamlade materialet endast kommer att användas till vår studie, samt att materialet eventuellt kan komma att användas inom det forskningsprojekt vi ingår i.

6.6 Förförståelse

Vi har inför denna studie ej någon direkt konkret professionell förförståelse inför vårt valda ämnesområde om ungdomar. Vi har dock kommit i kontakt med ungdomar vid praktik på socialkontor inom områdena ekonomiskt bistånd och bistånd för funktionsnedsättningar. Vi har också teoretisk kunskap om ungdomar, kriminalitet och prevention från studier vid

socionomprogrammet. En av oss har även erfarenhet av att intervjua ungdomar vid tidigare genomförd B-uppsats. Vår förförståelse inför vårt valda ämnesområde grundar sig också i våra egna subjektiva uppfattningar om ungdomar som härstammar från det privata livet. Vi har kompletterat vår förförståelse om ungdomar med att läsa in oss på området, det vill säga ungdomar i samband med hot, våld och utsatthet för brott. Detta har vi gjort genom att studera forskningsrapporter och universitetslitteratur.

6.7 Vår påverkan

I en kvalitativ intervju är både intervjuare och intervjuperson delaktiga i interaktionen där båda parter bidrar till samtalsklimatet. Intervjuaren är dock den som har ansvaret att hjälpa intervjupersonen med att bygga upp ett meningsfullt och sammanhängande resonemang. Det kan innebära att intervjuaren får anpassa sig till intervjupersonens kontext och tänka på vad för sorts språkbruk, gester och kroppsspråk som passar i sammanhanget. Trots att intervjuaren försöker att skapa ett klimat där båda parter möts på lika villkor, kan samtal påverkas av olika faktorer som är svåra och omöjliga att eliminera. Exempel på faktorer som vi inte kan komma ifrån är kön, ålder, social bakgrund och etnicitet (Patel & Davidson 2003). Vi har funderat över vår roll och inverkan i de fokusgrupper vi genomfört. När vi sökte informanter i Hallonbyn och Grönborg ”minglade” vi på fritidsgårdarna. Vid dessa tillfällen visade vissa killar intresse för oss som kvinnor genom att skämtsamt fråga om vår ålder, privata telefonnummer och diverse privata frågor. Vi antar därför att vi passerade som unga kvinnor för dem. De som tillslut medverkade i fokusgrupperna bemötte inte oss på beskrivna vis, men vi tror att vi passerade som unga kvinnor även för dem. Vi upplevde att vi fick en annan sorts kontakt med tjejerna än med killarna. Tjejerna öppnade sig lättare för oss medan killarna höll mer på sin mask. Hade en yngre man, medelålders kvinna eller man, som intervjuare erfarit ett annat bemötande och därigenom fått ett annorlunda material? Det är möjligt.

6.8 Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet

En del kvalitativa forskare har bortsett från frågor om validitet, reliabilitet och generaliserbarhet då de anser att de har sitt ursprung i hämmande positivistiska föreställningar⁹ som hindrar skapande kvalitativ forskning. Andra forskare har återanvänt termer för att diskutera sanningsvärdet i resultatet. Begreppen validitet, reliabilitet och generaliserbarhet kan omtolkas för att de ska kunna användas i kvalitativ forskning (Kvale & Brinkmann 2009).

Begreppet *validitet* hänför sig till trovärdighet och styrkan i ett uttalande. Validitet definieras vanligen genom frågan om du mäter vad du avser att mäta. Validitet kan i ett bredare perspektiv ses som i vilken utsträckning en metod undersöker vad den avser att undersöka. I detta bredare perspektiv om validitet kan kvalitativ forskning i princip leda till valid kunskap (Kvale & Brinkmann 2009). Validiteten är avhängig av forskarens skicklighet att kontrollera, ifrågasätta och teoretiskt tolka sitt material (Larsson 2005). Begreppet *reliabilitet* handlar om forskningsresultatens konsistens och tillförlitlighet och brukar användas i relation till frågan om ett resultat kan återges vid andra tillfällen och av andra forskare. Det vill säga: kommer intervjupersonerna att förändra sina svar under intervjun och kommer de ge olika svar till

---

⁹ Att man utifrån teori härleder hypoteser som med vetenskapliga metoder prövas empiriskt (Patel & Davidsson 2003).

olika forskare (Kvale & Brinkmann 2009). En vanlig fråga avseende intervjustudier är om resultatet kan *generaliseras*. Ofta kan resultatet vara svårt att generalisera då det finns för få intervjupersoner med i undersökningen. Kravet på generaliserbar kunskap grundas på att kunskapen är nödvändig för alla platser, tider och människor. Dock ses kunskap, utifrån en diskursiv ansats, i ett socialt och historiskt sammanhang av förståelse och handling i den sociala världen (Kvale & Brinkmann 2009).

En stor andel socialkonstruktionister, däribland diskurspsykologer, ser sina egna arbeten som diskursiva konstruktioner som är *en* skildring av världen bland många. Det är forskaren som skapar kunskap genom att använda sig av bestämda teorier eller metoder. Genom att göra en diskursanalys har forskaren förhoppningsvis producerat kunskap. Den producerade kunskapen skapar verkligheten samtidigt som den återger den (Winther Jørgensen & Phillips 2000).

Vi har med detta arbete haft för avsikt att undersöka ungdomars syn på hot, våld och utsatthet för brott. För att materialet skulle bli meningsfullt har vi haft för avsikt att med öppna frågor ”fånga in” det som vi tänkt att ”fånga in”. Vi har ställt uppföljningsfrågor för att få så pass innehållsrik information som möjligt (Larsson 2005). Efter varje genomförd fokusgruppsintervju transkriberade vi materialet så fort som möjligheten fanns, för att på så sätt återge fokusgruppsdiskussionerna så exakt som möjligt. Materialet har lyssnats igenom ett antal gånger för att tillförsäkra oss att vi uppfattat samtalen korrekt. Vi har haft för avsikt att välja ut de mest talande intervjuцитaten som speglar det diskuterade temat. Vi har även valt att ta med ”slingor” av citat för att läsaren på så sätt ska kunna bilda sig en egen uppfattning om diskussionen inom gruppen. Genom utförliga citat har läsaren en möjlighet att göra en egen tolkning av materialet (Larsson 2005).

För att reliabilitet ska kunna uppnås är en förutsättning att frågorna är tydligt formulerade (Lilja 2005). Under fokusgruppsintervjuerna har vi följt vår intervjuguide i största möjliga utsträckning. Vi har ställt förtydligande frågor för att kontrollera att vi uppfattat deltagaren på rätt sätt. Vi har i samtliga fokusgruppsintervjuer främst använt oss av en moderator vilket ökar reliabiliteten (Billinger 2005).

Generalisering av kvalitativa resultat är begränsad då urvalen är små och ej slumpmässiga. Dock finns begreppet extrapolering inom kvalitativ forskning, som syftar på möjligheten att göra försiktiga uttalanden om ett resultat kan tillämpas på liknande situationer. Extrapolering är uttalanden och påståenden som är logiska, analytiska och problemorienterade mot bakgrund av de kvalitativa resultaten (Larsson 2005). Vi har inte haft för avsikt att ha möjligheten att generalisera vårt resultat eftersom vi använt oss av ett begränsat antal deltagare som underlag för vår studie. Vi har istället valt att se till hur dessa ungdomar ser på hot, våld och utsatthet och hur de i gruppen konstruerar och interagerar med varandra. Vi anser oss kunna göra försiktiga uttalanden vad gäller vårt resultat, extrapolering, då vi urskiljt ett antal diskurser som kan vara tillämpliga i andra sammanhang vad gäller ungdomar.

Vi som intervjuare är medvetna om att vi påverkar våra deltagare i fokusgruppsintervjun. Dock är påverkan större vid individuella intervjuer då deltagaren tillsammans med intervjuaren konstruerar en mening och ett sammanhang (Billinger 2005). Vi ville i fokusgruppsintervjuerna se till ungdomarnas sätt att tillsammans i grupp konstruera verkligheten. Vår studie är således *en* skildring av världen. Genom vårt val av teorier och metoder har vi skapat kunskap. Den kunskapen skapar verkligheten samtidigt som den avbildar den (Winther Jørgensen & Phillips 2000).

6.9 Kritik av metod

Vi har tidigare nämnt att perspektivet konstruktivism och diskursanalys utgår från anti-essentialism (Börjesson 2003). Kunskapsprocessen hos människan uppstår enligt det konstruktivistiska perspektivet utifrån språkliga och sociala gemenskaper (Thomassen 2007). När vi använder oss av fokusgrupper och diskursanalys har vi därmed valt bort att spegla ett individuellt och essentialistiskt perspektiv. Diskursanalys framställer inte faktiska handlingar utan koncentrerar sig på hur människor "talar om" och genom tal konstruerar verkligheten (Börjesson 2003). Fenomen finns inte färdiga för att upptäckas, de uppträder istället genom talet i diskurser. Om något är konstruerat, hade det kunnat konstrueras annorlunda. I en diskursanalys dekonstruerar forskaren, vilket betyder att forskaren konstruerar världen i sin tur (Thomassen 2007). Det är vi som satt gränser för de diskursordningar vi valt att lyfta fram och analysera (Börjesson 2003). Vi har utifrån ett massivt intervju-material lyft fram vad vi anser är värt att betona i denna undersökning, trots goda avsikter på objektivitet skulle vår dekonstruktion utifrån ett kritiskt perspektiv kunna kallas godtycklig. Vid val av andra perspektiv som fokuserar på individens faktiska upplevelser och känslor hade vi också kunnat finna ett annat sorts material med fokus på en mer individuell process.

7. Resultat och analys

I metoddelen beskrev vi tidigare att vi varit på två fritidsgårdar för insamling av data. På fritidsgård 1 i Hallonbyn har vi inhämtat data från två fokusgrupper; en killgrupp och en tjejgrupp. Vi benämner killgruppen fokusgrupp A och tjejgruppen fokusgrupp B. På fritidsgård 2 i Grönborg inhämtade vi data från en killgrupp som vi benämner fokusgrupp C. Vi hade planerat ytterligare en fokusgrupp D med tjejer, men gruppen uteblev. Därmed presenteras ”resultat och analys” från tre fokusgrupper.

När vi presenterar vår empiri i form av citat använder vi tecknet /.../ vid förkortning av citaten. Vid vissa tillfällen använder vi oss också av understrykningar för att uppmärksamma ord och poängtera dem, eftersom de ligger till grund för den tolkning vi gjort enligt diskursanalys. Empirin för samtliga fokusgrupper framställs först, därefter följer analys av vardera grupp. Vi analyserar vår empiri genom att växelvis analysera materialet med hjälp av tidigare forskning och teori.

Beskrivning av fokusgrupperna med aliasnamn och ålder följer nedan, ungdomarna har själva valt de aliasnamn utefter hur de vill presentera sig. Den ordning som grupperna nedan framställs i är den ordningsföljd som de i ”resultat och analys” kommer att presenteras i. Samtliga grupper presenteras således först med de två killgrupperna följt av tjejgruppen:

Hallonbyn

Grupp A:

Jonny 19 år
Mustafa 15 år
Otto 22 år
Danial 18 år
Maikel 15 år
Jack 16 år
Markus 16 år

Grönborg

Grupp C:

Olle 18 år
Pöni 17 år
Cristiano 18 år
Leif 17 år
Shubeb 17 år
Amilijat 16 år

Hallonbyn

Grupp B:

Lina 17 år
Camilla 21 år
Karin 16 år

Vi ser ovan att grupp A från Hallonbyn innehåller sju killar, grupp C från Grönborg innehåller sex killar och grupp B från Hallonbyn innehåller tre tjejer. I utvald empiri med framställda citat finns inte alla namn representerade. Enligt det diskursanalytiska angreppssättet finns talordningar. Det innebär att vissa personer i en grupp utses som de mest kompetenta personerna att framföra det budskap som gruppen vill förmedla. Vissa personer dominerar mer än andra, det betyder att gruppen gett dem tillåtelse att tala, eftersom de inte opponerat sig, avbrutit eller tagit plats. Det betyder att de som varit tysta också medverkat i diskussionen genom sin tystnad. Vi kan i alla grupperna se spår av vilka som fått tillåtelse att tala och dominera enligt begreppet talordning. En förklaring till avsaknad av vissa namn är också att en del lämnade rummet efter en stund, vilket visar på deras engagemang och intresse för diskussionen i gruppen. Det kan också tolkas som en protest mot den rådande diskursen i gruppen. Enligt diskursanalys är det som *inte sägs*, lika intressant som *det som sägs* i verbal mening (Börjesson 2003). I framställd empiri står benämningen I1 och I2 för intervjuare 1 och intervjuare 2.

7.1 Vad är våld och hot?

Som inledning och uppvärmning i våra fokusgrupper började vi med att fråga ungdomarna om vad våld var för dem. Av naturliga orsaker hade inte grupperna hunnit bli uppvärmda och

komma in i interaktion med varandra. Presentationen av temat ”våld och hot” kommer i denna del av ”resultat och analys” att först framställa de första fria och spontana associationerna med ordet våld. Därefter följer en framställning av vad hot är för ungdomarna. Ungdomarna har till samtalsämnet hot hunnit bli uppvärmda och interagerar med varandra på ett djupare vis.

7.1.1 Fokusgrupp A med killar från Hallonbyn

Killarna i fokusgrupp A associerade våld med: ”Misshandel”, att någon ”blir utsatt för någonting negativt” och att ”ord kan också vara något slags våld”. Killarna framför att mobbning är våld eftersom det kan leda till att den utsatta skadar sig själv, ”det kan vara starkare än vapen”. Våld är ”en form av en kränkning” och ett utanförskap som kan vara av fysisk, psykisk och verbal karaktär. Våld kan vara mot människor, djur och föremål, ”det är typ en aggression helt enkelt”.

Efter samtal om våld med fokusgrupp A fortsatte diskussion om vad hot är genom följande dominerande diskurs:

Diskurs: Måste ha bevisat att du kan göra verklighet av hotet, annars bara skämt

I1: Vi har pratat mycket om direkt våld då, jag tänker på hot, är det hot man använder mer då eller?

Jonny: /.../ om någon hotar en hela tiden du vet efter ett tag det blir ett skämt, det är inget hot längre, så han har inte gjort ett skit, så om han hotar mig hela tiden, efter ett tag kommer det bli mer som vardagsmat ... det blir mer som vardagsmat, hot är inte så värst, eh alltså man blir inte direkt rädd, det finns vissa som blir livrädda för hot, men sen så blir de rädda av en anledning och det är för att jag har kunnat visa att jag har kunnat slå 15 personer framför honom. Om jag slår Markus och Jack ser mig så kommer jag inte att behöva slå honom för att han ska kunna lyssna på mig. Det räcker att jag hotar honom för att han ska kunna lyssna på mig, för att han har sett att jag har klarat av det jag har sagt.

Jonny beskriver att ett hot ses som ett skämt om personen upprepat hotet många gånger utan att tilltaga faktisk handling. Dock säger han också att man kan bli rädd för ett hot om personen tidigare fysiskt bevisat att denne är kapabel till att leva upp till hotet. Då räcker det med att hota för att personen i fråga ska förstå att budskapet innebär ett allvar.

Vidare pratar killarna om att en person kan bygga upp rykten om att denne är farlig, i så fall räcker det med att bara ”kolla på någon”. Blickar är då i detta sammanhang detsamma som ett verbalt hot. Dock är uppfattningarna om ett hot är på skämt eller på allvar olika, synen skiljer sig åt i olika miljöer. Otto berättar:

Otto: Ofta är det på skämt, men är man i fel område kan de uppfatta det som ganska grovt, till exempel i en skola eller någonting, kan hända, jag har varit med kompisar som skojat med läraren, jag kommer att döda dig typ, och fått stora anmälningar på sig liksom, åh han bara skojade liksom sådär på skämt liksom, åh hon tog illa upp åh han fick anmälning och böter.

Ottos uttalande beskriver hur en situation som var tänkt att vara skämtsamt istället togs på allvar, vilket fick negativa konsekvenser i form av böter.

7.1.2 Fokusgrupp C med killar från Grönborg

Några av killarna associerade våld med: filmen ”Die Hard” som innehåller ”mycket action och sånt” och dataspelen ”Battlefield” och ”Call of duty”. Några andra associerade våld med

fotbollshuliganer med ”bråk och sånt”, kvinnor som blir misshandlade och ”vanligt slagsmål ute på stan kanske eller ute i förorten när två personer bråkar, fysiskt asså”. En kille nämnde också krig.

Efter samtal om våld med fokusgrupp C fortsatte diskussion om vad hot är genom följande dominerade diskurs:

Diskurs: Hot mest på skämt, men kan bli allvar om man inte känner personen

I1: Finns det... om vi går till ordet hot, vad är hot för er? Hur skiljer det sig från våld?

Cristiano: Hot är mer kommunikation när man pratar mer, våld är mer fysiskt

I1: Men, känns hot ändå otäckt?

Cristiano: Det beror på hur man tar det, från person till person folk som har bott här länge, det är som vanligt folk säger jag kommer döda dig men det sen händer inget mer och ba slut med det /.../ Så kommer det en person som säger eller nån i nåt svenskt område (ohörbart) dom ringer polisen direkt eller tar det som ett hot, tar det som allvarliga grejer tar det bokstavligt talat eller vad man ska säga

I1: Menar du om jag tolkar det rätt att ni är vana vid hot och ni tar det inte så allvarligt eller?

Cristiano: Det är mest på skämt

Olle: Ja men är man till exempel ute på krogen eller är med till exempel på vagnarna, spårvagnarna så kanske det kommer fram personer och hotar, då blir det lite mer allvarligt om du inte känner detta folket då kan det bli lite mer allvarligt

I1: Mm

Olle: Att du inte känner dom, dom vet inte vem du är och du vet inte vem dom är då kan man tolka det på ett annat sätt

Killarna anser att hot oftast är på skämt och att hot är mer verbalt. Hot kan dock uppfattas olika från person till person och beroende på miljö. Till exempel gör killarna skillnad på hur ett hot kan uppfattas i ett ”svenskt område” till skillnad från deras egna mångkulturella boendeområde. Hot kan bli allvar om killarna inte känner personen ifråga som verbalt hotar och när de är i offentliga miljöer.

7.1.3 Fokusgrupp B med tjejer från Hallonbyn

Tjejerna associerade ordet våld med bråk, misshandel och ”förstör saker och sånt”. Vidare tänkte tjejerna även på sexuell tvång som våldtäkt.

Efter samtal om våld med fokusgrupp B fortsatte diskussion om vad hot är genom följande dominerande diskurs:

Diskurs: Hot är en varning för att slippa slåss

I1: Men om vi säger då... vi har pratat om våld här / ... / ett hot vad skiljer det sig från våld?

Camilla: Hot är mer att man visar liksom asså typ varning typ, för att varna innan det blir nånting mer eller bara för att sätta en människa på plats men sen om hotet inte hjälper det är då våld kommer

/... /

Camilla: Hot kan också vara för rädsla att för att ta i våld asså, hot kan vara så här ja men jag kommer slå dig jag kommer kommer och la la la fast man vill inte göra det, det är därför man hotar om det först, så att den andre kanske ska backa

Karin: Att man bara pratar om det men man gör ingenting

I1: Kan det bero lite på, som du säger man vill inte göra det, är det kanske att det finns förväntningar runt omkring att man vill inte helst slåss utan man hotar först?

Lina: Ja man vill också verka tuff, asså typ så här man kanske inte vill bråka men ändå visa att ja... bråka inte med mig jävlas inte med mig typ

Camilla: Och då är man oftast väldigt högljudd också så att dom ska bli så här rädda och wow hon är högljudd hon kanske kan slåss jättebra liksom, fastän man kanske egentligen inte kan det och det är därför man blir nästan mer högljudd än vanligt.

Tjejerna säger att hot är som en varning, om varningen inte tas på allvar använder tjejerna våld. Hot är egentligen ett uttryck för rädsla eftersom de helst inte vill bruka våld mot någon. Tjejerna agerar genom att vara högljudda för att skrämmas, på så sätt hoppas tjejerna att de motståndarna ska dra sig ur konflikten. Tjejerna menar att högljuddhet ger ett sken av att vara farlig och kunna slåss, i realiteten finns det en risk för att de inte kan leverera vad de ger sken av, de hoppas därför på att den andre ska backa tillbaka.

Analys

Grupp A med killar från Hallonbyn

Våld: Fokusgrupp A presenterar en överensstämmande och bred bild av våld. Gruppen beskriver våld på ett mångfacetterat vis. De ger oss exempel på handling och konsekvens, alltså ett kedjeförlopp. De ger exempel på att ord och mobbning kan leda till våld då den utsatta kan skada sig själv, vi tolkar det som om det verbala uttrycket kan bli fysiskt. Killarna ger en abstrakt bild av våld på olika nivåer och säger att våld är negativt. De menar att verbala ords konsekvenser kan få en starkare effekt än vapen, våld är därför av både verbal och fysisk karaktär och bottnar i aggression hos förövaren.

Hot: Enligt Goffmans dramaturgiska perspektiv (1959) används teatermetaforer för att beskriva samspel i vardagliga livet. I fokusgrupp A framställer killarna regler som gäller i det offentliga rummet, vilket Goffman kallar den främre scenen. Enligt Goffman framställer vi oss i våra jag genom att spela olika roller på olika scener. Den framställda rollgestaltningen hänger på om publiken uppfattat individens uppträdande som trovärdigt eller ej. I grupp A framkommer att hot endast uppfattas som trovärdigt om personen som hotar tidigare gjort verklighet av hotet genom fysisk aktivitet, det vill säga ett uppträdande i form av slagsmål framför publiken. På så sätt kan de verbala hoten eller hotfulla blickar tas på allvar. Genom uppträdanden som publiken uppfattat som trovärdiga skapas individens roll. Killarna beskriver att individer bygger upp rykten om att vara "farliga", dessa rykten beskriver deras jag och roll på scenen, alltså så som publiken uppfattar dem. Det finns olika sociala scener som vi människor rör oss på i vardagen (Goffman 1959). På olika scener och i olika situationer finns olika normer och regler vilket också kan kallas ramar. Vanligt är att individer försöker anpassa sig utefter olika ramar i en bestämd situation. Killarna berättade om en situation där en kompis skämtade med en lärare, där normer för vad ett skämt *är* missuppfattades. Ett budskap som var menat att vara ett skämt uppfattades av mottagaren som ett allvarligt hot. Situationen visar hur olika ramar krockar i det mänskliga samspelet, eftersom de kommunicerande personerna inte var överens om hur budskapet skulle tolkas, i den specifika situationen på scenen och inom ramen (Helkama m.fl. 1974).

Grupp C med killar från Grönborg

Våld: Två läger ur fokusgrupp C presenteras i form av att den ena delen av gruppen associerar våld med en virtuell och fiktiv värld, medan den andra delen av gruppen associerar våld med händelser som kan vara realistiska. Enligt Goffman (1959) tolkar vi intervjusituationen som

om vi kom till killarnas scen, de kan på så sätt välja vilken bild av verkligheten de vill presentera för oss. Vi tolkar att killarna som pratar om fiktivt våld inte vill släppa in oss i sin värld och/eller distanserar sig från sin fysiska vardagsverklighet, genom att beskriva våld utifrån skådespelare och skapade dataspelsfigurer. Enligt Goffman har de tagit på sig en mask av att inte verka berörda av våld i den verkliga värld som de existerar i. Vi förmodar därav att det är känsligt för dessa killar att prata om våld eftersom de indirekt får en roll på scenen där våld utspelas. Denna presentation kan tolkas som om killarna avlägsnar sig från det som är skrämmande och obehagligt eller att de inte har några erfarenheter av våld (Goffman 1959).

Killarna i grupp C beskrev också våld utifrån ett realistiskt perspektiv där de förknippade våld med bland annat kvinnor som *blir* misshandlade, de kopplar därmed ihop ordet våld med kvinnor som offer. Killarna nämner i sammanhanget också att våld är ”vanligt slagsmål ute på stan kanske eller ute i förorten när två personer bråkar /.../”. Istället pratar de här om två aktiva personer som bråkar, de nämner inte om det handlar om kvinnor eller män, men när de talar om kvinnor uttrycker de sig med *bli* misshandlad som kopplas till att vara offer. Genom diskursanalys har vi kommit fram till ovan givna slutsats genom bemärkta ord (Winter Jørgensen & Phillips 2000).

Hot: Precis som i fokusgrupp A talar killarna i fokusgrupp C om att hot kan uppfattas på olika sätt beroende på vilken scen och vilken ram som gäller för situationen (Goffman 1959). På den scen som killarna känner sig hemma och inom de ramar som de är bekanta med uppfattas hot oftast mest som verbalt ”prat”. Det är framförallt på andra scener som de känner sig osäkra på hur ett hot bör tolkas från främmande personer, det vill säga om hotet är på skämt eller på allvar. Killarna känner sig inte hotade av kompisar eftersom de är bekanta med de normer och regler som finns inom deras ram och på den scen som de framträder på inför varandra (Goffman 1959).

Grupp B med tjejer från Hallonbyn

Våld: Fokusgrupp B med tjejer förmedlar en gemensam och sammansatt bild. Tjejerna talar bland annat om sexualiserat våld utifrån ett heteronormativt perspektiv ¹⁰ eftersom våld förknippas med att utsättas för sexuellt våld. Sara Uhnoos studie om ”Ungdomars tal om rädsla för våld” visar på liknande resultat där tjejerna antas och själva bekräftar deras rädsla för att utsättas för sexualiserat våld, medan killars utsatthet för våld avsexualiseras (Uhnoo 2009).

Hot: Enligt Goffmans teori (1959) försöker tjejerna i fokusgrupp B att upprätthålla en mask i hotfulla situationer. Människor sätter på sig olika masker för olika framträdanden. I framträdanden på scenerna försöker tjejerna i grupp B att övertyga sin publik genom att sätta på sig en mask av att vara farlig och kunna slåss. I denna roll spelar de tuffa och är högljudda i förhoppning om att de andra ska dra sig ur en eventuell konflikt och slagsmål. De har för avsikt att ge publiken en varning för att avleda situationen. Genom masken döljer de den andra sidan av jaget, de döljer den sida som betvivlar om de kan genomföra ett slagsmål av den styrka som de försöker ge sken av (Goffman 1959).

---

¹⁰ Heteronormativitet innebär att normen utgår från att alla människor är heterosexuella, det är det mest önskvärda och naturliga sättet att förhålla sig utefter. Heteronormativitet innehåller en uppsättning normer som säger vad som är manligt och kvinnligt. Den person som kategoriseras som en kvinna förväntas att älska och sexuellt attraheras av en man och vice versa (Ambjörnsson 2006).

Enligt det konstruktivistiska synsättet har vi människor möjlighet att välja hur vi vill presentera oss och framföra våra berättelser, det vill säga vi konstruerar dem i den stund som vi berättar dem. Vi vill ofta framställa oss så fördelaktigt som möjligt (Wenneberg 2001). I samtalen om hot kunde vi se skillnader mellan hur de olika fokusgrupperna valde att presentera sig för oss. Killgrupperna A och C svarade konkret på frågan om vad hot är till skillnad från våld. Båda killgrupperna nämnde att hot kunde finnas i vardagen och att hot ofta var på skämt. Tjejgrupp B avslöjade dock en viss oro för hot på den offentliga scenen och skiljde sig därmed från killgrupperna i sin presentation av sig själva. Tjejerna säger att de bakomliggande orsakerna till hot bygger på en rädsla för att slåss. De släpper självmant in oss bakom den mask som de upprätthåller på den offentliga scenen inför publiken (Goffman 1959).

7.2 Risker och faror för våld och hot

Vi har hittills framställt ungdomarnas syn på våld och hot. Vi undrar vidare var ungdomarna kan råka ut för våld och hot. Ungdomarnas åsikter om risker och faror för våld och hot framställs nedan.

7.2.1 Fokusgrupp A med killar från Hallonbyn

Diskurs: Risker att träda in i andras områden

I1: Japp. Eh hur tror ni, när man ser på risker och faror för unga människor, ungdomar. Hur ser ni på det om man jämför med andra i samhället?

Markus: Alltså, det beror ju på, jag kan ta ett exempel när jag var med två killkompisar åh så skulle vi åka upp till xx för att köpa ett avgasrör till en motorcykel.

I1: Mm

Markus: Så på väg till bussen så ser vi fyra till fem killar som springer efter oss med baseballträ åh, pinnar åh hammare, åh fem svenska rasister sprang efter oss och skrek efter oss och hotade oss med att de kommer att döda oss och spräcka våra skallar åh så. Vi var ju tvungna att springa iväg till bussen åh åka snabbt in till stan.

Markus beskriver hur han och några kompisar plötsligt blev överraskade och hotade av andra killar på den ort de åkte till. Markus och kompisarna fick snabbt lämna området eftersom de upplevde hoten som allvarliga och otäcka. Markus talar vidare om att riskerna är stora vid överträdande av gränser på andras områden, särskilt om personen inte ser ut som en "svensk". Otto berättar vidare om ett exempel på hur han tänkte när han var yngre och skulle åka till andra områden:

Otto: Ja det var det jag tänkte det beror på vart man åker och sånt där. Till exempel när vi var 16 år, 15 så där, så var det som sagt innan var mycket bråk och så vidare.

I2: Mm

Otto: Då var det självklart ett gäng och å så vidare och man bråkade emot andra förorter sådär. Till exempel om jag skulle åka till xx, självklart skulle jag inte åka ensam, då hade jag varit tvungen åh, ett exempel var då jag var tvungen åh ta med mig några kompisar och åka dit och göra det ärendet jag skulle göra, så vidare eller xx eller nåt sånt där. Det är bara så sätt att man är lite, man var orolig eller någonting, men annars, varje gång jag ska åka någonstans till ett nytt ställe så tycker jag att jag är jävligt nyfiken.

Ovan berättar Otto om en medvetenhet om risker när han åker till andra områden, eftersom han förberedde sig genom att ta med sig kompisar ifall någonting skulle kunna hända.

7.2.2 Fokusgrupp C med killar Grönborg

Diskurs: Risker finns i andra områden, tryggast på hemmaplan

Vi pratade om risker och faror och fick till svar:

Olle: Men när man var lite yngre runt femtonårsålder, så var det mycket så att man var med gäng och sånt i förorterna så här, så var det ofta att man mötte andra gäng från andra förorter så här eller ja, så möttes man på ett ställe centralt ställe eller så, så brukar man bråka men innan man började bråka så brukade folket hota varann asså de olika gängen de hotade varann och så där

I1: Finns det nån situation som du är bekväm att berätta om som ett exempel?

Olle: Nej men jag har själv vart med om att, då jag åkt till till exempel xx eller jag åkte faktiskt till xx en gång så hade vi ett gängbråk där borta så var det... det var några killar dom hade knivar och grejer och då tyckte jag att det vart för mycket så, efter det så slutade jag då hänga med det gänget så det är, det finns ju liksom risker hela tiden och speciellt när det handlar om vapen, kniv och annat, det räcker liksom ett stick så är man där på sjukhuset

Olle berättar om hur riskerna kunde se ut när han var yngre. Det var ofta gäng mot gäng från olika områden som möttes på centrala ställen eller på respektive område. Olle säger att det fanns stora risker särskilt när vapen och knivar fanns med i bilden. Det var en av anledningarna till att han drog sig undan från denna sortens aktiviteter mellan ungdomar.

Vi pratar vidare om risker och faror i det offentliga rummet och Amilijat säger följande:

Amilijat: I våran stadsdel känner vi oss hemma

I1: Här känner ni er hemma mm

Amilijat: För vi känner de flesta

7.2.3 Fokusgrupp B med tjejer från Hallonbyn

Diskurs: Risker i andra miljöer främst när mörkret faller på och när man är ensam, tryggast på hemmaplan

I1: Mm men ni pratar om det här med, det är främst när det är mörkt då på kvällarna då som man känner att?

Camilla: Det är oftast då allting händer

Karin: Och när man är ensam

I1: Men om man åker in till stan mitt på ljusa dan, är det tryggare då?

Lina, Camilla, Karin: Jaaa

Camilla: Ja mycket... asså visst det är klart man känner att nån kan komma och sno ens plånbok eller nånting men det är inte så man känner att nån kommer hoppa på en, mitt på dagen för det är oftast... asså det är oftast på kvällarna som fullisarna och pundarna och alla dom här kommer fram, eftersom då är det mörkt helt enkelt

/.../

I2: Och det är framförallt i stan då som?

Camilla: Ja i stan, överallt nästan men man känner sig mest tryggast här där man bor, där man vet att man kommer hem lätt, man behöver bara ta den vägen eller man känner ju till allting här i xx och vart alla ens kompisar bor och sånt här så man har ju lätt att komma undan om det är nånting

Tjejerna anser att det är främst när det är mörkt på kvällarna och när man är ensam som riskerna är som störst. Risker för utsatthet kan dock även inträffa på dagen men det är på kvällarna som personer som tjejerna anser är obehagliga och oberäkneliga vistas ute i det

offentliga rummet. Tjejerna känner sig trygga på hemmaplan där de är välkända med området och människorna, i en eventuellt obehaglig situation kan de på så sätt lättare komma undan.

Tjejerna pratar vidare om att risker också beror på vart man rör sig i stan, ju senare på natten desto mer risker finns, tjejerna säger att det till exempel är skillnad på om klockan är 24:00 eller 04:00. De känner sig tryggare med en kompis och tycker att det är obehagligt att vara ensam på en hållplats med ”två personer där, typ två män eller nånting”. Tjejerna tycker även att det är otäckt med fulla människor i omgivningen, ”för man tänker ju inte rätt när man dricker och så”.

Analys

Markus berättelse från fokusgrupp A visar på att risker främst finns när killarna rör sig över olika scener som är okända och främmande för dem (Goffman 1959). Markus uttryckte att det var ”svenska rasister” som jagade honom och hans kompisar eftersom de inte såg ”svenska” ut, riskerna vid dessa situationer är således större menar Markus. Enligt Goffman tillskrivs en individ ett stigma om denne avviker från normen, vilket vi tolkar att killarna gjorde vid detta tillfälle (Goffman 1963). Uhnöo har i sin rapport ”Ungdomars tal om rädsla för våld” sett att ungdomarna talat om samma sorts fenomen. Ungdomar ser främst faror i vissa specifika områden beroende på anknytning till platsen och människorna som befinner sig där. Det har också har att göra med faktorer som klass och etnicitet (Uhnöo 2009). Otto i fokusgrupp A talar också om att det finns risker när de åker till andra områden och träder in på dem. Otto berättade hur han förberedde sig genom att ta med kompisar för att känna sig säkrare. Vi ser här hur de som grupp samarbetar i ett team när de uppträder på den främmande scenen (Goffman 1959). Burcar talar i sin avhandling om hur unga män konstruerar en identitet i kombination med manlighet och offerskap. Vi ser här hur Otto väljer att framställa sig själv när han berättar om risker som finns på andra scener. Han uttrycker först: ”man var orolig eller någonting”, vilket vi tolkar som om han förlägger en eventuell oro ifrån sig. Strax därefter när han fortfarande talar om att åka till nya ställen avslutar Otto med att säga: ”jag är jävligt nyfiken”. Vi tolkar det som om Otto vill presentera sig själv i en mer fördelaktig roll som den modige och handlingskraftiga mannen. Han vill inte avslöja sin orolighet för att eventuellt råka ut för att bli ett offer, vilket förknippas med att tappa kontrollen, vara passiv och svag (Burcar 2005).

I grupp C kan vi se liknande fenomen som i grupp A, det vill säga att risker för att råka ut för våld och hot främst existerar när ungdomarna rör sig över andra scener. Killarna känner sig trygga hemma på den ”egna” scenen, eftersom de känner till människorna som rör sig där och vilka normer som gäller för området. Olle i grupp C berättade om en situation när han och några kompisar åkte till andra områden där de mötte andra grupper av ungdomar. Vi ser även här hur de samarbetar inom ett team när de framträder på scenerna (Goffman 1959). Vi tolkar Olles uttalanden som om att möten mellan gäng är något som kan ske i ungdomsmiljöer, men att allvarliga risker främst kan uppstå när vapen och kniv är inblandat. Uhnöo har i sin rapport också sett att ungdomar, tjejer som killar, är rädda för unga män i det offentliga rummet när de framträder i gängkonstellationer och bär vapen (Uhnöo 2009).

Precis som i fokusgrupp A och C känner sig tjejerna i fokusgrupp B att de är trygga på scenen i området där de bor. Till skillnad från båda killgrupperna tolkar vi att tjejerna indirekt säger att det finns risker även på hemmascenen eftersom de säger: ”man har ju lätt att komma undan om det är nånting”. Tjejerna menar att de väl känner till området och kan vägarna där. I

jämförelse med killgrupperna säger tjejerna att risker främst finns när det är mörkt på kvällen och natten. På kvällen finns rädslan för risker att råka ut för fysiskt våld genom att bli påhoppad. Men det finns också risker på dagen när det är ljus. På dagen handlar riskerna om att till exempel råka ut för ett rån. Olika sorters våld kan alltså ske på scenen beroende på om den är mörk eller ljus (Goffman 1959). Uhnöo har i sin rapport sett att ungdomar framförallt är rädda för mäns våld i det offentliga rummet, särskilt när mörkret faller på och när inte många människor vistas utomhus (Uhnöo 2009). Vi ser samma fenomen i fokusgrupp B där tjejerna uttrycker att det är obehagligt att vara ensam på till exempel en hållplats med två män.

På kvällarna är tjejerna även rädda för människor som är påverkade av alkohol och säger: ”för man tänker ju inte rätt när man dricker och så”. Vi tolkar att tjejerna upplever påverkade människor otäcka eftersom deras uppträdande och ram förändras i detta tillstånd. Tjejerna blir därmed osäkra på hur ramen ska tolkas i påverkat tillstånd i jämförelse med nyktert tillstånd. Vi tolkar att tjejerna anser att dessa människor blir oberäkneliga (Helkama m.fl. 1974).

7.3 Hur hanterar ungdomarna hot och våld i det offentliga rummet?

Vi har hittills presenterat ungdomarnas syn på våld och hot. Vi har även framställt ungdomarnas utsagor om risker för våld och hot samt var det kan utspela sig i deras vardag. Enligt ungdomarnas utsagor finns våld och hot i deras vardag. Vi har också frågat ungdomarna om hur de agerar och hanterar situationer av våld och hot, vilket framställs nedan.

7.3.1 Fokusgrupp A med killar från Hallonbyn

Diskurs: Alltid ”backa upp” varandra

I samtal med fokusgrupp A framkom att det finns förväntningar på hur killarna bör agera tillsammans med sina kompisar. De har en förväntan på sig att ”backa upp” sina kompisar i hotfulla situationer vilket Markus nedan uttrycker.

Markus: Amen speciellt när man är med sina kompisar och så är det en annan grupp och en av dem kollar på dig, så backar man inte ur framför sina kompisar, det är alfahanen som jag pratade om, ifall då jag backar ur så kommer mina kompisar att se ner på mig, det är så det fungerar så man vill alltid visa sig som att vara den största ... det är ganska komplicerat för att förklara faktiskt.

Markus säger att han och hans kompisar har förväntningar på varandra genom att ”backa upp” varandra. Om de inte ”backar upp” varandra riskerar de att förlora respekten för varandra. Jonny beskriver nedan hur en typisk situation som han benämner konflikthantering kan se ut.

Jonny: /.../ så leder det oftast till antingen om man har kompisar med sig blir det att de separerar på en, eller så separerar de inte åh det (fnissar) blir gängbråk.

7.3.2. Fokusgrupp C med killar från Grönborg

Diskurs: ”Backup” beroende på hur allvarlig situationen är

Killarna i fokusgrupp C har liksom fokusgrupp A förväntningar på sina kompisar att ”backa upp” varandra i hotfulla situationer. Olle och Cristiano berättar nedan.

I1: Vi undrar så här, när man råkar ut för ett brott eller nånting, finns det förväntningar, känner ni att det finns förväntningar från kompisar på hur man ska agera då?

Olle: Det är lite så naturligt tror jag faktisk att man, vissa hamnar i en situation där man ... hamnar i slagsmål eller sådär så är det ofta att man tar hjälp av andra, så man förväntar sig lite så att kompisarna skall dyka upp om man ringer dom, så ska dom liksom va på plats direkt så snabbt som möjligt så ja, man förväntar sig lite grann

/.../

Cristiano: Alltså kompisar, är det något allvarligt så dyker de upp så snabbt som möjligt alltså dom försöker, medans alltså är det en liten löjlig grej så säger de bara "gå därifrån", alltså det är ingen grej ens så alltså beror på hur situationen ligger då

I1: Mm

Killarna säger att de förväntar sig att kompisarna kommer om man ringer efter dem i en hotfull situation. Det framkommer också att det finns ett slags värderingssystem, till exempel förväntas killarna inte behöva "backa upp" om det är en "liten löjlig grej". Den utsatta förväntas då istället att gå därifrån. Om situationer, som de däremot värderar som allvarliga, förväntas de infinna sig snabbt för att "backa upp" varandra.

7.3.3 Fokusgrupp B med tjejer från Hallonbyn

Diskurs: "Backup" som hjälp och vittne

Om tjejerna i fokusgrupp B tror att det finns risk för en hotfull situation brukar de gardera sig genom att ha med sig kompisar. De har alltså med sig kompisar i form av "backup".

Lina: Fast om man vet att man typ har haft problem med personen innan, då brukar man ju alltid hämta en kompis, inte kanske flera kompisar men en kompis... alltid tänka efter (ohörbart)

Karin: Det måste finnas nåt liksom

Lina: Om nånting händer så har man vittne, eller du vet så här om man tänker om nån kan hjälpa en ringa eller

I2: Mm så man tar oftast med sig nån då i alla fall för att vara på den säkra sidan?

Lina: Ja men inte flera stycken men en... eller två

Om tjejerna anar att en hotfull situation kan uppstå ser tjejerna till att ha med sig åtminstone en kompis som "backup". "Backupen" är främst till för att ha som ett vittne eller som assistans för att vid behov ringa på hjälp.

Analys

Killarna i fokusgrupp A ingår i en grupp som Goffman likställer med ett team. I teamet har de olika roller, det finns bestämda förväntningar på hur de bör agera inom teamet i olika sociala situationer. Killarna förväntas att "backa upp" varandra oavsett utgång av hotfull situation, det vill säga att finnas till hands och avleda ett slagsmål eller att aktivt delta i bråket. Detta är således teamets normer och regler som de bör följa och leva upp till. Om killarna bryter dessa normer och regler riskerar de att tappa ansiktet eftersom den mask de burit avslöjas. Den tapperhet som de spelat på i sin roll faller, deras roll är inte längre trovärdig (Goffman 1959). Själva benämner killarna det som att förlora respekten genom att se ner på varandra.

Killarna i fokusgrupp C förväntas liksom fokusgrupp A att "backa upp" varandra i sitt team vid hotfulla situationer och slagsmål. Dock kan vi i grupp C se att förväntningarna på rollerna och teamet inte är lika höga som i grupp A. Detta eftersom grupp C har ett slags

värderingssystem med normer och regler som innebär att utsattheten kan vara mer eller mindre allvarlig. Beroende på hur allvarlig situationen klassas förväntas killarna att infinna sig och ”backa upp” eller ej. Vi tolkar att killarna i grupp C har större frihet i sin roll inom teamet, de kan välja om de vill delta i en konflikt eller ej. Det förefaller som om killarnas anseende inom teamet inte riskerar att äventyras i lika stor utsträckning som i grupp A (Goffman 1959).

Fokusgrupp B med tjejer använder sig liksom killgrupperna av ”backup” vid hotfulla situationer. Däremot talar de om ”backup” på ett annat vis. Tjejerna använder sig inte av ett team i samma utsträckning som killarna utan samarbetar i ett mindre team i form av par. Till skillnad från killarna säger tjejerna att de från början tar med sig en kompis ur teamet för att känna sig trygg vid en eventuell hotfull situation. Tjejernas syfte med att använda ”backup” är, till skillnad från killarna, till för att bevitna eller kalla på hjälp om det skulle behövas (Goffman 1959).

Vi ser skillnader i hur killarna och tjejerna väljer att konstruera och presentera sig själva för oss. Tjejerna bär liksom killarna på en mask men avslöjar den osäkerhet som finns bakom masken. Tjejerna förbereder sig genom att ta med sig *en* teammedlem när de anar att de kan råka ut för en hotfull situation. Båda killgrupperna ger intryck av att ta hjälp av teamet först när händelsen har inträffat. Tjejerna pratar om att den medhjälpare teammedlemmen är till för att kalla på hjälp eller fungera som vittne, alltså litar inte tjejerna på att de kan hantera den hotfulla situationen själva. Killarna däremot nämner ingenting om yttre hjälp utanför teamet utan uttrycker att de i sitt team kan hantera situationen själva (Goffman 1959). Vi ser precis som Burcar att unga män som erfårit våld ofta presenterar sig som handlingskraftiga och framställer sig som aktiva och starka. De vill gärna visa att de agerat i forma av ett aktivt val, vilket vi kan se i killarnas framställning av sig själva (Burcar 2005).

Diskurser om hämnd

Följande diskurser handlar om hämnd efter utsatthet av våld och hot. Diskursordningar som presenteras nedan kommer från fokusgrupp A med killar och fokusgrupp B med tjejer från Hallonbyn. Fokusgrupp C med killar saknas under denna diskursordning, detta på grund av att diskurser går in och ut i varandra, på så sätt konkurrerar de med varandra. Fokusgrupp C kommer att presentera sin syn på hämnd i samband med kommande polisdiskurs som följer efter diskurserna om hämnd.

7.3.4 Fokusgrupp A med killar från Hallonbyn

Diskurs: Hämnd - ge igen efter slagsmål

När vi pratar med killarna om olika situationer av erfarenheter av våld framkommer att hämnd är förekommande. Markus berättar på följande vis:

Markus: Nä jag vet inte, men jag var inne i stan på Claes Olsson med min lilla kusin

I2: Mm

Markus: Som bor i xx. Han är ju en liten kaxig jävel. Så var jag inne och skulle köpa någon skartkabel, så går jag ut och så har han slagit sönder tre stora svenska som var rasister och det är klart att jag ska hjälpa min kusin. Så fick jag rejält med stryk, ah du vet, jag var inte nöjd med det du vet, de var ju tre stycken och jag var ju en och så var det mycket större än mig, jag skyddade mig ju åh så men det gick ju inte. Så det var så, jag ringde till min kusin som bor i xx och han gick ut med sina kompisar och letade upp dem åh, det var så förr i alla fall, men nu när man tänker

tillbaka på allting så är det helt vansinnigt att gå och bråka så..

I2: Så du menar då att efter den här misshandeln då så letade dina kompisar upp de här killarna och misshandlade dem tillbaka?

Markus: Ah

I2: Så det var en form av en hämnd då?

Markus: Ja

Markus berättar om att han gick in i ett slagsmål för att hjälpa sin "lillkusin". Tidigare skildrade vi hur killarna "backar upp" varandra under diskursen "Alltid backa upp varandra", vilket Markus gjorde när hans "lillkusin" hamnade i slagsmål. Markus blev illa tilltyglad och ringde en annan kusin, som därefter hämnades på dem som varit i slagsmål Markus och hans "lillkusin".

7.3.5 Fokusgrupp B med tjejer från Hallonbyn

Diskurs: Hämnd när något är orättvist

I1: Hur tänker man omkring, kring hämnd om nån har råkat ut för nånting? Hur ser man på det?

Camilla: Oj oj, man vill verkligen ge hämnd, om nånting har hänt en som man verkligen inte tycker är rättvist, då vill man verkligen ge hämnd asså det, den ilskan man får.

Vidare pratar tjejerna om ett tidsperspektiv angående hämnd. Själva tycker de att hämnd är mest aktuellt när konflikten är färsk, men berättar att de finns tjejer som drar ut på processen. Tjejerna säger följande:

Lina: Ja dom tänker väl så här aa vi har glömt bort det nu, men sen finns det vissa som vill bråka asså som gillar att bråka och då tar dom upp sånna gamla grejer

Camilla: Men dom kan också göra fällor typ, "ja hej kan inte vi träffas och prata jag är ledsen för det som hände" eller vad som helst, så kommer man dit så hämtar dom en massa människor.

I2: Och vad händer då?

Camilla: Bråk

Analys

Vi ser tydligt hur fokusgrupp A med killar betonar att de samarbetar och backar upp varandra vid konfliktyllda situationer. Teamet samverkar för att upprätthålla sitt anseende gentemot andra team. För att deras uppträdande ska vara trovärdigt på scenen måste de markera när gränserna är nådda för vad teamet kan acceptera. Teamet har en fasad som de måste upprätthålla och individerna måste i sina roller inom teamet samarbeta och leva upp till de normer och regler som krävs för denna fasad. Om uppträdandet skulle misslyckas är de ej trovärdiga i sina roller och som team (Goffman 1959). Vi kan dra paralleller till Burcars avhandling vad gäller hämnd. Brottsutsatta unga män kände att omgivningen förväntade sig att de skulle känna sig kränkta och därmed vilja hämnas, eftersom de blivit besegrade av gärningsmannen. Enligt Burcar handlar hämnd om att ta saken i egna händer, på egen hand eller med hjälp av kompisar som ofta vill hjälpa till i konfrontationen (Burcar 2005). Markus kände sig besegrad av sina motståndare, vilket vi tolkar som om han blev kränkt. Markus ringde efter hjälp och tog därmed saken i egna händer med hjälp av sitt team (Goffman 1959).

I tjejgrupp B ser vi två olika perspektiv av hämnd. Själva hämnas tjejerna från grupp B när de tycker att någonting är orättvist och när de känner ilska, alltså i tillstånd av affekt. Endast då tycker de att hämnd är berättigat, de säger att hämnd inte är aktuellt efter en tid. Enligt

Goffman tolkar vi det som att tjejernas *jag* blir kränkt, de känner därmed ett behov av att återuppta och upprätta den roll och mask de förlorat. Hämnad är ett sätt att stå upp för sitt jag och återfå sin roll (Goffman 1959). Tjejerna berättar om andra tjejteam som däremot kan hämnas efter en längre tid och listigt gillra fällor, för att locka dem till scenen. Det andra tjejteamet liksom killgrupp A visar på likheter i form av att de markerar när gränsen är nådd för vad teamet kan acceptera. För att det andra tjejteamet ska vara trovärdiga måste de upprätthålla sin fasad och markera genom hämnad, så att publiken förstår vilka regler som gäller i interaktion med detta team. Skillnaden mellan de två perspektiven vi presenterat gällande hämnad är följande; den *ena* gruppen hämnas på grund av affekt eftersom jaget är sårat. Den *andra* gruppen handlar om att ge igen av principiella skäl för att markera teamets kapacitet (Goffman 1959).

Diskurser om polisanmälan och hämnad

Följande diskurser handlar om polisanmälan och hämnad efter utsatthet av våld och hot. De dominerande diskursordningar som presenteras nedan kommer från fokusgrupp A med killar från Hallonbyn, fokusgrupp C med killar från Grönborg och fokusgrupp B med tjejer från Hallonbyn.

7.3.6 Fokusgrupp A med killar från Hallonbyn

Diskurs: Ej polisanmäla för då är du en mes och kan råka ut för hämnad

I1: Men sökte du någon annan hjälp eller polisanmäler man eller?

Markus: Nä nä alltså, här hos oss, alltså det är ovanligt att nån här hos oss polisanmäler någonting.

(Killarna blir ivriga och vill prata)

Otto: Det är det sista

I2: Hur kommer det sig da, varför gör man inte det?

Markus: Här hos oss, alltså det är skämmigt hos oss.

I2: Hur kommer det sig?

Jonny: /... / Det är likadant om du får stryk av någon där ute, det är ju typ, om du går till polisen så är det typ som att du du

Otto: Du är en mes liksom.

Jonny: Ja du är en mes, du går åh

(Killarna pratar i munnen på varandra, ohörbart)

I2: Vem är det som säger att ni är en mes, är det ni själva?

Jonny: Du vet, det är ganska uppenbart.

I2: Den allmänna uppfattningen?

Jonny: Ja den allmänna uppfattningen har blivit så du vet kolla ah fan kolla

Otto: Du känner dig utanför liksom.

Jonny: Ja du vet han fick stryk av, till exempel om jag och Markus bråkar och han får stryk av mig och han går till polisen, då kommer alla hans kompisar du vet åh tänka vilken fan jävla tönt du vet. Fattar du om han bråkar med dem och han anmäler dem du vet, man vet ju aldrig när det blir deras tur. Och framför allt alltså får en prick, en sån grej

I2: Mm

Killarna berättar att det är ovanligt att de polisanmäler i deras område. De säger att det är ”skämmigt” att polisanmäla, de blir då klassade som en mes och tönt. Om de polisanmäler kan det leda till ett utanförskap i gruppen. De nämner också att en polisanmälan kan leda till en motanmälan och en ”prick” i belastningsregistret.

Killarna berättar vidare om en kille som polisanmälde en händelse vilket fick följder för honom. De säger att ”den killen lever inte gott nu alltså”, de menar att människor ute efter honom och vill ge hämnd. Killarna uttrycker att det är vanligare att polisanmäla bland ”svenskar”. Om en person däremot polisanmäler i deras område anses det vara en grov och negativ handling. Otto säger därefter:

Otto: Här försöker man alltså fixa på egen hand liksom, händer det någonting mellan dem så kommer en äldre att försöka fixa mellan dem liksom.

Otto menar att konflikter hellre görs upp på egen hand med äldre till hjälp, till skillnad från att polisanmäla och söka hjälp den vägen.

7.3.7 Fokusgrupp C med killar från Grönborg

Diskurs: Helst ej polisanmäla, ej förtroende för polis och rättsväsende – kan istället lösas genom hämnd

I1: Polisanmäler man till exempel ett brott om man råkar ut för det, gör man det?

Olle: Men jag tror att det är ganska sällan man anmäler något brott det beror på hur, vad det är för brott, men om det är något riktigt allvarligt så anmäler man såklart

Cristiano: Ja om man har blivit skjuten eller något

Olle: Men så finns det då åh andra sidan folk som väljer att hämta sina kompisar och bröder och då blir det en större eller ... då går de liksom som en grupp eller som ett gäng efter den personen eller ah

I1: Man löser det så istället?

Olle: Precis då blir det gäng mot gäng nästan och då går man tillbaka till den

I1: Är det, löser man det med hämnd då, är det det man gör eller?

Olle: Jag tror att det är mycket så att man går tillbaka, hämnd ja. Ja ... Det är sällan man ringer liksom till polisen direkt

Killarna säger att de sällan polisanmäler ett brott, är brottet allvarligt nog polisanmäler killarna och ger exempel på att bli skjuten. De säger att det finns de som hellre väljer att hämta kompisar och bröder till hjälp för att lösa konfliktsituationen genom hämnd. Killarna pratar vidare om erfarenheter av rättsprocesser. De har av erfarenhet upplevt att rättsprocesserna är långa, det vill säga att det tar lång tid innan målet tas upp i rätten. De menar att de efter en tid lagt händelsen bakom sig, konflikter kommer i och med rättsprocessen upp till ytan igen. Cristiano uttrycker: ”Så det känns meningslöst, man får bara problem genom att ringa polisen”.

Pöni berättar om en kille som befann sig i ett köpcentrum och blev utslängd av en vakt. Killen och vakten hade dessförinnan tjafsats. Nedan följer fortsättningen på berättelsen:

Pöni: Sen så blev vakten arg så det var framför en butik, kameran pekade mot allting åh så slog han ungdomen, tre fyra slag i ryggen, så sa han ”gå ut” du vet drog massa grepp runt ryggen åh vred på armen och allt möjligt, kastade ut honom igen. Så kom polisen såå snackade dom (ungdomarna) med polisen, så sa dom; ”ah de är han” (vakten) så och så, allting finns på video det hände vid brödbutiken du vet, kameran riktade exakt dit. Polisen säger direkt; ”ah vi kan inte göra någonting”, så det är meningslöst med polisen du vet, så varför ska man ringa dom?

I1: Mm menar du att man då tappar förtroendet?

Pöni: Ja det är klart

Killen i berättelsen ovan kände sig illa behandlad av vakten i köpcentrumet. En kamera

spelade in när vakten slog killen i ryggen och tog olika grepp. Polisen kom och ungdomarna berättade vad vakten gjort men polisen ignorerade incidenten. Killen kände att han inte fick hjälp och stöd av polisen.

Som respons på Pönis berättelse säger Cristiano och Olle:

Cristiano: Alltså när man ringer polisen det känns inte som om de gör någonting, alltså de bara kommer där med sin polisbil, sen händer det inte mer

Olle: /... / Det tycker jag också där är det genast polisen för slapp. Det är lite så också som gör att man hämtar kanske äldre istället för att ringa polisen, det kan vara en sån grej också

På grund av de erfarenheter som killarna har där de kontaktat polisen har polisens agerande varit en besvikelse för killarna. Pönis berättelse speglades ovan, ytterligare berättelser om erfarenheter av kontakt med polis framkom i samtalet. Som respons på diskussionen uttrycker Cristiano och Olle att de tappat förtroende för polisen.

7.3.8 Fokusgrupp B med tjejer från Hallonbyn

Diskurs: Helst ej polisanmäla, beror på brottets allvarlighetsgrad

I1: Hur tänker man kring det då, hur ser man på det om man anmäler till polisen till exempel?

Camilla: Det är inte nånting man vill, verkligen inte

Lina: Det beror på hur långt dom går

Camilla: Det beror på hur långt dom går, för ett vanligt bråk mellan mig och en tjej det är en sak, då anmäler jag inte även om hon slått sönder mig men om hon hämtar en massa människor och dom hoppar på mig, då anmäler jag, så som det hände med henne

Lina: Det har hänt mig faktiskt

I1: Mm, vill du berätta?

Lina berättar om en konflikt med en annan tjej. Lina och tjejen hade skickat sms till varandra och skrivit ”dumma grejer”. De möttes på en plats och tjejen hade samlat tolv kompisar som mötte Lina när hon kom till platsen. Först bråkade Lina och den tjej hon haft kontakt med via sms, senare blandade sig de övriga tjejerna in i slagsmålet. Efter bråkets avslut blev Linas pappa inringd och körde henne till polisen, hon säger ”Asså jag hade ingen egen vilja utan han körde dit och sa att vi skulle anmäla dom och sånt”. Vidare frågar vi:

I1: Mm och det gjorde ni då?

Lina: Ja men jag tog bort anmälan igen

I1: Hur tänkte du då?

Camilla: Men du kom ju ingenstans från första början

Lina: Nej jag kom ingenstans, först dom gjorde ingenting... och sen hade jag ju inte så mycket märken asså jag hade inte blivit slagen så direkt, jag hade väl blåmärken kanske två stycken från sparkar, asså dom hade sparkat mig stående och så men annars så hade jag, nej jag hade inga typ...

Camilla: Allvarliga skador

Lina: Ja

Vidare berättar Lina anledningen till att hon tog bort anmälan, det var för att de andra tjejerna gjorde en motanmälan. Lina säger att polisen sa till henne att avvakta för att senare se om det skulle bli en rättegång ”men det kom aldrig så jag tänkte jag lägger ner det lika gärna”.

Tjejerna uttrycker att de verkligen inte vill polisanmäla vid utsatthet för våld. Dock beror det på hur allvarligt de ser på utsattheten. Camilla säger att det är skillnad på ett bråk med *en* tjej

trots att denne ”slått sönder” henne till skillnad från ett bråk med en grupp av tjejer. Hon menar att det är mer allvarligt att bli utsatt för våld av en grupp istället för *en* person. Tjejerna vill heller inte polisanmäla eftersom de anser att rättsprocesser tar tid och att de inte leder någon vart. Lina polisanmälde för att hennes pappa insisterade på att en anmälan skulle ske. Hon menar själv att hon i den situationen inte hade någon egen vilja att bestämma.

Analys

Vi tolkar i linje med Goffman att det är viktigt för killarna i grupp A att vara en i teamet och upprätthålla sin roll inför varandra. En polisanmälan skulle innebära att bryta de normer och regler som gäller för teamet och deras roller. En polisanmälan skulle därmed leda till utanförskap eftersom teamet tappar förtroende för den teammedlemmen. Teamet har en allmän norm som säger att de bör klara upp konflikter på egen hand, med hjälp av någon äldre och visare som vistas på samma scen. Genom att polisanmäla bryter personen inte bara normen inom teamet, utan också den norm som gäller på den scen de vistas på (Goffman 1959). Killarna tog ett exempel på en kille som polisanmälde och uttryckte ”den killen lever inte gott nu alltså”.

Killarna i fokusgrupp C talar inte, som fokusgrupp A, om att en polisanmälan är ”skämmig” samt att den kan leda till en uteslutningsprocess i teamet. De normer och regler som gäller för fokusgrupp A ser vi inte i fokusgrupp C tillfullo. Killarna i grupp C kan tänka sig att polisanmäla om brottet är tillräckligt allvarligt, som att till exempel bli skjuten. Men liksom killarna i grupp A, säger killarna i grupp C, att de hellre ordnar upp konflikten själva med hjälp av sitt team genom hämnd. Anledningen till detta är dock inte densamma som i fokusgrupp A där killarna blir betraktade som en mes om de polisanmäler. Det beror istället på bristande förtroende för polisens agerande och långsamma rättsprocesser som de själva erfarit. Polisen har inte i sitt uppträdande lyckats med att övertyga publiken, det vill säga ungdomarna. Cristiano i grupp C uttrycker: *”/.../ alltså de bara kommer där med sin polisbil, sen händer det inte mer”*. Uppträdandet är alltså inte trovärdigt. Vi tolkar det som om ungdomarna upplever att polisen visar upp sig i sina roller och masker, men att de inte kan leva upp till denna fasad som de först givit sken av (Goffman 1959).

Tjejerna i fokusgrupp B säger liksom killarna i fokusgrupp C att de helst inte vill polisanmäla. Tjejerna kan dock tänka sig att polisanmäla om de blivit utsatta för ett brott som de anser är allvarligt nog. Enligt Goffman finns det olika normer beroende på situation. Tjejerna har ett normsystem som avgör vad som är en allvarig skada eller ej. Linas exempel där hon mottog sparkar från flera personer ansågs inte vara en allvarlig skada enligt tjejernas normer. Anmälan skedde på grund av att Linas pappa insisterade på att en anmälan skulle göras. Tjejernas normsystem bröts därmed, självmant hade inte Lina anmält händelsen. Lina blev till följd av sin erfarenhet av anmälan besviken på polisen eftersom anmälan inte gav henne några positiva erfarenheter. Tjejerna i grupp B anser liksom killarna i grupp C att rättsprocesser tar lång tid och de ser inga positiva konsekvenser av processen. I killgrupp C framkommer att de hellre löser en konflikt genom hämnd istället för att polisanmäla. Tjejerna i grupp B har också intentioner av att ge hämnd vilket framkom under tidigare speglad diskurs ”Hämnd när något är orättvist”. De erfarenheter som tjejerna liksom killarna i grupp C bär på, har resulterat i ett tveksamt förtroende för polisväsendet. Polisen har inte varit övertygande i sitt uppträdande på scenen (Goffman 1959).

7.4 Egna erfarenheter av våld och hot samt hjälp att bryta våldsligt beteende

I vår frågeguide under tema ”Erfarenheter och hantering av utsatthet” hade vi för avsikt att samla in information om erfarenhet av utsatthet av våld och hot genom frågorna: Hur har ungdomarna hanterat utsattheten? Har de sökt hjälp, och i så fall vad var det för hjälp och vad ansåg ungdomarna om hjälpen? Ungdomarna har i vårt insamlade och hittills framställda material givit en bild av att våld har varit eller fortfarande är förekommande i deras vardag. Nedan presenteras Jonnys erfarenhet av våld och Ottos berättelse om hjälp att bryta våldsligt beteende.

Från fokusgrupp A med killar från Hallonbyn

I samtal med killar i fokusgrupp A från Hallonbyn förmedlas till stor del ett gärningsmannaperspektiv när de berättar om egna erfarenheter av våld och hot. Vi frågade killarna gång på gång om deras ”utsatthet” i den vardag de levte eller lever i. Utifrån våra egna referensramar ansåg vi att vi var tydliga med vad våra frågeställningar syftade till, det vill säga när de fallit offer för våld. Dock fick vi till stor del berättelser där de själva varit aktiva gärningsmän. Berättelsen nedan är ett exempel på det svar som Jonny valde att presentera för oss på frågan om utsatthet.

7.4.1 Jonnys erfarenhet av våld

Jonny börjar berätta om att han och hans kompisar tjafsade med ett gäng över Internet. Det resulterade senare i att de möttes upp i en central park i Göteborg och bråkade gäng mot gäng. Polisen kom till platsen och de sprang iväg. Gängen träffades senare ännu en gång, vilket gick till på följande vis:

Jonny: /.../ Sen så andra gången så ringde jag (fnissar) till en av de här från xx. Så skulle jag hota honom, men han trodde att det var en av hans bästa kompisar xx, så han bara; ”åh xx vad gör du för någonting i Göteborg”, så jag tänkte fan att jag kan ju spela med, så jag spelade med alltså som xx. Så jag sa att de från xx har slått mig du vet, jag är nu i stan och har fått jättemycket stryk åh du vet, kan inte ni komma in till stan. Jo vi kommer nu du vet. Åh jag hade på högtalarna så alla mina kompisar som hörde blev skitarga. Så åkte vi till stan, så träffade vi dom, alltså du vet de var tre stycken och vi var tjugo personer. Så först skrattade vi åt dom, sen började de gråta åh sen började de darra. Sen så tog vi de tre som gisslan, så vi tog dem till en källare i xx. Så låste vi in dem där, åh sen så fick de vara där tills alla deras kompisar kom. Så fick de stryk en och en (fnissar).

I1: Hur länge fick de vara där da?

Jonny: Ja i källaren var de typ i några timmar för deras kompisar kom ju väldigt fort för vi tvingade ju dem att bjuda hit sina kompisar. Så deras kompisar kom ju hit och så tog vi dem en och en, så slog vi skiten ur dem.

I1: Mm

Jonny: Sen så eeh, efter att vi kände att vi var nöjda såhär så skickade vi iväg dom /.../

I2: Men det som du var med om då du sa där när ni bråkade i xx, hur kände du efteråt, var det någonting, alltså var det bara åh försöka att glömma eller tänkte du (ohörbart, blir avbruten av Jonny)

Jonny: Alltså man var stolt som fan alltså du vet det

Otto: Man hade vunnit liksom

Jonny: Alltså vi kände att vi hade vunnit striden du vet

I2: Mm, är det inte så att man mår dåligt på något sätt utan att det är snarare positiva (ohörbart, blir avbruten av Jonny)

Jonny: Just då var det positivt för att du vet de hade snackat så mycket skit /.../ Men vi tänkte inte på att stackarn låg där du vet, skitlänge och att han du vet var helt förstörd.

I2: Mm

Jonny: Så vad vi gick runt och pratade om det var framförallt att att: "fan såg du vad jag gjorde, såg du vilken spark?" Så alla skulle vara hjältar

Analys

Vad som är sanning eller ej i en berättad historia kan vi människor inte alltid veta. När vi berättar historier väljer vi hur vi vill framställa oss och historien, alltså kan vi omkonstruera berättelser i den stund som vi berättar dem (Wenneberg 2001). Enligt Goffman (1959) ser vi hur Jonny intar en roll som listig och handlingskraftig när han lurar motståndaren att han är dennes kompis. Jonny får genom detta skådespel motståndaren och hans team till en scen där Jonny och hans team kan överraska dem och utöva hämnd. På denna scen intar Jonny och hans team roller av att vara farliga och ha övertaget genom att skratta åt sina motståndare så att de, enligt Jonny, började gråta och darra. Jonnys team framställs i sina roller som starka i jämförelse med motståndarna, som framställs som svaga. Jonny uttrycker sig genom att säga att hans kompisar ville vara hjältar, vilket innebar att deras handlingar beundrades av varandra i teamet. Vi ser alltså en norm som avgör vilka handlingar som är eftersträvansvärda då de bevakar sin roll och den mask de bär i teamet. Teamet samarbetar för att övertyga publiken på scenen, det vill säga motståndarteamet, om att de är farliga och oövervinneliga. Jonny uttrycker att han och hans team var stolta eftersom de hade vunnit striden. De markerade för motståndarteamet att de passerat normer och regler som gäller på scenen, det vill säga att baktala Jonny och hans team. Jonnys team har, enligt Goffman, återtagit och upprättat sin roll och mask som ifrågasattes av motståndarteamet (Goffman 1959).

I Jonnys citat och berättelse kan vi se hur han väljer att presentera sig själv. Han presenterar händelserna genom att sätta sig själv i centrum och uttrycker sig på ett flertal ställen i citatet med ordet "jag". Hade han velat avlägsna sig från historien genom att inte vara en aktiv gärningsman hade han istället kunnat uttrycka sig med till exempel ordet "man". Vi tolkar detta uttryckssätt som ett medvetet val av att presentera sig i denna roll som en aktiv och listig gärningsman. Berättelsen inträffade för några år sedan och Jonny sysslar inte med denna typ av aktivitet längre. Trots detta väljer han att återge historien och sig själv på detta sätt (Goffman 1959).

Vi har funderat över varför vi får historier som Jonnys exempel levererade till oss, när vi frågat om ungdomarna har erfarenheter av *utsatthet* av våld och hot. Eftersom ungdomarna givit en bild av att de lever eller har levt i en vardag med våld tror vi att de någon gång själva kan ha blivit utsatta för våld, där de inte haft kontroll över situationen. Vi tror att vi får Jonnys historia presenterad på detta sätt, eftersom det kan vara svårt att som ung man identifiera sig och framställa sig som ett offer. Enligt Christie förknippas det ideala offret med passivitet, svaghet, sårbarhet och att vara i behov av hjälp (Christie 2001). I Burcars avhandling anses manlighet vara att visa på aktivitet, styrka och handlingskraft. Offerskap och manlighet matchar inte varandra. Burcar har sett svårigheter för unga män att kombinera dessa motsatser. I hennes material väljer de unga männen, i sina historier, att presentera sig som den handlande aktören där den egna styrkan framhävs. Vi tror att vi ser ett liknande fenomen i vårt material. Jonnys berättelse är ett exempel på detta, vi tolkar det som om han har svårt att se sig som ett offer i kombination med att leva upp till att vara en ung man (Burcar 2005).

7.4.2 Ottos berättelse - hjälp att bryta vådligt beteende

Eftersom killarna i fokusgrupp A från Hallonbyn håller fast vid att framställa sig som gärningsmän i de flesta berättelser som de förmedlar till oss, blir det naturligt att de i svar på frågor som rör hjälp speglar den hjälp de fått som inriktar sig på att sluta med ett vådligt beteende. Berättelsen nedan av Otto lyfter fram den hjälp som han fick.

Otto berättar om när han blev gripen av polisen i hemmet och att han därefter hamnade på anstalt. Inne på anstalten fick han hjälp att hantera sitt beteende med programmet ART (Aggression Replacement Training)¹¹. Inom programmet ART fick Otto arbeta med SBK (Situation Beteende Konsekvens). Otto säger:

Otto: Ja så gick jag flera program och sånt där, aggressions-program och sånt där vidare, det känns ju som om det var det jag hade problem med alltså, kort stubin och så vidare. Ah så gick jag massa program och pratade med psykiatriker eller vad det är, prata med dem och ah försöka att få ut allt man har i hjärnan och så vidare. Det var så sätt, att hålla mig sysselsatt bara där.

Vidare i samtalet ber vi Otto beskriva vad SBK är.

Otto: Ja det är en förkortning du vet; situation, beteende, konsekvens.

I1: Ja just det.

Otto: /.../ SBK det är typ du ska tänka eh situation, situationer vad det handlar om, innan alltså du går och gör ett brott eller någonting. Situationen det är liksom hur du ska bete dig, beteendet och konsekvens, om du har betett dig, vad får konsekvenser efteråt alltså. Till exempel om Markus kommer och säger till mig "amen brorsan det finns en affär där borta ska vi gå och göra ett inbrott". Så är det hur han betedde sig där liksom, situationen jag berättade om, det är ett rån där borta, du vet hur jag beter mig betyder också, även om jag gör det, vad får det för konsekvenser liksom? Kommer jag att åka in igen eller kommer jag att stanna på plats och vara rik med de pengarna liksom. Det var ju det som jag tyckte var ganska positivt med det.

Otto fick inne på anstalten hjälp att hantera sina aggressioner med hjälp av ART. Otto ingick tidigare i ett kompisteam som hade byggt upp ett beteende med dess roller och masker. Inom teamet fanns ett normsystem där våld i vardagen var förekommande och accepterat. Ottos beteende krockade till slut med de normer och regler som gäller i samhället. På grund av rådande juridiska lagar blev Otto dömd och placerades på anstalt. Samhället markerade då sina gränser för vad som är ett accepterat beteende. Otto blev därmed tvungen att förändra sitt uppträdande på scenen genom att lära sig andra tankestrategier genom ART. I sin presentation för oss kan vi se hur Otto pendlar i sin berättelse när han talar om sitt behov av hjälp. Först säger Otto att han hade problem med kort stubin, vi tolkar det som om han själv menar att han behövde hjälp med att hantera sina aggressioner. Strax därefter uttrycker Otto att hjälpen i form av program och samtal med psykiatriker var ett sätt att hålla honom sysselsatt under tiden på anstalten. Vi tolkar det som om han vill återta sin mask av att vara stark och därmed inte vara i behov av hjälp. Dock uttrycker Otto att hjälpen som han fick på anstalten var positiv för honom. Detta kan vi tydligt se när Otto entusiastiskt och ingående berättar och förklarar vad SBK innebär (Goffman 1959).

---

¹¹ Socionomen nummer 6, 2009.

7.5 Synen på brottsoffer

7.5.1 Från fokusgrupp A med killar från Hallonbyn

I vår temaguide hade vi en frågeställning som rör brottsoffer. Vi har i metoddelen beskrivit omständigheterna vid själva genomförandet av intervjun med fokusgrupp A från Hallonbyn. Stundvis hade vi svårt att styra gruppen vid övergångar till olika teman. Av den anledningen kom det sig att vi inte hann vidröra temat ”Brottsoffer” utefter vår förfrågan, men Otto berättade kommande historia på eget initiativ. Denna framställning i grupp A från Hallonbyn skiljer sig därmed åt från grupp B från Hallonbyn och grupp C från Grönborg, där läsaren istället kan följa vår interaktion med grupperna.

Ottos berättelse

Otto berättar om en händelse som inträffade när han arbetade natt på en restaurang i Göteborg för cirka ett år sedan.

Otto: /.../ jag skulle hämta lastpallarna och slänga ut soporna och sånt där bakvägen, helt plötsligt kände jag nåt kallt mot huvudet du vet, vänder mig om och nån maskerad med pistol... jag har aldrig vart med om det asså, jag hade den själv vid tinningen liksom.

Otto beskriver att det var två rånare, en med pistol och en med kniv. Rånaren med pistol hotar Otto och de går tillsammans in i lokalen. Skiftledaren för arbetsplatsen befinner sig på insidan. Väl inne i lokalen hotar pistolmannen skiftledaren och knivmannen för Otto till diskrummet.

Otto: /.../ då känner jag kniven här (Otto visar med handen mot halsen) och han skakar, han skakar och då vet jag, för jag har vart med i samma situation, han är ganska rädd, och jag har inget att förlora, jag vet att han inte kommer göra nånting.

Pistolmannen tappar kassalådan och mynt faller över golvet, denna incident distraherar rånarna och Otto får chansen att agera.

Otto: /.../ jag hade fortfarande lite kort stubin och sånt där och jag kan va lite aggressiv du vet att nån kan göra så mot mig liksom kränker ner på ett sånt sätt... Ja så gick jag självklart som en idiot och attackerade honom /.../ så sprang dom därifrån och ändå jag var så varm och adrenalinet, jag var så varm så sprang jag ändå efter dom liksom.

Polisen kommer till platsen och hör sig för med de anställda om det inträffade rånet. Otto beskriver vidare om mötet med polisen.

Otto: /.../ så går han (polisen) in och kollar på mig så där och ba ”haha det var inte länge sen för dig heller”... asså hänger du med, du vet? Asså det är jag som är den utsatta han kollar på mig så här och ba ”ha det var inte länge sen för dig heller”

I1: Du har träffat han förut?

Otto: Asså jag satt ju inne

I2: Ja precis

Otto: Och nu när jag kommit ut jag försöker anpassa mig till det svenska samhället du vet, så säger han så där till mig.

Senare när Otto och hans arbetsgivare talade om rånet uttrycker sig arbetsgivaren, enligt Otto, på följande sätt:

Otto: "Hur fan kan du va så dum och attackera dom, för i en sån här situation gör man så som dom säger" och han (arbetsgivaren) vet ju inte vad jag varit med om du vet och jag kände att den här situationen kan jag klara av liksom, det är hur enkelt som helst medan dom andra, dom var ju äldre än mig asså stora män, dom började ju gråta och sånt där men det beror på vad man vart med om /.../

Ottos beteende resulterar senare i att arbetskamraterna blir misstänksamma mot honom.

Otto: /.../ tre av fem pers misstänkte ändå mig på plats, jag var där, schyst, han säger ändå "men Otto jag tror att det var du och dina kompisar som kom in och drev med oss".

Otto säger att det han först och främst mådde dåligt över var att arbetskamraterna misstänkte att han och hans kompisar hade något med rånet att göra och uttrycker:

Otto: /.../ det mår jag dåligt över, jag vill fan ha psykiatriker för att gå igenom det här.

Analys

Vi tolkar det som att Otto ej ses som ett offer av varken polis eller medarbetare vid rånet på hans arbetsplats. Otto uppförde sig inte som, enligt Christies (2001) definition av ett idealisk offer, eftersom han gick till attack mot rånarna och sprang efter dem när de försökte fly från platsen. Det idealiska offret karaktäriseras med svaghet, passivitet och att vara försvarslös. Otto var istället handlingskraftig och visade på styrka och mod. Genom sitt agerande fanns det inte någon tydlig skiljelinje mellan Otto som offer och gärningsmännen. Han blev på så sätt, enligt Christie, ett icke-idealiskt offer (Christie 2001).

Otto berättar att han attackerade rånarna för att han kände sig kränkt och blev aggressiv. Ottos roll och mask blev tillfälligt hotad och fråntagen av rånarna, när de hade övertaget i situationen genom att hota med vapen. Otto och hans medarbetare var i underläge. Vi tolkar att Otto försökte återupprätta sin roll som han varit van att ha på andra scener i umgänge med kompisar. De ramar som gäller för uppförande på arbetsplatsens scen krockar med de ramar som Otto är van vid på de scener som han uppträder på tillsammans med sina kompisar. Arbetsgivaren markerade sin syn på Ottos agerande genom att säga: "hur fan kan du va så dum och attackera dom, för i en sån här situation gör man så som dom säger". Istället för att ses som en hjälte klassas hans agerande som dumdrigt. Även medarbetarna reagerar på Ottos uppträdande och misstänker att han har något med rånet att göra. Detta på grund av Ottos uppträdande och tidigare roll med kopplingar till kriminalitet. På grund av Ottos tidigare roll markerar även polisen sin syn på honom. De bemöter honom med att säga att det inte var länge sen de såg honom i liknande sammanhang (Goffman 1959).

Vi ser liknande fenomen i Burcars avhandling (2005) där unga män talar om offerskap och hur de förhåller sig till detta. De unga männen konstruerar offerbeskrivningar med manliga egenskaper som att vara handlingskraftig, för att inte förknippas med det ideala offret som karaktäriseras med att vara passiv och svag. De hävdar istället på en offerstatus eftersom de inte vill förknippas med en offeridentitet som ett idealt offer innebär. Offerstatus innebär att bli erkänd som brottsutsatt och få upprättelse, men personen tillskrivs inte de egenskaper som förknippas med det ideala offret. Otto hävdar på en offerstatus när han själv säger "det är jag som är den utsatta", han har inga svårigheter med att se sig själv som utsatt. Ottos agerande visar dock att han var handlingskraftig eftersom han gick till attack mot rånarna och sprang efter dem. Otto uttrycker själv "jag kände att den här situationen kan jag klara av liksom, det är hur enkelt som helst". Otto uttrycker vidare att de andra i personalen som var äldre stora

män började gråta och han jämför dem med sig själv. Otto var handlingskraftig och aktiv medan de andra medarbetarna var passiva och svaga. Otto tillskriver därmed sig själv en offerstatus medan han tillskriver sina medarbetare en offeridentitet (Burcar 2005).

7.5.2 Från fokusgrupp C med killar från Grönborg

I1: Vi undrar när vi säger brottsoffer, vad är det för er? Vad associerar ni med ett brottsoffer?

Shubeb: Vad betyder?

I2: Vad är brottsoffer för er?

Shubeb: Brott? Offer?

I2: Brottsoffer vad är det för er?

Shubeb: Du menar bryt och sånt

I1: Eller brottsutsatt

Shubeb försöker ovan förnimma vad ordet brottsoffer kan betyda, men kommer inte fram till någonting. Vi låter samtalet fortsätta och Cristiano ger sin syn på brottsoffer.

Cristiano: Jag tänker då på en... vi säger då gäng som vi snackar om nu

I1: Mm

Cristiano: Tänker att jag kanske med i ett gäng nu, ett litet gäng som gör nånting och jag är inte med jag håller mig lite på avstånd... och sen dom åker fast, jag blir ändå utsatt för det eftersom jag vart långt ifrån fast jag inte gjort nåt själv, dom sätter ändå dit dig och då får även du också en prick om man säger så

Cristiano tolkar ordet brottsoffer som en person som varit närvarande vid ett brott och sedan blir anklagad för händelsen. Vi frågar vidare:

I2: Finns det olika typer av brottsoffer?

(Tystnad)

Amilijat: Eh eh

Cristiano: Brott allmänhet... bara bryta mot en lag vad som helst då är det ju ett brott

Shubeb: Vad är brottsoffer?

I2: Finns det olika typer av brottsoffer?

Olle: Det finns olika nivåer asså det

Cristiano: Dom som mördar ligger ju här uppe (visar med händerna) och för dom som kanske snor ett tuggummi ligger här nere då (visar med händerna)

Shubeb ställer sig fortfarande frågande till vad ett brottsoffer är. Cristiano ser brottsoffer som gärningsmän samt att de kan begå brott utefter olika allvarlighetsgrader.

Analys

Killarna i fokusgrupp C kan till en början inte förnimma vad ett brottsoffer är. Shubeb känner på ordet och försöker att placera det i ett sammanhang, men kommer inte fram till någonting, osäkerheten kvarstår. Cristiano ger sin syn på vad ett brottsoffer är, vilket för honom är en person som varit vittne till ett brott, men ej medverkat i brottet. Han menar att han kan bli utsatt eftersom det finns en risk att bli bestraffad för sin närvaro och iakttagelse. Gruppen försöker i interaktion med varandra att hjälpas åt och definiera ordet brottsoffer och svara på om det finns olika typer av brottsoffer. Cristiano delar upp ordet *brottsoffer* och säger att ordet *brott* innebär att bryta mot en lag. Ordet *offer* uppfattar vi är det som han ovan definierade som ett vittne, som blir anklagad för delaktighet i brottet. Killarna samarbetar i konstruktionen av vad ett brottsoffer är (Wenneberg 2001). Olle och Cristiano kommer fram

till att ett brottsoffer kan ligga på olika nivåer och säger att det finns en åtskillnad mellan de personer som mördar och de som stjälar ett tuggummi. Vi tolkar det som om killarna ser ordet brottsoffer som delvis ett vittne och delvis en gärningsman. Den allmänna diskursen definierar ett brottsoffer som någon som fallit offer för ett brott. Killarna tolkar inte ordet brottsoffer utefter den allmänna diskursen som råder i samhället (Winter Jørgensen & Phillips 2000).

7.5.3 Från fokusgrupp B med tjejer från Hallonbyn

I1: Vad är ett brottsoffer för er, om man säger brottsoffer vad är det?

Camilla: Brottsoffer... det är nån som har blivit rånad kanske

Karin: Jag tror det är ganska lätt jag tycker det är den som inte kan försvara sig

I1: Som inte kan försvara sig mm

Karin: Då tänker jag mer på våld inte liksom små saker som rån, små saker som folk gör asså, om du förstår

Lina: Jag tänker nog också på rån och lite så

I1: Hur ser man på det här om man är både offer och en gärningsman som man säger, man är på båda sidorna?

Camilla: Asså det handlar ju mest, oftast är det sånna som har vart offer dom blir gärningsmän bara för att dom inga ska få sätta sig på dom längre, jag vill inte va offer mer och då blir man gärningsman istället

Senare i samtalet om offer och gärningsmän säger Camilla:

Camilla: Jag har vart det jag blev ju mobbad när jag var liten, och sen när jag blev lite äldre då gav jag ju igen, då blev jag den här verkligen idioten som hit och dit, men nu har jag vuxit upp lite så nu är det inte så längre.

Vidare talar vi om samhällets syn på personer som faller offer för ett brott men också utövar våld. Vi frågar om de tror att det kan påverka villkoren att få hjälp. Camilla svarar att hon inte tror att det påverkar villkoren för att få hjälp, men säger att:

Camilla: /.../ men jag tror mest att det är man själv som straffar sig själv liksom /.../ jag kan ju inte skaffa hjälp, det är ju jag som gjort /.../ då kan inte jag gå och säga att det är jag som har problem med nånting eftersom man känner sig skyldig.

Camilla avslutar med att säga:

Camilla: Alla borde få hjälp tycker jag i alla fall, vare sig man är gärningsman eller inte, alla borde få hjälp

Analys

I början av interaktionen när tjejerna talar om vad brottsoffer är för dem, ser vi Christies (2001) definition av det ideala offret. Tjejerna säger att ett brottsoffer är någon som blivit rånad, inte kan försvara sig och där våld är inblandat. Ett idealt offer är just passivt, svagt och försvarslöst. När vi senare pratar om att förena rollen som både offer och gärningsman kan vi se hur de i sitt synsätt rör sig ifrån det ideala offret (Christie 2001). Camilla säger att det oftast är de som varit offer som blir gärningsmän genom att hävda sig från sin tidigare underlägsenhet. Camilla berättar av egen erfarenhet; från att ha varit mobbad till att själv ge igen och därigenom inta en gärningsmannaroll. Genom Goffman (1959) kan vi tolka det som om personen försöker att inta en annan roll där denne återupprättar sitt jag från att vara

underlägsen, till att istället få kontroll i sitt uppträdande på scenen (Goffman 1959). När vi pratade med tjejerna om att söka hjälp efter utsatthet när de både varit offer och gärningsmän, tror inte Camilla att det påverkar villkoren för att få hjälp. Hon tror istället att man dömer sig själv och anser att man inte förtjänar att få hjälp. Vi tycker oss se att Camilla rör sig bort ifrån det idealiska offret då hon själv anser att hon inte förtjänar att få hjälp, eftersom hon varit en aktiv och handlingskraftig gärningsman och inte bara ett passivt, svagt och försvarslöst offer. Hon har i realiteten svårt att förena dessa motsatta roller (Christie 2001).

7.6 Stöd efter utsatthet av brott

7.6.1 Ottos berättelse om stöd

Under rubriken ”Synen på brottsoffer” berättade Otto i fokusgrupp A från Hallonbyn om ett rån som inträffade på den restaurang han arbetade på. Otto berättar nedan om det stöd som han i efterhand fick genom sin arbetsgivare i form av samtal med psykolog. Samtalsstödet skedde i grupp tillsammans med de arbetskamrater som också närvarade vid rånet.

I1: Du fick samtalshjälp då eller?

Otto: Ja med en psykolog

I1: Hjälpte det tyckte du?

Otto: Nej jag sa det själv till honom vi var ju flera styckna som sagt var /... / jag tycker inte det är bra med sånt samtal för man sitter ändå och pratar om situationen om och om och om igen liksom, kollar på bilder och bli påmind /... / jag kände att det inte var nånting för mig, jag kan behandla mig själv bättre asså bara glömma det liksom

I2: Du kan försöka bearbeta det själv då menar du?

Otto: Ja exakt jag tycker jag bearbetar det själv mycket bättre än att sitta och prata med psykolog och han ska visa videoklipp flera gånger och säga till mig ja men ”hur kändes det?” och ”vad jag tänkte du?” och så vidare och då blir man ju bara mer arg, liksom jag blev bara mer besviken på mig själv att jag inte kunde rädda hela stället, det ju kändes så

I1: För det var din arbetsgivare som hjälpte dig att träffa en psykolog då?

Otto: Ja... ägaren har ju sånna egna privata psykologer och läkare och så vidare... men ja

I1: Fungerade det för dig sen och bearbeta det själv?

Otto: Ja ja, ja... lite så har det funkat det är inga problem

Analys

Vi tycker oss se en ambivalens i Ottos berättelse och presentation av sig själv (Goffman 1959). Otto vill presentera sig som en handlingskraftig man, han säger att han kan bearbeta händelsen själv genom att glömma, istället för att samtala med en psykolog. Otto uttrycker att han var arg och besviken på sig själv för att han inte kunde ”rädda hela stället”. Vi tycker oss se att Otto i samtalen ständigt blir påmind om att han inte lyckades med hjälterollen att ”rädda hela stället”, genom att videoklipp från händelsen spelades upp ett flertal gånger. På så sätt finns det ingen chans för Otto att omkonstruera sin roll i berättelsen till den roll som han helst vill inneha. Videoklippen visar upp en roll som han har svårt att identifiera sig med, då rollen för honom visar på svaghet. Otto kan i detta avseende inte upprätthålla rollen som en handlingskraftig man. Samtalen och videoklippen påminner och synliggör istället Ottos oförenliga roller, därmed uppstår en ambivalens för honom. Otto väljer istället att gå vidare och identifiera sig med den roll som han känner sig trygg i och vill presentera sig genom på scenen, alltså som den handlingskraftige mannen (Goffman 1959).

Vi har i Burcars avhandling (2005) sett att unga män talar om känslor på ett nedtonat och indirekt vis. Burcar har tolkat uttryck på besvikelser som en eventuell sårbarhet, männen visar detta genom att till exempel kritisera en institution och genom det förlägga sina känslouttryck på något annat. Männen har också beskrivit att de får signaler från omgivningen om att "som man" inte visa eller tala om känslor, de förväntas istället att vara starka, bita ihop och gå vidare (Burcar 2005). Vi tycker oss kunna se dessa mönster i Ottos uttryck och presentation av sig själv. Otto kritiserar samtalen med psykolog, vilket vi tolkar som ett känslouttryck och sårbarhet. Genom tidigare framställt material har förväntningar från Ottos omgivning angående hantering av våld och hot speglats. Det har framkommit att det finns förväntningar på att killarna bör lösa situationer på egen hand. Därav tolkar vi att Otto, liksom Burcars intervjuade unga män, kan uppleva krav på att vara stark och gå vidare (Burcar 2005).

7.7 Slutord av resultat och analys

I framställt material gällande erfarenheter av våld och hot vill vi poängtera att skildrat material är erfarenheter som många gånger ligger tillbaka i tiden hos ungdomarna. De flesta av ungdomarna har till oss under intervjun nämnt, att aktiviteter av våld är övergående eftersom "man" mognar och växer upp. Detta har även påvisats i forskning av Uhnö (2009) och Brå (Rapport 2008:23). Trots att ungdomarnas erfarenheter av våld och hot inträffat för några år sedan håller många av dem fortfarande liv i gamla diskurser. Ungdomarna framställer sig många gånger som aktiva gärningsmän, på så sätt lever deras historier vidare än idag. Kanske kan det vara så att historierna väckts till liv igen, vid interaktion med kompisar, då de delar tidigare erfarenheter av våld och hot.

Under tidigare forskning presenterade vi Veronika Burcars avhandling "Gestaltningar av offererfarenheter" där unga män som brottsoffer behandlades. Vi har i "resultat och analys" använt oss av Burcars forskningsresultat då vi jämfört och relaterat till vår egen empiri. Eftersom vi använt oss av Burcars resultat har killarna i vår studie möjligen fått större utrymme än tjejerna. Vi fann inte liknande forskning som kunde relateras till tjejgruppen. Killarna har måhända fått större utrymme i undersökningen eftersom de var tretton stycken i jämförelse med tjejerna som endast var tre stycken.

8. Sammanfattning av resultat och analys

Vi har inte fullt ut lyckats med att fullborda vår diskursanalys, istället har vi framställt de dominerande diskurserna som framkommit. Sammanfattning av de dominerande diskurserna skildras nedan.

Vid diskussion med ungdomarna om *våld* relaterade de till våld på olika vis. Intressant är att grupp C med killar från Grönborg bland annat talade om våld utifrån en fiktiv värld, detta kunde vi inte se i de övriga grupperna från Hallonbyn. Grupp A och B från Hallonbyn pratade om våld utifrån ett mer realistiskt perspektiv. Tjejerna från Hallonbyn talade bland annat om våld utifrån ett heteronormativt perspektiv där kvinnor utsätts för sexualiserat våld från män. Uhnoo har också sett ett heteronormativt perspektiv i sin forskning, från intervjuer med både tjejer och killar (Uhnoo 2009). Killgrupp C från Grönborg talade även de utifrån ett heteronormativt perspektiv där kvinnan *blir* misshandlad. De talar inte om män på detta sätt, män neutraliseras istället eller framställs som aktiva.

I samtliga grupper såg vi att *hot* kan tillhöra vardagen för ungdomarna. När vi talade om hot såg vi att killarna i grupp A från Hallonbyn hade stora krav på sig att leva upp till en roll av att vara stark och handlingskraftig. Detta måste ha bevisats fysiskt för att ett verbalt hot ska tas på allvar, annars är hotet bara på skämt. Vi såg liknande diskussion i grupp C från Grönborg, hot sågs ofta som ett skämt. Dock såg vi inte samma sorts allvar och krav på att upprätthålla en stark och handlingskraftig roll som i grupp A från Hallonbyn. Likheterna mellan killgrupperna är att hot kan uppfattas som otäckt och på allvar när människor inte känner varandra. Dock uttrycker inte killgrupp A från Hallonbyn en egen rädsla för hot, utan konstaterar bara att missuppfattningar kan ske. Killgrupp C från Grönborg uttrycker en egen oro för att bli hotat av någon okänd eftersom det kan vara svårt att tolka budskapets innebörd. Tjejerna i grupp B från Hallonbyn talade om hot på ett annat vis. För dem var hot en varning för att slippa slåss eftersom de uttrycker en rädsla för att hamna i slagsmål. Till skillnad från killgrupperna avslöjar tjejerna de bakomliggande känslorna till varför de hotar.

När vi pratar med ungdomarna om *risker och faror för att råka ut för hot och våld* får vi en relativt överensstämmande bild av samtliga grupper. Grupp A med killar från Hallonbyn talar om att det främst finns risker när de rör sig i andra områden som för dem är okända. Även fokusgrupp C med killar från Grönborg talar om att risker finns när de åker till andra områden och att de känner sig trygga i sin egen stadsdel. Liksom killgrupperna uttrycker även tjejerna i grupp B från Hallonbyn att de är trygga på hemmaplan och att risker för hot och våld främst finns i andra miljöer. Tjejerna uttrycker dock, till skillnad från killarna, att risker och faror främst inträffar vid mörkrets inbrott. Vid mörkrets inbrott finns rädslan för att råka ut för våld. Uhnoo (2009) har i sin rapport sett att ungdomar talat om samma sorts fenomen, där ungdomar främst ser faror i vissa specifika områden beroende på anknytning till platsen och människorna som befinner sig där. Uhnoos ungdomar uttrycker även en rädsla för att råka ut för våld när det är mörkt på kvällen (Uhnoo 2009).

I samtal om *hur ungdomar hanterar situationer av utsatthet* framkom en förväntan av att ”*backa upp*” varandra i samtliga fokusgrupper. I grupp A med killar från Hallonbyn finns förväntningar på att de ska ”*backa upp*” sina kompisar i hotfulla situationer, oavsett hur situationen är. Om killarna i Hallonbyn inte ställer upp för varandra riskerar de att förlora respekten och ser ner på varandra. Förväntningarna på att ”*backa upp*” är höga i grupp A från

Hallonbyn. Killarna i grupp C från Grönborg har liksom grupp A från Hallonbyn förväntningar på sina kompisar att ”backa upp” varandra i hotfulla situationer. Dock är förväntningarna på grupp C från Grönborg inte lika höga som i grupp A från Hallonbyn. Killgrupp C från Grönborg riskerar inte att förlora sitt anseende om de väljer att inte ”backa upp”. Tjejerna i grupp B från Hallonbyn talar om ”backup” på ett annat vis. Tjejerna säger att de brukar gardera sig genom att ha med sig en kompis om de tror att det finns risk för en hotfull situation. Deras syfte med att använda ”backup” är, till skillnad från killarna, till för att bevittna eller kalla på hjälp om det skulle behövas. Killgrupperna däremot nämner ingenting om yttre hjälp utan uttrycker att de själva kan hantera situationen inom gruppen.

I samtal om *hur ungdomar hanterar situationer av utsatthet* framkom det i grupp A med killar från Hallonbyn att *hämnad* förekommer. Killarna från Hallonbyn uttrycker själva att de hämnas efter utsatthet. Killarna i grupp A säger också att de kan råka ut för hämnad om de till exempel skulle *polisanmäla* en händelse, där den anmälde ger igen genom hämnad. Det är en av anledningarna till att de inte kan tänka sig att polisanmäla ett brott. Den andra anledningen till att killarna från Hallonbyn ej polisanmäler är att det är ”skämmigt”, de klassas då som en mes och tönt. Detta kan leda till ett utanförskap i gruppen, därutav är en polisanmälan ovanlig i Hallonbyn. Killarna i Hallonbyn gör hellre upp konflikter på egen hand med hjälp av äldre i deras nätverk, än att polisanmäla och söka hjälp den vägen.

I samtal om *hur ungdomar hanterar situationer av utsatthet* framkom det i grupp C med killar från Grönborg att de sällan *polisanmäler* ett brott. Är dock brottet allvarligt nog kan de tänka sig att polisanmäla. Liksom killarna i grupp A från Hallonbyn finns liknande mönster hos grupp C från Grönborg med att hämta kompisar och bröder till hjälp för att lösa konfliktsituationen genom *hämnad*. Killarna i grupp C från Grönborg anser inte som grupp A från Hallonbyn att det är ”skämmigt” att polisanmäla ett brott, de pratar istället om bristande förtroende för polisen som grundar sig i egna erfarenheter.

I samtal om *hur ungdomar hanterar situationer av utsatthet* framkom det i grupp B med tjejer från Hallonbyn att de *hämnas* när någonting känns orättvist. Liksom grupp C med killar från Grönborg vill tjejerna helst inte *polisanmäla* ett brott. De kan dock tänka sig att polisanmäla om brottet är allvarligt nog enligt deras normsystem. Tjejerna från Hallonbyn anser inte att det är ”skämmigt” att polisanmäla vilket killarna från Hallonbyn uttryckt. Anledningen till att tjejerna från Hallonbyn inte polisanmäler är att de liksom killgrupp C från Grönborg, har dåliga erfarenheter av polis och rättsväsendet.

Vi ville ha svar på frågan om ungdomarna *sökt hjälp och stöd vid utsatthet* av våld och hot. Ungdomarna i samtliga fokusgrupper hävdar att de *inte söker hjälp hos professionella verksamheter efter utsatthet av våld och hot*. De berättelser vi fick handlar om erfarenheter av våld som visar på att ungdomarna både är brottsutsatta och förövare. Tjejerna i grupp B från Hallonbyn uttrycker att det är vanligt att vara både offer och gärningsman. De uttrycker att de inte kan söka hjälp när de själva är gärningsmän, de anser att de inte förtjänar hjälp. Som svar på frågan om ungdomarna sökt hjälp och stöd fick vi därför en annan sorts hjälphistorier från en kille i grupp A från Hallonbyn. Den ena hjälphistorien härstammar från en anstaltsmiljö och handlar om hjälp att bryta våldsligt och aggressivt beteende, genom metoden ART. Killen ifråga hade inte sökt denna hjälp på egen hand utan blev erbjuden hjälpen när han avtjänade sitt straff. Samma kille fick en andra hjälpsats vid ett annat tillfälle då han utsattes för ett rån på sin arbetsplats. Han och medarbetarna fick då samtalsstöd genom arbetsgivaren. Samtalsstödet söktes alltså inte på eget bevåg, utan hjälpen tilldelades genom arbetsgivaren.

På frågan om vad *brottsoffer* är för ungdomarna fick vi olika versioner till svar. En kille från grupp A i Hallonbyn beskrev hur han och hans medarbetare blev rånade på sin arbetsplats. Killen försökte avstyra situationen och gick till attack mot rånarna. Därutav ifrågasattes killens agerande av chefen och medarbetarna på restaurangen. Han uppförde sig inte som ett idealiskt offer, vilket karaktäriseras med svaghet, passivitet och att vara försvarslös. Skiljelinjen mellan killen som offer och gärningsmännen var ej tydlig nog. Killen blev på så sätt, enligt Christie, ett icke-idealiskt offer (Christie 2001). Vi kan därmed se hur omgivningen har en idealisk syn på offerskap och vad det innebär. Killen hävdar själv på en offerstatus när han säger ”det är jag som är den utsatta”. Killen menade att han kunde klara av att hantera situationen och jämförde medarbetarna genom att berätta att de, till skillnad från honom, var äldre stora män som började gråta. På så sätt tillskriver han sig själv en offerstatus och medarbetarna en offeridentitet (Burcar 2005).

Killarna i grupp C från Grönborg hade till en början svårt att förnimma vad *brottsoffer* är. Tillslut kommer killarna fram till att ett brottsoffer är en person som varit vittne till ett brott men ej medverkat i brottet. De menar att det finns risk att bli bestraffad för sin närvaro och iakttagelse. Killarna i grupp C från Grönborg uttrycker att ett brottsoffer kan befinna sig på olika nivåer, det finns en åtskillnad mellan de personer som mördar och de som stjälar ett tuggummi. Den allmänna diskursen definierar ett brottsoffer som någon som fallit offer för ett brott. Killarna i grupp C från Grönborg tolkar inte ordet brottsoffer utefter den allmänna diskursen som råder i samhället.

Tjejerna i grupp B från Hallonbyn talar till en början om *brottsoffer* utefter Christies (2001) definition av det idealiska offret, det vill säga att vara passiv, svag och försvarslös. Det ger exempel på en person som blivit rånad och inte kan försvara sig. Tjejerna talar också om att förena rollen som både offer och gärningsman, de säger att det är vanligt att de som varit offer ofta blir gärningsmän. På så sätt kan vi se hur de i sitt synsätt rör sig bort ifrån det ideala offret. Tjejerna i grupp B från Hallonbyn tror inte att rollen som både offer och förövare påverkar villkoren att få hjälp. Dock säger tjejerna att de dömer sig själva och anser att de inte förtjänar att få hjälp, när de både är offer och gärningsman. Detta eftersom de varit en aktiv och handlingskraftig gärningsman. Tjejerna rör sig då tillbaka till synen på det idealiska offret. Tjejerna från Hallonbyn har således i realiteten svårt att förena dessa motsatta roller eftersom skiljelinjen mellan offer och gärningsman ej är tydlig (Christie 2001).

9. Slutdiskussion

Efter en genomförd undersökning brukar forskaren fundera över vad som kunde gjorts annorlunda och bättre. När vi bestämde oss för att använda diskursanalys som angreppsmetod visste vi inte riktigt vad vi gav oss in på. Diskursanalys har för oss varit en abstrakt och svårhanterlig angreppsmetod. Vi har tyvärr inte lyckats att gå på djupet i diskurserna. Detta beror på att metoden i sig har varit svår att praktisera samt att utrymmet har begränsat oss. Diskursanalys i kombination med fokusgrupper har inte heller underlättat vår process. För oss var denna kombination synnerligen svår att hantera. Trots mödosamt arbete har diskursanalysen berikat oss med kunskap och ny insikt om språkets konstruktioner. Vi anser att uppsatsen trots allt fyllt sitt syfte med intressant och givande resultat.

I framställt ”resultat och analys” av de ungdomar vi undersökt, har det framkommit att våld och hot kan tillhöra vardagen. Enligt ungdomarnas utsagor är det inte ovanligt att de har en roll som både offer och förövare, vilket Uhnoo också poängterar i sin rapport ”Ungdomars tal om rädsla för våld”. Uhnoo uttrycker att denna rollblandning ofta osynliggjorts. Vi har sett att ungdomarna vi intervjuat, påverkas av den rådande offerdiskursen som vi tidigare framställt enligt Christies definition av det ideala offret. Ungdomarna får på så sätt svårt att förhålla sig till och förena rollen som utsatt och förövare. Killgruppen från stadsdelen vi benämnt Hallonbyn utmärkte sig särskilt från de övriga grupperna. I de händelser om hot och våld som dessa killar återgett, framställer de sig till största del som förövare. Efter insamling av material funderade vi över varför de framställde sig på detta sätt, eftersom det är sannolikt att dessa killar också själva varit utsatta. Vi tror oss nu kunna förstå varför. Killarna vill inte kännas vid det idealiska offret som karaktäriseras med svaghet, passivitet och försvarslöshet. Ett anmärkningsvärt exempel är Ottos historia där han berättade om rånet på sin arbetsplats. Otto gick attack mot rånarna, istället för att finna sig i offersituationen och följa rånarnas instruktioner. Han sa själv att han ville rädda ”stället” och agerade därefter. Ottos beteende uppskattades inte av chefen och medarbetarna, utan kritiserades istället. Otto gick inte in i offerrollen och bryter därmed offerskapet, eftersom han inte betedde sig som ett idealiskt offer. Otto fick ingen sympati från omgivningen, istället blev han anklagad för att ha något med rånet att göra. Omgivningen markerade tydligt ramen för hur man bör bete sig för att få sympati och klassas som ett offer. Hur ska offer som inte är idealiska tas på allvar? Otto uttrycker sin besvikelse över att ha blivit anklagad för att ha något med rånet att göra, och säger:

”/.../ det mår jag dåligt över, jag vill fan ha psykiatriker för att gå igenom det här”

Tjejgruppen uttryckte sig värtaligt och skildrade ambivalens gällande rollen som både utsatt och förövare. De ansåg att ”alla” borde få hjälp, men säger själva att de känner att de inte är förtjänta av hjälp vid utsatthet, eftersom de också agerat som gärningsmän. Tjejerna dömer alltså sig själva. I samtliga fokusgrupper kan vi konstatera att ungdomarna hävdar att de inte söker hjälp efter utsatthet. Vi tror att detta beror på den rådande offerdiskursen i samhället som ungdomarna negativt påverkas av. Vi anser att det är en problematisk situation eftersom ungdomar inte sällan är både offer och förövare. Det betyder att ungdomar inte kommer i kontakt med hjälpverksamheter vid egentligt behov. Det är inte konstigt om ungdomar inte kommer i kontakt med hjälpverksamheter som riktar sig till målgruppen brottsoffer, eftersom det finns ungdomar som har svårt att identifiera sig som *just* ett brottsoffer. Några ungdomar i vår undersökning visste inte heller vad ett brottsoffer är. Vi gick in med föreställningen om att ungdomarna visste vad begreppet brottsoffer stod för. Till vår förvåning visade det sig inte

vara självklart. En av killgrupperna definierade ett brottsoffer som en person som åskådar ett brott och då anklagas för att vara delaktig. Denna killgrupp sa också att brottsoffer kan befinna sig på olika nivåer genom att mördas eller snatta. Därav ser de begreppet brottsoffer som delvis ett vittne och delvis en gärningsman. Deras felaktiga definition av ett brottsoffer gör att de vid utsatthet av brott inte ser sig själva som ett brottsoffer. På så sätt är det förståeligt om de inte söker hjälp vid verksamheter som riktar sig till brottsoffer.

I vårt material ser vi en frånvaro av vuxna och brist på förtroende för polis och rättsväsende. Ungdomarna ordnar hellre upp konflikter på egen hand tillsammans med kompisar genom att ”backa upp” varandra och utöva hämnd. Därmed blir ungdomarna både offer och förövare, en ond cirkel fortlöper.

Några av de historier som vi tagit del av påvisar att ungdomar först får hjälp när det gått så pass långt att de hamnar under myndigheters bevakning och skydd. Hur ska vi vuxna och samhället kunna skapa ett klimat som ungdomar känner förtroende för? Ett klimat där ungdomar kan anförtro sig till oss vuxna, vare sig de ses som ett idealiskt offer eller ej. Vi anser att synen på den rådande offerdiskursen behöver förändras, för att ungdomar ska få tilltro till vuxenvärlden och den hjälp som kan erbjudas dem. Vi undrar, liksom Uhnöo, vilka ungdomar avser vi att hjälpa? Ska vi hjälpa de idealiska offren eller de icke-idealiska offren? Vilka är i störst behov av hjälp? Vår åsikt framkommer genom följande citat av Camilla:

”Alla borde få hjälp tycker jag i alla fall, vare sig man är gärningsman eller inte, alla borde få hjälp”

Att bemöta ungdomar på ”rätt” sätt är en ständig pågående process och utmaning för socialt arbete. Hur kan socialarbetare arbeta med och påverka den rådande offerdiskursen i samhället, för att kunna förbättra mötet med utsatta ungdomar? Denna fråga förmedlar vi vidare till framtida forskning inom området.

Referenslista

Litteratur:

Abrahamsson, Maria (2005). Diskursiv analys av fokusgruppintervjuer om alkohol i Larsson, Sam, Lilja, John & Mannheimer, Katarina (red.). *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur

Ambjörnsson, Fanny (2006). *Vad är queer*. Stockholm: Natur och Kultur

Billinger, Kajsa (2005). Fokusgrupper - en datainsamlingsmetod i Larsson, Sam, Lilja, John & Mannheimer, Katarina (red.). *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur

Burcar, Veronika (2005). *Gestaltningar av offererfarenheter*. Lund: Sociologiska institutionen, Lunds universitet

Börjesson, Mats (2003). *Diskurser och konstruktioner – en sorts metodbok*. Lund: Studentlitteratur

Christie, Nils (2001). Det idealiska offret i Åkerström, Sahlin (red.). *Det motspänstiga offret*. Lund: Studentlitteratur

Estrada, Felipe (2007). Ungdomsvåld: uppmärksamhet och reaktion i Estrada, Felipe & Flyghed, Janne (red.). *Den svenska ungdomsbrottsligheten*. Studentlitteratur

Estrada, Felipe & Flyghed, Janne (2007). Inledning i Estrada, Felipe & Flyghed, Janne (red.). *Den svenska ungdomsbrottsligheten*. Studentlitteratur

Goffman, Erving (1959). *Jaget och maskerna – en studie i vardagslivets dramatik*. Smedjebacken 2007 Norstedts Akademiska Förlag. Översättning Sven Bergström

Goffman, Erving (1963). *Stigma – den avvikandes roll och identitet*. Mölnlycke 2007 Norstedts Akademiska Förlag

Helkama, Klaus, Liebkind, Karmela & Myllyniemi, Rauni (2000). *Socialpsykologi - en introduktion*. Malmö: Liber

Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur

Larsson, Sam (2005). Kvalitativ metod – en introduktion i Larsson, Sam, Lilja, John & Mannheimer, Katarina (red.). *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur

Lilja, John (2005). Samhälls- och beteendevetenskapliga skalor i Larsson, Sam, Lilja, John & Mannheimer, Katarina (red.). *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur

Patel, Runa & Davidsson, Bo (2003). *Forskningsmetodikens grunder – att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur

Thomassen, Magdalene (2007). *Vetenskap, kunskap och praxis: introduktion till vetenskapsfilosofi*. Malmö: Gleerups Utbildning

Wenneberg, Barlebo Søren (2001). *Socialkonstruktivism – positioner, problem och perspektiv*. Malmö: Liber

Winther Jørgensen, Marianne & Phillips, Louise (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur. Översättning Sven-Erik Torhell

E-bok:

Hylander, Ingrid (2001). *Fokusgrupper som kvalitativ datainsamlingsmetod*. Linköpings universitet, Institutionen för beteendevetenskap

Rapporter:

Brå – Brottsförebyggande rådet. Rapport 2008:23. Louise Ekström (red.). *Brottsutvecklingen i Sverige fram till år 2007*

Uhnoo, Sara (2009). *Ungdomars tal om rädsla för våld*. Göteborg: Tryggare och mänskligare Göteborg, Göteborgs brottsförebyggande råd, Göteborgs stad, 2009

Tidsskrifter:

Socionomen, Facktidskriften för kvalificerat socialt arbete, nummer 6, 2009

Internetkällor:

Vetenskapsrådet. *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Elanders Gotab. 2010-02-10 kl. 11.55
<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>

Nationalencyklopedin. 2010-02-05 kl. 17.10
<http://www.ne.se/miljonprogrammet>

Göteborgs Stad. 2010-02-11 kl. 10.15
www.goteborg.se.

Till xx fritidsgård

I samarbete mellan Göteborgs Stad och Göteborgs universitet genomförs för närvarande en omfattande utvärdering av det samlade arbetet för att stödja brottsoffer i Göteborg. De två första faserna i utvärderingen (kartläggning och genomlysning av verksamheter där brottsofferstöd ingår) är avklarade. I den nu aktuella fas tre undersöks behov av och erfarenheter av stöd hos dem som har utsatts för brott. Vi är två socionomstuderande som läser vid Institutionen för socialt arbete vid Göteborgs universitet och vi ingår i detta projekt under vårt arbete med planerad C-uppsats. Vi vänder oss till er på xx eftersom vi är intresserade av ett samarbete och hoppas kunna komma i kontakt med informanter till vår C-uppsats.

I C-uppsatsen vill vi söka svar på: Hur ser ungdomar på brottsoffer, vad är ett brottsoffer? Hur ser ungdomar på sin egen utsatthet i samhället? Vi vill ta reda på hur ungdomars egna erfarenheter av hot, våld och utsatthet ser ut eller erfarenheter av någon i dess bekantskapskrets. Intressant är att veta hur personer som har dessa erfarenheter hanterat situationen. Vi vill betona att det *inte* gäller brottet i sig utan vi är intresserade av att lyssna till hur man talar ”omkring” hot, våld och utsatthet.

Vi önskar alltså att genomföra *två* fokusgrupper på xx, dels en tjejgrupp och dels en killgrupp. Lämpligt antal är 4-7 deltagare per grupp. Eftersom vi utgår från och följer forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning måste deltagarna i gruppen vara över 15 år (annars måste samtycke från målsman inhämtas).

Vi söker härmed genom er och er verksamhet kontakt med tänkbara intervjupersoner till *två* fokusgrupper. Det vore mycket värdefullt om ni kunde hjälpa oss att få kontakt med tänkbara intervjupersoner. Vi är också tacksamma om ni informerar dessa om dels syftet med vår studie, dels att det givetvis är frivilligt att delta i studien och att de har rätt att avbryta intervjusamtalet. Fokusgruppsintervjuerna kommer att spelas in på band, inspelningar och utskrifter aidentifieras. Vi kommer att ge utförligare information muntligt och skriftligt till dem som samtycker till att medverka i en fokusgruppsintervju.

Resultatet av C-uppsatsen kommer att examineras och i framtiden finnas tillgänglig elektroniskt på Gupea. Resultatet från C-uppsatsen kan komma att användas i en forskningsrapport för projektet ”Brottsutsattas behov och erfarenheter av stöd” som vi ingår i.

Göteborg den 7 oktober 2009

Med vänliga hälsningar

Socionomstuderande
Åsa-Lena Björk
Tel. xx

Socionomstuderande
Mikaela Törnqvist
Tel. xx

Handledare:

Stig Grundvall, Fil. Dr. socionom
Institutionen för socialt arbete
E-mail: xx
Tel. xx

Forskningsansvarig:

Ingrid Sahlin, professor
Institutionen för socialt arbete
E-mail: xx
Tel. xx

Hej tjejer och killar över 15 år!

Vill ni medverka i en undersökning där vi vill prata med er och lyssna på om hur ni som unga ser på hot, våld och utsatthet när ni är ute och umgås med era kompisar?

Har ni eventuellt egna erfarenheter av hot, våld och utsatthet eller känner någon som har det? Vi är intresserade av att veta hur ni eller någon som ni känner i så fall har hanterat situationen.

Vi som vill lyssna till era åsikter och uppfattningar är två vuxna studenter från Göteborgs universitet som läser till socionomer. Det skulle vara mycket intressant att få träffa er eftersom det är ni som är experter på att vara ung, det är ni som vet bäst hur det är att vara ute och träffa kompisar, och hur det i dessa sammanhang ser ut gällande hot, våld och utsatthet.

Samtalen med oss kommer att hållas här på xx och ske i en mindre grupp, tjejer för sig och killar för sig.

Vi hoppas att ni vill dela er kunskap med oss. Resultaten från gruppsamtalen kommer att framställas i vår kommande C-uppsats. För mer information: Fråga era fritidsledare och be om ett informationsblad från oss eller kontakta gärna oss direkt på telefon:

Med vänliga hälsningar
Åsa-Lena på tel. xx
eller
Mikaela på tel. xx

INFORMATION TILL ER UNGDOMAR SOM VILL DELTA I EN FOKUSGRUPP

Vi är två vuxna studenter som läser på socionomprogrammet vid Göteborgs universitet. I vår utbildning ingår det att skriva en C-uppsats som innebär att man gör en undersökning om människor i samhället. Under tiden som vi skriver vår C-uppsats ingår vi i ett större projekt med en grupp forskare vid Göteborgs universitet, projektet heter ”Brottsutsattas behov och erfarenheter av stöd”.

Vi undrar om ni som är mellan 15-19 år vill vara med i vår undersökning och prata i en mindre grupp med 4-7 personer. Vi önskar att prata med en grupp tjejer för sig och en grupp killar för sig. Det vi tänkt prata med er om är:

- Hur det är att vara ung idag; hur ser ni på hot, våld och utsatthet när ni är ute och umgås med kompisar?
- Era egna erfarenheter av hot, våld och utsatthet eller någon ni känner som har erfarenheter av detta. Vi är intresserade av att veta hur ni eller någon som ni känner i så fall har hanterat situationen.

Om ni har egna erfarenheter av brott kommer vi inte att prata med er om upplevelsen av själva brottet. Vi är istället intresserade av att prata med er om ni behövt stöd, i så fall vad ni tycker att ni hade behövt eller velat ha hjälp med efteråt, och vad ni tycker om de kontakter med verksamheter som erbjuder hjälp. Om ni *fått* stöd vill vi veta hur ni uppfattade det, vad som var bra och vad som var dåligt. Om ni *inte fått* stöd är vi intresserade av vad ni tycker att ni eventuellt hade behövt. Om ni inte *sökt* stöd, vad berodde det på tror ni?

Att vara med och prata i en fokusgrupp är naturligtvis helt frivilligt. Även den som först sagt ja till att vara med och prata i en grupp kan ångra sig. Gruppsamtalen kommer att spelas in för att vi ska kunna komma ihåg vad ni har sagt. Det ni har sagt i gruppsamtalen kommer att användas på ett sådant sätt att det inte går att lista ut vem som har sagt vad. Ni som är med i gruppsamtalen är alltså anonyma.

Resultatet av undersökningen ni medverkat i kommer att kunna läsas i vår C-uppsats i slutet av hösten 2009. C-uppsatsen kommer att kunna läsas elektroniskt via en Internetsida som heter Gupea vid Göteborgs universitet. Vårt C-uppsatsarbete är också en del av projektet ”Brottsutsattas behov och erfarenheter av stöd”, där vårt avidentifierade insamlade material kan komma till användning till strikt reglerat forskningsändamål.

Kontakta gärna oss vid frågor och funderingar om undersökningen.

Med vänliga hälsningar

Socionomstuderande
Åsa-Lena Björk
Tel. xx

Socionomstuderande
Mikaela Törnqvist
Tel. xx

Samtycke

Jag ställer upp på och samtycker till att delta i en fokusgrupp som samlar in material till en C-uppsats som ingår i projektet "Brottsutsattas behov och erfarenheter av stöd".

Underskrift _____

Datum _____

Intervjuguide

1. Våld

Vad tänker ni på när vi säger ordet våld?

(Syfte: Fånga deltagarnas syn på ordet våld, vad förknippar de med ordet våld?)

Klargörande frågor:

- Vad är våld egentligen (ge exempel)?
- I vilka situationer kan man råka ut för våld?
- Finns det olika sorters våld?

2. Hot

Vad tänker ni på när vi säger ordet hot?

(Syfte: Fånga deltagarnas associationer kring hot.)

Klargörande frågor:

- Vad är ett hot (ge exempel)?
- I vilka situationer kan man råka ut för hot?

3. Risker och faror

Risker/faror/utsatthet bland ungdomar

(Syfte: Fånga deltagarnas syn på utsatthet och de risker de utsätts för.)

Klargörande frågor:

- Vilka risker/faror utsätts ni som unga för när ni är ute med era kompisar tror ni?
- I vilken/vilka situationer och miljöer känner ni att man kan råka ut för någonting?
- Tänker man på risker/faror när man rör sig ute?
- Tror ni att det skiljer sig åt mellan tjejer och killar när det gäller risker/faror när man rör sig ute?

4. Erfarenheter och hantering av situationer

Erfarenheter och hantering av situationer bland ungdomar (egna eller någon man känner)

(Syfte: Hur hanterar ungdomarna tiden efter utsattheten. Söker de hjälp eller inte? Om de har sökt hjälp, hur såg stödet ut? Vad anser de om stödet, vad var bra och vad var dåligt? Om de inte sökt hjälp, varför?)

Klargörande frågor:

- Har ni egna erfarenheter när det gäller hot och våld? Kan/vill ni berätta?
- Känner ni någon som har råkat ut för hot och våld som ni kan/vill berätta om?
- Hur har ni eller den ni berättat om hanterat situationen?
  - Polisanmält?
  - Sökt hjälp? *Om ja, hur gick det till?* (hos professionell verksamhet/organisation, myndighet, ekonomisk hjälp)
  - Pratad med någon; kompis eller någon annan?
  - Hjälpte stödet er eller den ni berättat om? Vad var bra och vad var dåligt? *Om inte stödet var bra, vilken hjälp hade ni önskat om ni fick bestämma?*
- Om ni eller den ni berättat om inte sökt hjälp, hur tänkte ni eller den ni berättat om då tror ni?
- Hur är det att berätta om upplevelser för andra (hjälporganisation, familj, kompisar m.fl.) när man har råkat ut för ett brott?
- Fick ni eller den ni berättade om några skador (fysiska/psykiska)?
- Hur tänker man kring hämnd?
- Finns det förväntningar från omgivningen på hur man skall agera efter ett brott?
- Vad skulle ni vilja ge för råd till andra ungdomar som utsätts för hot och våld?

5. Brottsoffer/brottsutsatt

Ungdomars syn på brottsoffer/brottsutsatta

(Syfte: Ta reda på vad ungdomarna ser som ett typiskt brottsoffer)

Klargörande frågor:

- Vad är ett brottsoffer för er? *Påverkar det villkoren för att få hjälp tror ni?*
- Kan man vara både offer och gärningsman? Hur ser ni på det?

Har ni några frågor till oss eller vill ni tillägga något innan vi avslutar?